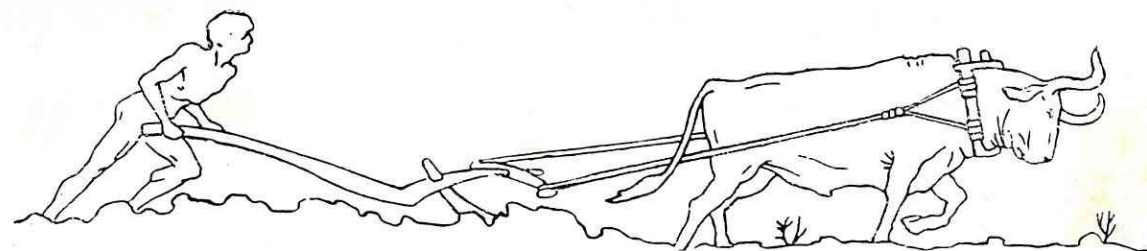

Τεχχ02

1/ 232

ΠΑΝΔΘΗΝΔΙΑ

ΕΤΟΣ Ι' 31

ΜΑΪΟΥ 1910

ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΕΠΙΣΤΗΜΗ ΚΑΙ ΣΟΣΙΑΛΙΣΜΟΣ

[Τὸ κατωτέρω ἄρθρον περὶ Οἰκονομικῆς Ἐπιστήμης καὶ Σοσιαλισμοῦ εἶνε εἰσαγωγή εἰς τὴν μελέτην περὶ «Νέων Κοινωνικῶν Θεσμῶν» τοῦ κ. Σ. Λοβέρδου. Εἰς τὴν μελέτην ταύτην ἐρευνῶνται ὑπὸ τοῦ συνεργάτου μας θεωρητικῶς μὲν τὰ ἀντιμαχόμενα συστήματα τοῦ αἰτισμοῦ καὶ κολλεκτιβισμοῦ, αἱ σοσιαλιστικαὶ σχολαὶ καὶ ἡ κοινωνικὴ ἀλληλεγγύη ἀπὸ ἠθικοπολιτικῆς καὶ κοινωνικῆς ἀπόψεως. Εἰς τὴν ἐφαρμογὴν τῶν δὲ οἱ κυρίως νέοι κοινωνικοὶ θεσμοί: αἱ συνεργατικαὶ ἐταιρεῖαι, οἱ ἐργατικοὶ νόμοι, αἱ λαϊκαὶ οἰκοδομαί, οἱ περὶ δημοσίας ὑγιεινῆς νόμοι, αἱ ἐνώσεις, ἐταιρεῖαι καὶ τὰ σωματεῖα καὶ τέλος ἐν ἐπιλόγῳ ἐπονται μελέται περὶ τῆς νέας κοινωνίας, τοῦ νέου κράτους καὶ τοῦ νέου δικαίου. Τὸ δημοσιευόμενον ἄρθρον μαρτυρεῖ μὲ ποῖον σύστημα, πρωτοτυπίαν καὶ ἀπλότητα ὕψους εἰργάσθη ὁ κ. Λοβέρδος εἰς τὴν ἐνδιαφέρουσαν αὐτὴν μελέτην του.]

Ἡ κοινωνικὴ μεταρρύθμισις ἐπέρχεται βαθμιαίως μὲ τὴν ἐξέλιξιν τῶν πολιτικῶν καὶ κοινωνικῶν ἰδεῶν. Ἡ μεγάλη πάλιν διεξάγεται πάντοτε μεταξὺ τῶν ἀντιμαχομένων στρατοπέδων τῶν οἰκονομολόγων καὶ σοσιαλιστῶν. Ἡ Οἰκονομικὴ Ἐπιστήμη ἀντιτίθεται πρὸς τὸν Σοσιαλισμόν. Ἡ ἰδέα τοῦ αἰτίμου πρὸς τὴν ἰδέαν τῆς ὁμάδος. Ἡ πάλιν αὕτη μεταξὺ τῶν ἀντιθέτων θεωριῶν φέρει τὴν νίκην εἰς τὰς ἰδέας, τὴν ἐπιβολὴν εἰς τὰ συστήματα καὶ δίδει τὴν κατεύθυνσιν τῆς κοινωνικῆς μεταρρυθμίσεως.

Διὰ νὰ νοηθῇ συστηματικῶς ἡ κοινωνικὴ ὁργάνωσις, ἡ ἀπὸ τοὺς νέους θεσμοὺς μεταρρύθμισις τῆς κοινωνίας καὶ τὸ νέον πνεῦμα μὲ τὸ ὅποιον ἐξελίσσεται τὸ κοινωνικὸν καθεστὼς ἀπαιτεῖται ἡ γνῶσις τῶν δύο συστημάτων ὑπὸ τὰ ὁποῖα διεξάγεται ὁ κοινωνικὸς καὶ πολιτικὸς ἀγών.— Διὰ τὸν μεθοδικὸν ἐρευνητὴν δὲν ἀρκεῖ ἡ βεβαίωσις ἑνὸς φαινομένου, ἀλλ' ἐνδιαφέρει ἡ γνῶσις τοῦ αἰτίου ποὺ τὸ παρήγαγε καὶ ἡ μελέτη τῶν ὅρων καὶ συνθηκῶν ποὺ τὸ διέπουν.— Δὲν ἀρκεῖ διὰ τοῦτο νὰ γνωρίζωμεν τὴν ἐπέμβασιν τοῦ κράτους διὰ τὴν προστασίαν τοῦ ἐργάτου, τὸν ἐργατικὸν συνασπισμὸν κατὰ τῆς

ἐπιβολῆς τοῦ κεφαλαίου καὶ τὴν ἰσχὺν τῆς ὁργανωμένης ἰδιωτικῆς ἐνεργείας μὲ τοὺς πολυεῖδεις συνεταιρισμοὺς πρὸς τὸν σκοπὸν τῆς καλλιτερεύσεως τῶν ὅρων καὶ τῶν συνθηκῶν τῆς ζωῆς. Δὲν ἀρκεῖ νὰ γνωρίζωμεν μὲ τὴν συστηματικὴν κατάταξιν τῶν τοῦ ἐργατικοῦ νόμου ποὺ ἐπροσδιόρισαν τὰς ἐργασίμους ὥρας, ἐξησφάλισαν τὸ ἡμερομίσθιον, ἐκανόνισαν τοὺς ὅρους τῆς ὑγιεινῆς καὶ ἀσφαλείας τῶν ἐργοστασίων, ἐθέσπισαν τὰς ἐργατικὰς συντάξεις, ἐπρόβλεψαν διὰ τὰ ἀτυχήματα τῆς ἐργασίας, διὰ τὴν ἀσθένειαν, διὰ τὸ γῆρας, διὰ τὴν ἔλλειψιν ἐργασίας, ἐπροστάτευσαν τὴν ἐργασίαν γυναικῶν καὶ παιδῶν καὶ ἀνεγνώρισαν τὴν ἐνεργεῖαν τῶν ἐργατικῶν συνδικάτων.— Δὲν εἶνε ἀρκετὸν νὰ γνωρίζωμεν πῶς ὁργανώθησαν οἱ ἐργάται ἐπιδιώκοντες νὰ ἀντιμετωπίσουν εἰς τὸ αὐτὸ ἐπίπεδον τὸν κεφαλαιούχον διὰ νὰ διαπραγματευθοῦν ὥς ἴσοι πρὸς ἴσους τὸ συμβόλαιον τῆς ἐργασίας. Δὲν ἀρκεῖ ἀκόμη νὰ γνωρίζωμεν πῶς ὁργανώθη καὶ ἀνεπτύχθη ὁ συνεταιρισμὸς μὲ τὰς συνεργατικὰς ἐταιρεῖας, λαϊκὰς τραπεζάς, συνδικάτα, ἐργατικὰς ἐταιρεῖας οἰκοδομῶν καὶ λοιπὰς ἀλληλοβοηθητικὰς καὶ κοινωφελεῖς ἐταιρεῖας, ὥστε νὰ κάμῃ ἡπιότερον τὸν βιωτικὸν ἀγῶνα καὶ νὰ ἀνιψώσῃ τὸ πνεῦμα καὶ τὸ φρόνημα τοῦ ἐργάτου.— Ἐνδιαφέρει νὰ μύθωμεν κατὰ ποῖαν ἐξέλιξιν, ὑπὸ τὸ κράτος ποίων ἰδεῶν καὶ αἰσθημάτων ἢ ὑπὸ τὴν πίεσιν ποίας δυνάμεως ἐγκατεστάθησαν οἱ νέοι κοινωνικοὶ θεσμοί. Ποῖον εἶνε τὸ αἶτιον τῆς κοινωνικῆς μεταβολῆς καὶ πῶς ἐπενεργεῖ, μὲ ποῖα μέσα καὶ ποίας δυνάμεις, καὶ ποῖαν τέλος ἐξέλιξιν ἀκολουθεῖ ἡ νέα κοινωνία. Διὰ τοῦτο, πρὸ τοῦ προβῶμεν εἰς τὴν μελέτην καὶ ἀνάπτυξιν τῶν νέων κοινωνικῶν θεσμῶν, θὰ ἐρευνήσωμεν τὰς δύο ἀντιμαχόμενας θεωρίας τῶν οἰκονομολόγων καὶ σοσιαλιστῶν μεταξὺ τῶν ὁποίων διεξάγεται σήμερον ὁ μέγας κοινωνικὸς ἀγών.

Οἱ οικονομολόγοι υποστηρίζουν ὅτι ἡ κοινωνία ἀφ' ἑαυτῆς διαπλάσσεται, ὅτι οἱ νόμοι ποὺ τὴν διέπουν ἐνέχουν τὴν ἐπιβολὴν καὶ σταθερότητα τῶν φυσικῶν νόμων, καὶ ὅτι οἱ νόμοι αὐτοὶ μακρὰν τοῦ νὰ ἀντιστρατεύωνται μὲ τὴν ἀτομικὴν ἐλευθερίαν, εἶνε ἀντιθέτως ἡ ἔκφρασις τῶν σχέσεων αἱ ὁποῖαι αὐτοθρομῆτως παγιοῦνται μεταξὺ τῶν προσώπων τῶν ζώντων ἐν κοινωνίᾳ. Πρὸ τοιαύτης σημασίας τῶν κοινωνικῶν νόμων, οὔτε μεταβαλλομένων οὔτε βελτιουμένων, ὁ νομοθέτης δὲν ἔχει ἄλλην ἀποστολὴν παρὰ νὰ ἐξασφαλίσῃ ἐν ὀνόματι τῆς κοινωνικῆς τάξεως καὶ προόδου τὴν ἀπρόσκοπτον λειτουργίαν τῶν.

«Ἐλευθερία ἐργασίας καὶ ἐλευθερία συναλλαγῶν» εἶνε τὸ δόγμα τῶν οικονομολόγων ὑπὸ τὸ κράτος τοῦ καθιερωμένου δικαίου τῆς ιδιοκτησίας καὶ τῆς ἀπαραβιάστου ἀρχῆς τοῦ συναγωνισμοῦ.

Κατὰ τὴν ἐξέλεξιν τῆς ἡ οικονομικῆς ἐπιστήμης ἢ ἡ πολιτικὴ οἰκονομία κατὰ τὴν καθιερωμένην ἐπωνυμίαν τῆς, ἐσημείωσε διαφόρους φάσεις ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τῶν φυσιοκρατῶν, τῶν κυρίως ἰδρυτῶν τῆς, — οἱ ὁποῖοι ἐδέχοντο μὲν ὅτι εἰς τὴν κοινωνίαν ὑπάρχει φυσικὴ τάξις πραγμάτων ἀνωτέρα τῆς ἀνθρωπίνης θελήσεως, (ἀρχὴ ἢ ὁποῖα ἀπέβη τὸ θεμελιώδες δόγμα τῆς οικονομικῆς ἐπιστήμης), ἰσχυρίζοντο ὅμως ὅτι τὸ ἔδαφος μόνον εἶνε πηγὴ πλούτου, καὶ ὅτι μόνον οἱ γόνιμοι εἶνε ἡ γόνιμος κοινωνικὴ τάξις, — μέχρι τοῦ Ἀδαμ Σμιθ τοῦ περιφήμου ἀγγλοῦ οικονομολόγου, ἀποδώσαντος εἰς τὴν βιομηχανίαν τὴν δικαίαν θέσιν τῆς εἰς τὴν παραγωγὴν τοῦ πλούτου, τοῦ Bastiat εὐγλώττου ὑπερμάχου τοῦ ἐλευθέρου ἐμπορίου καὶ τοῦ I. B. Say τοῦ ἐκλαϊκεύσαντος μὲ μεθοδικὴν ἀνάλυσιν τὴν Οἰκονομικὴν Ἐπιστήμην.

Οἱ οικονομολόγοι προσηλωμένοι ἀπαρεγκλίτως εἰς τὴν ἀρχὴν ὅτι ἡ κοινωνία ἐξελίσσεται κατὰ νόμους ἀναλλοιώτους, περιορίζουν ἀναγκάως τὴν ἐπιστημονικὴν τῶν ἔρευναν εἰς τὴν ἐξέτασιν τῶν νόμων τούτων, ὑπὸ τὸ κράτος τῶν ὁποίων παρὰγεται, κυκλοφορεῖ, διανέμεται καὶ καταναλίσκεται ὁ πλοῦτος. Ἡ καλλιτέρα ἔρευνα καὶ ἡ γνῶσις τούτων εἶνε τὸ χρησιμώτερον ἐφόδιον διὰ τὴν ἀνθρωπίνην προσπάθειαν. Μακρὰν πλαντὸς περιορισμοῦ, εἰς τὸ ἐλεύθερον πεδίον τοῦ συναγωνισμοῦ, ἀναφαίνεται ἡ ἱκανότης, ἐπιβάλλεται ἡ ὑπεροχὴ καὶ ἐπικρατεῖ ἡ δύναμις.

Τὸ Κράτος κατ' αὐτοὺς ἀποστολὴν ἔχει νὰ διαφυλάξῃ τὴν ἀσφάλειαν ἐσωτερικῶς καὶ ἐξωτερικῶς, νὰ ἐπιβάλλῃ τὸν σεβασμὸν τῶν συμβολαίων τὰ ὁποῖα συνομολογοῦν τὰ ἄτομα, ἀλλὰ νὰ ἀποφύγῃ ἐπιμελῶς κάθε πλησιεστέραν ἀνάμειξιν εἰς τὴν παραγωγὴν καὶ διανομὴν τοῦ πλούτου. Ἡ δημοσία ἐξουσία εἶνε ἀναγκαῖον κακὸν καὶ καλὸν εἶνε νὰ περιορίζεται εἰς τὸ ἐλάχιστον, ὁ κύκλος τῆς δράσεώς της. Χάριν τοῦ ἀτόμου,

πρὸς ἐξασφάλισιν τῆς ἐλευθέρως ἐνεργείας του, ἐντὸς τῶν διατάξεων τοῦ νόμου, ὑπάρχει τὸ Κράτος. Εἶνε τὸ σύστημά των ὁ ἀτομισμός.

Δέχονται συνεπῶς οἱ ἀτομιστὰ αὐτοὶ οικονομολόγοι ὅτι τίποτε δὲν δύναται νὰ μεταβληθῇ, ὅτι οἱ κοινωνικοὶ θεσμοὶ ἐπαγινώθησαν ὑπὸ τὸ κράτος ἀμεταβλήτων νόμων, ὅτι ἡ ιδιοκτησία ἀνταποκρίνεται εἰς ἔμφυτον ἀνάγκην τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως, ὅτι τὸ ἡμερομίσθιον θὰ διέπεται ἀναποτρέπτως καὶ ὑπεράνω κάθε περιορισμοῦ ἀπὸ τὸν νόμον τῆς προσφορᾶς καὶ τῆς ζήτησεως, ὅτι τὸ κεφάλαιον καὶ ἡ ἐργασία θὰ διέπονται ἀπὸ τοὺς αὐτοὺς ἀναλλοιώτους νόμους διὰ μέσον ὁποιασδήποτε πολιτικῆς μεταβολῆς ἢ τὴν ἐπιούσαν ὁποιασδήποτε κοινωνικῆς ἐπαναστάσεως. «Ὅτι ὑπὸ τὸ κράτος τῶν κοινωνικῶν τούτων νόμων αἱ προσπάθειαι τῶν ἀτόμων τείνουν εἰς ἁρμονίαν καὶ ὅτι αἱ ὑπάρχουσαι ἀτέλειαι, συμφυεῖς μὲ τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν, εἶνε αἱ μικρότεραι ἐναντίον τῶν ὁποίων θὰ εἶχε νὰ παλαίσῃ ἐν κοινωνικὸν καθεστῶς.

Ἡ πολιτικὴ οἰκονομία ὅμως ἀπὸ τινων ἐτῶν εἰσῆλθεν εἰς νέαν περίοδον. Ἐὰν ζητήσωμεν τὴν νέαν αὐτὴν περίοδον νὰ χαρακτηρίσωμεν μὲ ἐν ἐπίθετον, θὰ τὴν ὀνομάζωμεν *κοινωνικὴν*, τελευταίαν αὐτὴν περίοδον μετὰ τὴν *προστατευτικὴν* τοῦ ἀπολυταρχικοῦ κράτους καὶ τὴν *φιλελευθέραν* τῶν οικονομολόγων. Ἡ ἀποκατάστασις τῆς ἐθνικῆς ἐνότητος μεγάλων κρατῶν ὅπως τῆς Ἰταλίας, Γερμανίας καὶ τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν ἐπέδρασαν εἰς τὴν οικονομικὴν πολιτικὴν τῶν κρατῶν πρὸς τὴν κατεύθυνσιν τοῦ προστατευτικοῦ συστήματος. Τὰ προστατευτικὰ μέτρα ὅμως, στηριζόμενα ἐπὶ ἄλλων βάσεων καὶ λαμβανόμενα ὡς ἄμυνα τῆς βιομηχανικῆς ὑπερπαραγωγῆς, δὲν δύνανται οὔτε πόρρωθεν νὰ ἔχουν τὴν ἔκτασιν καὶ τὰς συνεπείας ποὺ εἶχαν ὑπὸ τὸ κράτος τοῦ ὅλου προστατευτικοῦ συστήματος ὅτε ἡ συγκοινωνία δὲν εἶχεν ἀναπτυχθῇ καὶ ὁ καθόλου πολιτισμὸς εὐρίσκετο ὑπὸ ἄλλην μορφήν.

Τὸ χαρακτηριστικὸν ὅμως τῆς νέας φάσεως τῆς πολιτικῆς οἰκονομίας δὲν εἶνε ἡ ἐπάνοδος πρὸς προστατευτικὰ μέτρα ἀλλ' ἡ ὑπὸ τοῦ Κράτους ὁργάνωσις καὶ προστασία τῆς ἐργασίας, ἡ ὑπὸ τῆς δημοσίας ὑπηρεσίας κτήσις καὶ ἐκμετάλλευσις σιδηροδρόμων καὶ ἐν μέρει τραπεζῶν καὶ ἡ ἐν γένει ἐπὶ τοῦ οικονομικοῦ πεδίου ἐπέμβασις τῆς δημοσίας ἐξουσίας. Ἡ ἐπέμβασις ὅμως αὐτὴ τοῦ Κράτους δὲν γίνεται μὲ τὸ παλαιὸν πρόγραμμα τῆς αὐταρκειᾶς τῆς χώρας ἐντὸς τῶν ὁρίων τῆς ἐθνικῆς παραγωγῆς καὶ τῆς αὐξήσεως τῶν δημοσίων πόρων ἀλλὰ μὲ τὸν κοινωνικὸν σκοπὸν καλλιτέρας διανομῆς, ἡ ὁποία νὰ ἐπιφέρει καὶ μεγαλειτέραν κατανάλωσιν ἐν γένει τῶν προϊόντων καθὼς καὶ εὐρυτέρας συμμετοχῆς, ἀναλόγως τῶν ὑπηρεσιῶν των, τῶν μελῶν τῆς κοινωνίας εἰς τὰ ἀγαθὰ τοῦ πολιτισμοῦ.

Καὶ κατὰ τὴν νέαν αὐτὴν φάσιν ἡ πολιτικὴ οἰκονομία δὲν ἀπομακρύνεται τῶν μεγάλων θεμελιῶν της, τῆς ἀτομικῆς ἐλευθερίας, τοῦ ἐλευθέρου συναγωνισμοῦ καὶ τῆς ἀτομικῆς ιδιοκτησίας, οὔτε τοῦ χαρακτηρισμοῦ της ὡς συστήματος ἀτομισμοῦ. Ἀλλ' ἐπὶ τῇ μετριάσει εἰς τὴν ἀπόλυτον παραδοχὴν τῶν ἀρχῶν τούτων. Οἱ οικονομολόγοι ἰσχυρίζονται ὅτι τοῦτο εἶνε συνεπὲς πρὸς τὰς ἀρχὰς των διότι δέχονται ὅτι πρὸς τὸ συμφέρον τῆς ομάδος ἐπιβάλλονται περιορισμοὶ τινες εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς ἀτομικῆς ἐλευθερίας, καὶ ὅτι τὸ Κράτος οὕτω ἐπεμβαίνει, κατὰ περιορισμένον μέτρον καὶ ἐκ λόγων γενικοῦ συμφέροντος, δὲν ἐξασθενίζει ἀπὸ τὸν ἀτομικὸν ἀγῶνα τὴν ἀρχὴν τῆς αὐτοβοηθείας, οὔτε ὀνυμίζει πρὸς ἄλλην κατεύθυνσιν τὴν παραγωγὴν εἰς τὴν διανομὴν τοῦ πλούτου. Ὁ μικτὸς ὅμως χαρακτήρ ποὺ προσλαμβάνει ἡ οικονομικὴ ἐπιστήμη διὰ μεταρρυθμίσεων ποὺ ἀνήκουν εἰς τὸ πρόγραμμα τῶν ἀντιπάλων σχολῶν ἔφερε ζωηρότερον ἐπὶ τάπητος τὸ ζήτημα τῶν μεγάλων προβλημάτων καὶ τῆς κοινωνικῆς μεταρρυθμίσεως.

Οἱ σοσιαλισταὶ εἶνε οἱ πολέμοι τοῦ κοινωνικοῦ καθεστώτος. Ἐπικρίνουν μὲ ἀληθινὴ δύναμιν πολεμικῆς τὸ κρατοῦν οἰκονομικὸν σύστημα διὰ τὰς ἀνωμαλίας, τὰ ἀδικήματα, τὴν τυραννίαν ποὺ καθιερώνει, καὶ ἐπικαλοῦνται ἐν ὀνόματι τῆς δικαιοσύνης, τῆς ὑπερέτερας ἠθικῆς καὶ τῆς κοινωνικῆς ἀλληλεγγύης τὴν κοινωνικὴν μεταρρυθμίσιν. Εἰς τὴν ἐπίκρισιν τοῦ κοινωνικοῦ καθεστώτος εἶνε ὅλοι οἱ σοσιαλισταὶ σύμφωνοι καὶ ἀπὸ κοινοῦ ἐξαίρουν τὰ δεινὰ τοῦ ἐλευθέρου συναγωνισμοῦ, τῆς κεφαλαιοκρατίας, τοῦ δικαίου τῆς ιδιοκτησίας, τῶν θεμελιῶν αὐτῶν τοῦ σημερινοῦ καθεστώτος. Ὁ ἐν ὀνόματι τῆς ἐλευθερίας τοῦ ἀτόμου συναγωνισμὸς τῶν ὀρθοδόξων οικονομολόγων εἶχεν ἀποτέλεσμα τὴν σύγκρουσιν τοῦ κεφαλαίου μὲ τὴν ἐργασίαν, τὴν ἐχθρότητα μεταξὺ κεφαλαιοῦ καὶ ἐργάτου καὶ τὴν διάσπασιν τῶν δύο τούτων μεγάλων συντελεστῶν τῆς παραγωγῆς. Ἐδημιουργήθησαν πλεονεκτικαὶ συνθήκαι διὰ τὸ κεφάλαιον καὶ δυσμενεῖς διὰ τὴν ἐργασίαν. Πιεζόμενος ὁ ἐργάτης ἀπὸ τὴν ἄμεσον ἀνάγκην ὑπέκυψεν εἰς τὸν κεφαλαιοῦχον. Ὁ ἕνας κατελήφθη ἀπὸ τὴν ἀκόρεστον δίψαν τοῦ κέρδους, ὁ ἄλλος ἠμύνθη διὰ τὸν ἀγῶνα τῆς ὑπόζευσε. Κατὰ τὴν πάλιν αὐτὴν ἐπηρεασμένη ὁλονὲν μεγαλειτέρα συγκέντρωσις τοῦ κεφαλαίου, ἀλλὰ καὶ μεγαλειτέρα ἐκμετάλλευσις τῆς ἐργασίας. Ἐγκατεστάθη πανίσχυρος ἡ κεφαλαιοκρατικὴ μορφή τῆς παραγωγῆς. Εἰς τὴν ἐλευθέραν αὐτὴν πάλιν ὁ ἰσχυρὸς καταστρέφει τὸν ἀσθενῆ. Καὶ ἐρωτοῦν οἱ σοσιαλισταί: Διὰ νὰ παρουσιάσουν τὴν εἰκόνα αὐτὴν οἱ ἄνθρωποι συνησπίσθησαν εἰς κοινωνίαν;

Καὶ ἐν ὀνόματι ποίας ἐλευθερίας ὁμιλοῦν οἱ φιλελεύθεροι οικονομολόγοι ὅταν τὰ ὀκτὼ δέκατα τῆς ἀνθρωπότητος μοχθοῦν ἀπὸ τῆς αὐγῆς μέχρη βαθείας νυκτὸς διὰ νὰ κερδίσουν μόλις τὸν ἐπιούσιον ἄρτον χωρὶς νὰ ἐξασφαλίσουν τὴν ἐπαύριον οὔτε νὰ προνοοῦν διὰ τὸ μέλλον. — Τὸ δίκαιον τῆς ιδιοκτησίας ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος, ὁ ἀκρογωνιαίος λίθος τοῦ σημερινοῦ καθεστώτος, εἶνε, λέγουν οἱ σοσιαλισταί, μεταβλητὸν καὶ ὡς πρὸς τὴν φύσιν καὶ ὡς πρὸς τὰ ὄριά του, καθὼς μαρτυρεῖ ἡ ἱστορία. Χωρὶς νὰ ἀνατρέξωμεν εἰς τὴν συγκεχυμένην κοινοκρατίαν τῶν ἀρχαίων κοινωνιῶν ἀνευρίσκομεν ἐπὶ μακρὸν τὴν ιδιοκτησίαν διεπομένην ἀπὸ τὸ κοινωνικὸν δίκαιον μέχρις ὅτου ἡ ρωμαϊκὴ νομοθεσία τὴν καθιέρωσεν ὡς ἀτομικὴν. Οὔτε δύναται ἡ ἀτομικὴ ιδιοκτησία νὰ εἶνε ἐπακόλουθον τῆς ἐλευθερίας παρὰ ἐφ' ὅσον εἶνε πράγματι καρπὸς αὐτῆς, ἐνῶ ἀπ' ἐναντίας εἶνε κατὰ τὸ πλεῖστον γέννημα τῆς ἀδικίας εἴτε ἀμέσως μὲ τὴν βιαίαν κατάκτησιν, εἴτε ἐμμέσως μὲ τὴν ἐκμετάλλευσιν τοῦ κεφαλαίου. Ἀντιθέτως σημερινὸν ἡ ἐργασία, ἐκδήλωσις τῆς προσωπικῆς ἐνεργείας καὶ ἐλευθερίας, εἶνε ἀνίσχυρος νὰ δημιουργήσῃ ιδιοκτησίαν καὶ νὰ ἐξασφαλίσῃ τὴν ἐπάρετριαν διὰ τὰς πρώτας ἀνάγκας τῆς ζωῆς. Καὶ πῶς νὰ ἐξηγηθῇ αὐτὴ ἡ φθοροποιὸς ἀντίφασις ὅτι ἡ ἀτομικὴ ἀθλιότης τοῦ παραγωγοῦ ἐπιτείνεται κατ' ἀναλογίαν τῆς τελειοποιήσεως τῶν μέσων τῆς παραγωγῆς καὶ τῆς αὐξήσεως τοῦ γενικοῦ πλούτου; Τὸ φιλελεύθερον τοῦτο σύστημα τῶν οικονομολόγων ἐξαγοράζει τὸν πλοῦτον διὰ τοῦ μέσου τῆς ἐνδείας, δὲν δύναται νὰ αὐξήσῃ τὴν παραγωγὴν εἰμὴ δαπάναις τοῦ παραγωγοῦ, δὲν ἔχει καλλίτερον τρόπον τῆς αὐξήσεως τοῦ κεφαλαίου παρὰ τὴν μεγαλειτέραν ὁλονὲν περιστολὴν τῆς ἀμοιβῆς τῆς ἐργασίας. Ἡ ἀποταμιευθεῖσα ἐργασία, — τὸ κεφάλαιον, — συντρίβει τὴν ζῶσαν ἐργασίαν ὑπὸ τὸ κράτος τοῦ συναγωνισμοῦ. Αὐτὰ τὰ προϊόντα τῆς ἐργασίας τοῦ ἀνταγωνίζονται τὸν ἐργάτην καὶ ἡ ἐργασία τῆς χθὲς τὸν ἀπογυμνώνει ἀπὸ τὸ προϊόν τῆς ἐργασίας τῆς σήμερον. Ἐφ' ὅσον παράγει περισσότερον, ἐπὶ τοσούτον συσσωρεύει κεφάλαια τῶν ἐκμεταλλευτῶν του, διευκολύνει ἐκ τούτου τὴν κατανομήν των ἐργῶν καὶ αὐξάνει τὸ βάρος τῆς ἀλύσεως ὑπὸ τὴν ὁποίαν μοχθεῖ. Αἱ τελειοποιήσεις τῆς παραγωγῆς στρέφονται ἐναντίον του καὶ αἱ μηχαναὶ ἀπέβησαν, κατὰ τὸν Μάρξ, τὸ ἰσχυρότερον ὄπλον τοῦ κεφαλαίου εἰς τὸν ἀγῶνα κατὰ τῆς ἐργατικῆς τάξεως. Ἡ ὑπερπαραγωγὴ ἐπιφέρει τὴν κρίσιν τῆς ὁποίας συνέπειαι ἡ ἐλάττωσις τοῦ ἡμερομισθίου καὶ ὁ περιορισμὸς τῆς ἐργασίας.

Οἱ σοσιαλισταὶ δὲν περιορίζονται ἐπικρίνοντας τὸ οἰκονομικὸν σύστημα τῆς συγχρόνου κοινωνίας, ἐλέγχουν τὰ τρωτὰ τῶν μεγάλων κοινωνι-

κῶν θεσμῶν καὶ εὐρίσκουν μοιραίαν καὶ ἀναπότρεπτον τὴν κρίσιν ἀπὸ τὴν ὁποίαν θὰ προκύψῃ νέα κοινωνία μετ' ἐμεῖς τὴν κοινωνικὴν ἰσότητα καὶ τὴν οἰκονομικὴν δικαιοσύνην. Ἐκηρύχθησαν ἀπὸ τοὺς οἰκονομολόγους ἐχθροὶ τῆς θρησκείας, τῆς οἰκογενείας, τῆς ἰδιοκτησίας καὶ τοῦ Κράτους, ἀλλ' οἱ σοσιαλισταὶ ἠμύνθησαν καὶ ἰσχυρίσθησαν ὅτι δὲν εἶνε ἐχθροὶ τῶν θεσμῶν αὐτῶν εἰς τὴν φιλοσοφικὴν καὶ ὑψηλὴν σημασίαν τῆς λέξεως, διότι τοῦτο θὰ ἦτο παραλογισμός, ἀλλὰ πολέμιοι ἐν μέρει τῆς σημερινῆς θρησκευτικῆς ἀντιλήψεως, τῆς συγχρόνου ἀντιλήψεως τῆς οἰκογενείας, τοῦ κρατοῦντος συστήματος τῆς ἰδιοκτησίας καὶ τοῦ ἰσχύοντος πολιτικοῦ ὀργανισμοῦ. Πλούσιοι εἰς ἐπιχειρήματα διὰ νὰ ἀποδείξουν τὰ τρωτὰ πού περικλείει ὁ σύγχρονος κοινωνικὸς ὀργανισμός, ἀποβαίνουν ἰσχυρότεροι πολεμοῦντες τὸ κρατοῦν σύστημα ἢ σχεδιάζοντες τὴν νέαν κοινωνίαν. Ἀποτελοῦν διὰ τοῦτο μᾶλλον θεωρίαν κριτικὴν ἢ σχολὴν θεωρητικὴν.

Ἀφοῦ ἐπέκριναν ἀπὸ κοινοῦ μετ' ἑαυτῶν καὶ ὁρμὴν τὸ κρατοῦν σύστημα εἰς βαθμὸν ὥστε νὰ κλονίσουν ἐν μέρει τὰς ἠθικὰς βάσεις του καὶ ἐπιδράσουν εἰς τὴν συντελουμένην κοινωνικὴν μεταρρυθμίσειν, προσέβησαν εἰς τὴν διατύπωσιν τοῦ σχεδίου κατὰ τὸ ὁποῖον ἐπάνω εἰς τὰ ἑρείπια τοῦ καθεστώτος θὰ ἀνεγερθῇ ἡ νέα κοινωνία. Εἰς τὴν διατύπωσιν τοῦ σχεδίου τούτου διεφώνησαν καὶ διεκρίθησαν εἰς διάφορα συστήματα, τὰ ὁποῖα ἀναλόγως τῶν ἰδρυτῶν χαρακτηρίζονται ὡς ὀλιγαρχικώτερα ἢ χιμαιρικώτερα καὶ εἰς συντηρητικώτερα ἢ ἐπιστημονικώτερα. Ἡ κοινὴ προσπάθεια ὅλων εἶναι νὰ ἀποκαταστήσουν τὴν κοινωνικὴν ἰσότητα καὶ τὴν οἰκονομικὴν δικαιοσύνην. Τὸ πρῶτον βῆμα πρὸς τοῦτο εἶνε ἡ καταπολέμησις τῶν τριῶν μεγάλων πληγῶν τῆς σημερινῆς κοινωνίας: τοῦ πολέμου, τοῦ οἰκονομικοῦ ἀνταγωνισμοῦ, τῆς ἀμαθείας. Τοῦ πολέμου ὁ ὁποῖος ὑποβοηθεῖ ὅλας τὰς δουλείας, παρατείνει τὴν μοναρχικὴν δεσποτείαν, συντρίβει καὶ ἐξαγριώνει τοὺς λαούς, καὶ καταπιέζει τὴν οἰκονομίαν τῆς χώρας ὑπὸ τὸ βάρος ὑπερόγκων στρατιωτικῶν δαπανῶν τοῦ οἰκονομικοῦ ἀνταγωνισμοῦ αἰτίου τῶν μονοπωλίων, τῆς ἐκμεταλλεύσεως τοῦ ἀτόμου, τῶν δεινῶν τῆς ἐνδεείας τῆς ἀμαθείας, ἡ ὁποία καταπνίγνυσεν τὰς πνευματικὰς καὶ ἠθικὰς δυνάμεις, ἀποτελεῖ τὸ μεγαλειότερον ἐμπόδιον εἰς τὴν ἁρμονίαν τῶν θελήσεων καὶ τῶν ἐνεργειῶν τῶν ἀτόμων. Καὶ ζητοῦν οἱ σοσιαλισταὶ ἀντὶ τοῦ πολέμου τὴν διεθνήν εἰρήνην καὶ τὴν ὁμοσπονδίαν τῶν λαῶν, καὶ ἀντὶ τοῦ οἰκονομικοῦ ἀνταγωνισμοῦ τὴν ὀργάνωσιν, μετὰ τὴν ἀλληλεγγύην τῆς παραγωγῆς καὶ διανομῆς τοῦ πλούτου, τὴν ἐξασφάλισιν τοῦ δικαιώματος τῆς ὑπάρξεως δι' ὅλους κατὰ τὸ μέτρον τῶν κοινῶν πόρων, καὶ τοῦ δικαιώ-

ματος τῆς ἐργασίας, ἀναλόγως ἀμειβομένης καὶ κανονιζομένης νομοθετικῶς καὶ κοινωνικῶς κατὰ τὰς ἀπαιτήσεις τῆς ὑγιεινῆς καὶ τὰς ὑπαγορεύσεις τῆς ἀνθρωπίνης ἀξιοπρεπείας. Τέλος ἀντὶ τῆς ἀμαθείας τὴν μετάδοσιν τοῦ φωτὸς τῆς γνώσεως καὶ τῆς ἠθικῆς διδασκαλίας. Τοιοῦτον προορισμὸν πρέπει νὰ ἐκπληρῇ ἡ νέα κοινωνία. Εἰς αὐτὰ εἶνε σύμφωνοι οἱ σοσιαλισταί. Δέχονται ἀκόμη ὅτι ὑπάρχουν φυσικοὶ νόμοι διέποντες τὴν κοινωνίαν. Ἀλλ' ἐνῶ διὰ τοὺς ὁπαδοὺς τῆς οἰκονομικῆς ἐπιστήμης οἱ νόμοι αὐτοὶ εἶνε σταθεροὶ καὶ ἀμετάβλητοι, διὰ τοὺς σοσιαλιστὰς οἱ νόμοι οὗτοι συμφώνως καὶ πρὸς τὸ πνεῦμα τῆς συγχρόνου ἐπιστήμης, μεταβάλλονται βαθμιαίως διότι δὲν δέχονται τὴν κοινωνίαν πλανήτην κύπτοντα εἰς τὸν νόμον τῆς παγκοσμίου ἑλξεως ἀλλὰ τὴν ἀναπαριστοῦν ὑπὸ τὰς συνθήκας φρυτοῦ ἢ ζώου ἀενάως μεταβαλλομένου ἀπὸ τῆς γεννήσεως μέχρι τοῦ θανάτου.

Τέλος τὰ σοσιαλιστικὰ συστήματα ἀπὸ κοινοῦ, πλὴν τῶν ἀναρχικῶν, δέχονται τὴν ἐπέμβασιν τοῦ Κράτους πρὸς ἀποκατάστασιν τῆς κοινωνικῆς ἰσότητος καὶ δικαιοσύνης. Καὶ ὑπὸ τὴν συνησπισμένην αὐτὴν προσπάθειαν τῶν σοσιαλιστῶν τὸ Κράτος ἐπεξέτεινε τὴν δικαιοδοσίαν του, ἐπενέβη καὶ ἐρρύνθησε κοινωνικὰς σχέσεις. Καὶ εἶνε τοῦτο, κατὰ τοὺς σοσιαλιστὰς, ἡ πρώτη θετικὴ νίκη των.

Πέραν τοῦ σημείου τούτου ἀρχίζουν αἱ διχογνωμίαι τῶν σοσιαλιστῶν, διαμορφοῦνται ὡς θὰ ἴδωμεν, τὰ συστήματά των, τὰς νέας σχολὰς των διαδέχονται αἱ παλαιαὶ καὶ τὰς παλαιὰς μεθόδους τῆς προπαγάνδας αἱ νέαι μέθοδοι τῆς ἐνεργείας. Ἡ πάλιν μετὰ τῶν σχολῶν ὠφέλησε τὸν ἀγῶνα των καὶ ἐπέδρασε εἰς τὴν διαμόρφωσιν κοινῆς πεποιθήσεως περὶ τῆς ἀγάπης κοινωνικῶν μεταρρυθμίσεων.

Τὰ σημεία εἰς τὰ ὁποῖα διηρέθησαν κατὰ συστήματα οἱ σοσιαλισταὶ εἶνε κυρίως ἡ ρύθμισις τῆς παραγωγῆς καὶ διανομῆς τοῦ πλούτου καὶ τὸ πρόγραμμα διὰ τὴν ἐπιβολὴν τῶν νέων ἰδεῶν. Κατὰ ταῦτα διακρίνομεν δύο μεγάλας κατηγορίας σοσιαλιστῶν, τοὺς οὐτοπιστὰς καὶ τοὺς καλονομένους ὁπαδοὺς τοῦ ἐπιστημονικοῦ σοσιαλισμοῦ. Οἱ πρῶτοι διετύπωσαν συστήματα κοινωνικά, εὐμήχανα μὲν, ἀλλὰ κατὰ τὴν αὐθαίρετον ἐπίνοιάν των, ἔργα φαντασίας ἢ θετικῆς ἐρεῦνης, ἀναμένοντες τὴν ἐπιβολὴν των διὰ κοινωνικῆς ἐπαναστάσεως ἢ διὰ γενικῆς ἀπεργίας. Οἱ δεύτεροι ἀπέχοντες τοῦ καθορισμοῦ συστήματος ἐπιζητοῦν τὴν κοινωνικὴν μεταρρυθμίσειν διὰ τῆς παραδοχῆς νέων θεσμῶν τῶν ὁποίων, σκοπὸς θὰ εἶνε ἡ θεραπεία τῶν κοινωνικῶν ἀναγκῶν, ἡ προστασία τοῦ ἐργάτου, ἡ ἄρσις πάσης ἀδικίας καταγγελθείσης ἀπὸ αὐτοῦ. Πιστεύουν ὅτι βαθμιαίως χωρὶς βίαια μέσα πρὸς τὴν κατεύθυνσιν αὐτὴν ἀφ' ἑαυτῆς

βαίνει ἡ κοινωνία. Οἱ πρῶτοι εἶνε οἱ παλαιοὶ σοσιαλισταὶ οἱ σαινσιμωνισταί, φουριερισταὶ κ.λ. οἱ δεύτεροι εἶνε οἱ κολλεκτιβισταί. Ὅλα τὰ σοσιαλιστικὰ συστήματα ἐπιζητοῦν ἐν ὅλῳ ἢ ἐν μέρει τὴν κατάργησιν τῆς ἀτομικῆς ἰδιοκτησίας καὶ τῆς ἡμερομισθίας ἀμοιβῆς τῆς ἐργασίας. Ἀλλὰ κατὰ τοῦτο διακρίνονται, ὡς θὰ ἴδωμεν, καὶ οἱ μὲν κοινοκράται (communistes) καὶ ἀναρχικοὶ ἐπιζητοῦν τὴν γενικὴν κατάργησιν τῆς ἰδιοκτησίας, οἱ κολλεκτιβισταὶ τὴν κατάργησιν τῆς ἰδιοκτησίας διὰ τὰ ἀγαθὰ μόνον πού ἐξυπηρετοῦν τὴν παραγωγὴν, τέλος οἱ καλοῦμενοι ἐθνικοὶ τὴν κατάργησιν τῆς ἰδιοκτησίας τῆς ἀκινήτου περιουσίας.

Εἰς τὰ συστήματά των οἱ σοσιαλισταί, σθηριζόμενοι ἐπὶ τοῦ φαινομένου ὅτι ἡ παραγωγή, συνεπεία τῆς ἀναπτύξεως τῆς μεγάλης ἰδιοκτησίας καὶ τῆς μεγάλης βιομηχανίας, ἐκφεύγει ὅλον ἐν ἀπὸ τὰ περιορισμένα ὅρια τῆς ἀτομικῆς δράσεως καὶ περιέρχεται εἰς τὴν δικαιοδοσίαν τῆς ὁμάδος, ἐπιζητοῦν νὰ ἀναγνωρισθῇ, ὅπως, κατὰ τὴν αὐτὴν ἐξέλιξιν τῶν πραγμάτων, περιέλθουν, κατὰ μὲν τὸ σύστημα τῶν κολλεκτιβιστῶν, καὶ τὰ μέσα τῆς παραγωγῆς εἰς τὴν ὁμάδα κατὰ δὲ τοὺς κοινοκράτας ὅπως καὶ ἡ ἰδιοκτησία ἀπὸ δικαιώματος τοῦ ἀτόμου ἀποβῇ κτήμα τῆς ὁμάδος. Ἡ μεταβολὴ αὐτὴ θὰ γίνῃ ἢ νομίμως μετὰ τὴν θέλησιν τῆς πλειονοψηφίας ἢ ἐπαναστατικῶς μετὰ τὴν ἐξέγερσιν τῶν καταπιεζομένων

τάξεων. Ἡ ὀργανωμένη ὁμὰς (Κράτος, Κοινότης, συνδικάτον κ.λ.) θὰ διανείμῃ τὸ προϊόν τῆς παραγωγῆς μετὰ τὴν ἀφαίρεσιν τῶν κοινῶν δαπανῶν. Ἡ ἀμοιβὴ τῆς ἐργασίας θὰ διανέμεται εἴτε ἐξ ἴσου εἴτε κατὰ τὰς ἀνάγκας ἢ τὴν ἀξίαν ἢ τὸ ποσὸν τῆς ἐργασίας ἐκάστου διὰ τίτλων συμμετοχῆς εἰς τὰ προϊόντα τῆς παραγωγῆς.

Ἐκαστον σύστημα ὡς θὰ ἴδωμεν, δίδει λεπτομερέστερον τὸν μηχανισμόν τῆς οἰκονομικῆς κινήσεως τῆς νέας κοινωνίας ἐπὶ τῇ βάσει τῶν νέων αὐτῶν ἀρχῶν μετὰ τὰς ὁποίας θὰ ἐκλείψῃ, κατὰ τὴν βεβαίωσιν τῶν σοσιαλιστῶν, ἡ ἀδικία τῶν ἀδυνάτων, ἡ ἐκμετάλλευσιν τῶν ἀμαθῶν, ἡ τυραννία τῶν πενομένων.

Πέρι τῶν μεγάλων τούτων ὑποσχέσεων τῶν σοσιαλιστῶν περὶ κοινωνικῆς ἰσότητος καὶ οἰκονομικῆς δικαιοσύνης συγκεντροῦται ὅλον ἐν πολυαριθμότερα ἢ στρατιὰ τῶν ἐργατῶν. Οἱ ἡμερομίσθιοι ἐργάται τῆς βιομηχανίας, λέγουσιν οἱ σοσιαλισταί, εἶνε πρόσκοποι τοῦ σοσιαλισμοῦ. Δὲν εἶνε ὁλόκληρος ἡ στρατιὰ τὴν ὁποίαν ἀποτελοῦν ὅλοι οἱ παλαιοί, οἱ πάσχοντες, οἱ ἐλπίζοντες;

Ὑπὸ τὸ κράτος τῆς πολεμικῆς αὐτῆς μετὰ τὸν ἀτομισμόν καὶ τῶν σοσιαλιστικῶν συστημάτων θὰ ἴδωμεν ὅτι μεταβάλλεται ἡ κοινωνία, διαπλάσσεται τὸ Κράτος, μεταρρυθμίζεται τὸ δίκαιον.

Σ. ΛΟΒΕΡΔΟΣ

ΜΟΝΑΞΙΑ — ΕΚΘΕΣΙΣ ΖΑΠΗΕΙΟΥ

ΘΑΛΕΙΑΣ ΦΛΩΡΑ ΚΑΡΑΒΙΑ

ΑΠΟ ΤΗΣ ΦΥΣΙΚΗΣ ΙΣΤΟΡΙΕΣ ΤΟΥ ΙΟΥΛΙΟΥ ΡΕΝΑΡ

Ἀπέθανε ὁ Γάλλος συγγραφεὺς Ἰούλιος Ρενάρ, γνωστός εἰς τοὺς ἀναγνώστας τῶν «Παναθηναίων» ἀπὸ τῆς Φυσικῆς Ἱστορίας Histoires Naturelles πού ἔχομεν ἄλλοτε μεταφράσει. Ζωγράφος τῆς φύσεως ἀπὸ τοὺς ἐκλεκτοτέρους. Ὅ,τι ἐπῆρε τὸ μάτι του ἢ, ἀκόμα καλύτερα, ἐκεῖνο πού θὰ ἔβλεπε τὸ μάτι τοῦ καλλιτέχνη, τὸ αἰσθάνθηκε καὶ τὸ ἀπέδωκε μὲ ἰδικήν του ἀτομικὴν ἀντίληψιν. Ἡ Κοκκινόριζα Poil de carotte εἶναι μονόπρακτον ἀριστουργηματὶ πού ἔδειξε, ἀριστουργηματικὸν ἐπίσης, τὸ τάλαντον τῆς κυρίας Κυβέλης.

ΤΟ ΠΑΓΩΝΙ

Βέβαια ὁ γάμος του θὰ γίνη σήμερα. Ἦτο νὰ γίνη χθές. Μὲ τὰ γιορτινά του ἦτο ἔτοιμο. Μόνο τὴν μνηστή του ἐπερίμενε. Κι' αὐτὴ δὲν ἦλθε. Μὰ καὶ δὲν μπορεῖ ν' ἀργήσῃ. Μεγαλόπρεπο, περπατεῖ μ' ἓναν ἀέρα Ἰνδοῦ μαχαραγιά καὶ φορεῖ ἐπάνω του τὰ πλούσια δῶρα πού συνειθίζονται. Ἡ ἀγάπη ζωηρεύει τὴν λάμψιν τῶν χρωμάτων του, καὶ ἡ τοῦφα τῶν φτερῶν πού ἔχει στὸ κεφάλι, σιγοτρέμει ὡσὰν λύρα.

Ἡ μνηστή δὲν ἔρχεται.

Ἀνεβαίνει ἐπάνω στὴν στέγη καὶ ἀγναντεύει κατὰ τὸ μέρος τοῦ ἡλίου. Βγάζει τὸ διαβολικὸ του λάλημα.

Λεὼν! Λεὼν!

Ἔτσι καλεῖ τὴν μνηστή του. Δὲν βλέπει νὰ ἔρχεται τίποτε καὶ κανεὶς δὲν ἀπαντᾷ. Τὰ πουλερικὰ συνειθισμένα πειὰ, δὲν ἀνασηκόνουν κἂν καθόλου τὸ κεφάλι. Ἐβαρέθησαν νὰ θαυμάζουν. Ξανακατεβαίνει τότε κι' αὐτὸ στὴν αὐλή, τόσῳ βέβαιον πὼς εἶνε ὥμορφο, πού δὲν μπορεῖ νὰ μνησικαχήσῃ.

Ὁ γάμος του θὰ γίνη αὔριο.

Καὶ μὴ γνωρίζοντας τί νὰ κάνῃ ἕως τότε, πάει κατὰ τὴν ἐξωτερικὴν κλίμακα. Ἀνεβαίνει τὰ σκαλοπάτια, σὰν νὰ ἦταν σκαλοπάτια ἐκκλησιασῆς, μὲ βῆμα λειτουργικόν.

Ἀνασηκώνει τὴν οὐρὰ τοῦ χιτῶνος του πού εἶνε βαρεῖα ἀπ' τὰ μάτια πού δὲν μπόρεσαν ν' ἀποσπασθοῦν ἀπὸ πάνω της.

Καὶ κάνει καὶ ξανακάνει δοκιμὲς τῆς τελειῆς τοῦ γάμου.

ΤΑ ΜΗΡΜΥΚΙΑ

Τὸ καθένα ἀπὸ αὐτὰ ὁμοιάζει μὲ τὸν ἀριθμὸ 3.

Καὶ εἶν' ἀπὸ δαῦτα! Εἶν' ἀπὸ δαῦτα!

Εἶνε 3 3 3 3 3 3 3 3 3 3 3 3 3 3 3 3... ἐπ' ἀπειρον.

ΚΑΤΣΑΡΙΔΑ

Μαύρη καὶ γυαλιστερὴ σὰν κλειδαρότρυπα.

Η ΦΑΛΑΙΝΑ

Ἔχει καὶ παρᾶχει στὸ στόμα ὅ,τι χρειάζεται γιὰ νὰ φτεριάσῃ ἓνα κορσέ, μὰ μὲ αὐτὴ τὴ μέση πού ἔχει!...

Η ΠΕΤΑΛΟΥΔΑ

Τὸ ἐρωτικὸ αὐτὸ γραμματάκι τὸ διπλωμένο σὲ δύο, ζητεῖ τὴν διευθύνει ἐνὸς λουλουδιοῦ.

Η ΣΦΗΚΑ

Μὰ στὸ τέλος θὰ κοπῇ ἡ μέση της!

Η ΓΑΤΑ

I

Ἡ δική μου δὲν τρώγει τὰ ποντίκια, δὲν εἶναι τῆς ἀρεσκείας της. Τὰ πιάνει μόνο γιὰ νὰ παίξῃ λίγο μ' αὐτά.

Ἀφοῦ παίξῃ καλὰ, χαρίζει τὴν ζωὴν στὸ ποντίκι, καὶ πάει νὰ ξεμβάσῃ ἄλλου ἢ ἀθώα καὶ ἄκακη, καθισμένη ἐπάνω στὴν θηλειὰ τῆς οὐρᾶς της, μὲ τὸ κεφάλι ἐρμητικὰ κλειστὸ ὡσὰν πυγμῇ.

Ἀλλὰ ἐξ αἰτίας τῶν νυχτῶν της, τὸ ποντίκι ἔχει ψοφήσει.

II

Τῆς λέμε: «Πιάνε τὰ ποντίκια καὶ ἄφινε τὰ πουλιά!»

Εἶναι πολὺ λεπτὴ ἢ διαγορρά, καὶ ἡ ἐξυπνότερη γάτα γελιέται μερικὲς φορές.

ΠΡΑΣΙΝΗ ΣΑΥΡΑ

Φρεσκοβαμμένη!

Η ΚΑΤΣΙΚΑ

Κανεὶς δὲν διαβάζει τὸ φύλλο τῆς «Ἐφημερίδος τῆς Κυβερνήσεως» τὸ τοιχοκολλημένο ἔξω ἀπ' τὸ Δημαρχεῖο.

Πὼς κανεὶς; Ἡ Κατσικά.

Ἀνασηκώνεται στὰ πσιναῖα της πόδια, ἀκουμπᾷ τὰ μπροστινὰ στὸ κάτω μέρος τῆς Ἐφημερίδος, τρεμολογοῦν τὰ κέρατά της καὶ τὰ γένεια της καὶ κουνεῖ τὸ κεφάλι της δεξιᾷ καὶ ἀριστερᾷ ὡσὰν γερόντισσα κυρὰ πού διαβάζει.

Ἀφοῦ διαβάσῃ, ἐπειδὴ καὶ τὸ χαρτὶ αὐτὸ μυρίζει ὡραῖα ἀπὸ φρέσκα κόλλα, ἡ κατσικά τὸ τρώγει.

Δὲν πᾶνε ὅλα χαμένα στὸν δῆμο.

Ο ΨΥΛΛΟΣ

Ἐνας κόκκος ταμβάκου μ' ἐλατήριο.

Μετάφρ. ΧΡ. ΘΕΜ. Δ.

ΤΟ ΧΑΤΖΓΙΑΝΝΑΚΙ

Τὸ Χατζγιαννάκι τὸ μικρὸ τὸ μικροΧατζγιαννάκι Τῇ Σεβαστούλλαν ἀγαπᾷ κ' ἐκεῖνη δὲν τὸν θέλει. Κ' ἐξώδιασε στὴν πόρτα της ἐννιὰ πύργους λογάρι. Καὶ δεκαπέντε μάλαμα καὶ τρεῖς μαργαριτάρια. Καὶ λόνον πού τὰ χεῖλη της δὲν ἤμπορεῖ νὰ πάρῃ. Ἡ δυσποριὰ τὸν ἔπιασε, καβαλλικᾶ τὸν μαῦρο. Τὰ δέντρη δέντρη πορπατεῖ, τὸν ἴσκιον ἴσκιο πάει. Δὲν εἶχε μεταμίλημο¹ κ' ἐμίλιε μὲ τὸν μαῦρο.

— «Μαῦρε μου μαυρογόνате κι' ἀνεμοκυκλοπόδη² Μαῦρε μου κάμε μέ τηνε τὴν κόρη νὰ θελήσῃ. Καὶ νὰ σὲ κάμω μαῦρε μου χρυσὰ τὰ πέταλά σου. Τάσημοδαχτυλίδια μου ἐμπρόκες τῶν πετάλω. Βάλλω σε μῆνα στὴν ταῖ καὶ μῆναν εἰς τὸ σταῦλο. Κάμνω καὶ τρεῖς καὶ τέσσερις νὰ σὲ καβαλλικέψω.» —

— «Ἄ δὲ λυπᾶς³ τὰ γένια σου βάλε ὠριὸ ξουράφι. Τρύπησε καὶ ταῦτάκια σου καὶ βάλε σκολαρίκια. Πάρε δυὸ κιτρολέμονα καὶ βάλε τα στὰ στήθη. Πιάσε τσιππὶ κι' ἀπότσιππο καὶ πάννε στὴν κοπέλα. Σὰ φίλη σου χαιρέτα τη σὰν πρώτη σου ἀξιδέρφη. Κι' ἂν εὖρης καὶ τὴ μάνα της διπλοχαιρέτησέ τη.»

Καθὼς τὸν εἶπεν ἔκαμε καθὼς τὸν παραγγέλλει. Ἐπιασε τὰ γενάκια του κ' ἔβαλ' ὠριὸ ξουράφι. Ἐτρύπησε ταῦτάκια του κ' ἔβαλε σκολαρίκια. Πάινει δυὸ κιτρολέμονα καὶ βάλλει τα στὰ στήθη. Πιάνει τσιππὶ κι' ἀπότσιππο καὶ πάει στὴν κοπέλα.

— «Ἄνοιξε μ' ἀξιδέρφη μου κι' ὠρια μαθήτρα σοῦρτε. Δὲν εἶν' μαθήτρα μοναχὰ καὶ πρώτη σου ἀξιδέρφη. Μιὰ προξενιά μ' ἐφέρασι νὰ πᾶ νὰ μὲ παντρεύω. Μὰ ἐγὼ ἂ δὲ μάθω τὰ πλουμιά στὸν κόσμον δὲν ἐμπαίνω.»

— «Καλῶς τὴν ἀξιδέρφη μου πού δὲν εἶδα ποτέ μου.» —

Ἀπὸ τὸ χέρι τήνε ῥοπᾶ καὶ πάνω τὴν νεβάζει. Διπλοῦ τριπλοῦ ἀνέβαινε τὸ διπλοτριπλοσκάλι. Καὶ βρίσκει καὶ τὴ μάνα της καὶ διπλοχαιρετᾷ τη. Σ' ἓνα σκαμνὶ καθίζουσι κ' ἓνα πλουμὶ πλουμίζου. Κ' ἓνα τραγοῦδι τραγουδοῦν κ' ἓνα σκοπὸ τὸν πᾶσι. Κατὰ τὸ ἡλιοβασίλεμα ἡ κόρη ἀναστενάζει.

— «Τέχεις ἀξιδεροφοῦλα μου καὶ βαριαναστενάζεις;» —

— «Σήμερο μόσχοι δὲν περνοῦν ζαμπέτια⁴ δὲν μυρίζουν. Τὸ Χατζγιαννάκι τὸ μικρὸ ἔρχησε νὰ περάσῃ. Ὅπουθεν ὁμορφος πολὺ καὶ μπρέπουν τον τὰ γένεια.» —

Τὸ Χατζγιαννάκι τᾶκουσε καὶ βαριαναστενάζει.

— Τέχεις ἀξιδεροφοῦλα μου καὶ βαριαναστενάζεις; —

— Θωρὼ τὸν ἡλίο πούγυρε καὶ πάει νὰ βασυλέψῃ. Πᾶν τὰ πουλιά στὶς κλίνες τοὺς τᾶηδόνα στὶς φωλιές τοὺς. Κ' ἐγὼ τὸ βαριγορίζω πού ναῦρῶ πού νὰ μείνω; —

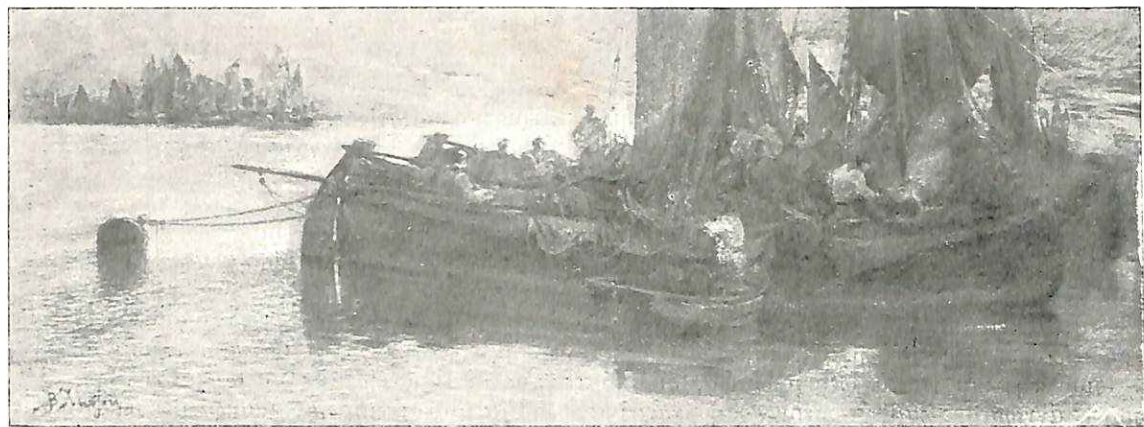
— «Στρώσατε βέργες στρώσατε τὴν νυφικὴ μου κλίνη. Βάρτε τὸ μόσκο πάπλωμα τὸ ξυλαλᾶ σεντόνι. Καὶ δυὸ ματσὰ⁴ βασιλικὸ βάρτε γιὰ προσκεφάλι.»

Τὴν νύχτα τὰ μεσάνυχτα ἐπῆρε τὴν τιμὴ της.

¹ Συνομιλητὴν. ² Εἰς κυριακὸν ἄσμα ὑπάρχει ἡ λέξις: γοργοκυκλοπόδη· ἐδῶ ἡ λέξις εὔρε τὴν τελειότεραν αὐτῆς ἐξέλιξιν — ἀελλόπους, ποδήνεμος. ³ Ἀρώματα. ⁴ Δεσμίδες. Καὶ ἡ Κυριακὴ τῆς Σταυροπροσκυνήσεως λέγεται κοινῶς Κερεκὴ τῶν ματσῶν.

- Καὶ τὸ πορνὸ σηκώθηκε σὰ χώρα κουρσεμένη.
 — «Ἀπόψε τόδα νῦναιρο πιζρὸ φαρμακεμένο
 Ἀπόψε σέλινα ἔτρωα καὶ πράσα ἐπρασολόου
 Κ' ἓνα μαχαῖρι δαμασκί πῶς εἶχα στὸ πλευρό μου.»
 — «Τὰ σέλινα εἶνε ἡ μάνα σου τὰ πράσα ὁ ἀδερφός σου
 Καὶ τὸ μαχαῖρι στὸ πλευρὸ ἦταν τὸ Χατζγιαννάκι.
 Καὶ φεύγω κ' ἔχε τὴν ὑγεία.»
 Ἐντύθη κ' ἐστολίστηκε τρεῖς νύχτες καὶ τρεῖς μέρες
 Καὶ δεκαπέντε Σάββατα καὶ δεκοχτὼ βδομάδες
 Βάλλει τὸν ἥλιο πρόσωπο καὶ τὸ φεγγάρι στήθη
 Καὶ τοῦ κοράκου τὸ φτερό βάλλει καμαροφρούδι.
 Καὶ πιάνει τὸ στρατὶ στρατὶ στὸ βασιλῆα καὶ πάει.
 Καθὼς τὴν εἶδε ὁ Βασιλῆας ἐμπροσηκώθηκέν τὴν
 Βάλλει σκαμνὶ καθίζει τὴν, φλετζάνι καὶ κερνᾷ τὴν.
 — «Δὲν εἶχες κοντυλιὰ χαρτὶ καὶ κοντυλιὰ μελάνι
 Καὶ λόο πὺν τὰ χεῖλή σου μόν' ἦρτες καὶ πατή σου.»
 — «Εἶχα καὶ κοντυλιὰ χαρτὶ καὶ κοντυλιὰ μελάνι
 Καὶ λόο πὺν τὰ χεῖλή μου μόν' ἦρτα καὶ πατή μου.
 Ἔνας πὺν τοὺς ἀνθρώπους σου ἐπῆρε τὴν τιμὴ μου.»
 — «Γιὰ πέ μου τὰ σημάδια του μπὰς καὶ τονε γνωρίσω.»
 — «Ἦταν μακρὸς ἦτα λυγρὸς κι' ἀνοιχτοκουτάλατος,
 Βεργολυγᾷ κ' ἡ μέση του σὰν τᾶδοιο χρουσάφι.»
 — «Ἀπ' τὰ σημάδια πὺν θωρῶ ὁ γενναϊκάδελφός μου.»
 Μαντάτα πᾶσιν κ' ἔρχονται στοῦ Χατζγιαννῆ τὴν πόρτα.
 — «Ἐλα ἔλα κύρ Χατζγιαννῆ κι' ὁ βασιλῆας σὲ θέλει.»
 — «Ἐχτὲς προχτὲς ἤμουν ἐκεῖ, σήμερι τί μὲ θέλει;
 Ἄν εἶνε γιὰ τὸν πόλεμο νὰ πάρω τᾶρματά μου
 Κι' ἂν εἶνε γιὰ τὸ κάλεσμα νὰ πάρω τὰ πανιέρια.» —
 — «Ἐλα ἔλα κύρ Χατζγιαννῆ κι' ἂς εἶσαι κι' ὡς κι' ἂν εἶσαι.
 Κορίτσι σὲ θεογαλεῖ πὺν πῆρες τὴν τιμὴ του.
 Καὶ πιάνει τὸ στρατὶ στρατὶ στὸ βασιλῆα καὶ πάει.
 — «Ἄ δὲν τὴν θέλεις Χατζγιαννῆ ἐγὼ νὰ τὴν ἐπάρω
 Νὰ βάλω τὴ γενναῖκα μου πλύτρα τῶν ποδαριῶν της. —
 — «Σὺ μὲ τὸ δεῖ γυρεύεις τη καὶ μὲ τὸ δεῖ ζητᾷς τη.
 Κ' ἐγὼ πὺν τὴν ἐφίλησα πῶς νὰ τὴ λησιμονήσω;»
 Τὸ Χατζγιαννάκι καρτερεῖ τὰ γένεια του γιὰ νᾶβγουν
 Μὰ ὡς πὺν νὰ βγοῦν τὰ γένεια του μ' ἄλλην ἐξελογιάστη.
 Καὶ τὴν κοπέλλα προσκαλεῖ κουμπάρα γιὰ νὰ πιάση.
 Τῆς μάνας της τὸ μολοᾷ κ' ἡ μάνα της τῆς λέει.
 — «Ἐχεις καὶ πόδια νὰ σταθῇς καὶ χέρια γιὰ ν' ἀπλώσης
 Ἐχεις καὶ μάτια νὰ τὸν δῇς τὸν νηὸ ὅπου σ' ἐγάπα;»
 — «Ἐχω καὶ πόδια νὰ σταθῶ καὶ χέρια γιὰ νὰπλώσω
 Ἐχω καὶ μάτια νὰ τὸν δῶ τὸν νηὸν ὅπου μ' ἐγάπα.»
 — «Ἐλα ἔλα ἡ κόρη μου νεκρὴ νὰ μὲ τὴ φέρονου.
 Μάνα Χριστὸς καὶ τί εἶπα, νύφη νὰ μὲ τὴ φέρονου.»
 Ἐντύθη κ' ἐστολίστηκε τρεῖς νύχτες καὶ τρεῖς μέρες.
 Καὶ δεκαπέντε Σάββατα καὶ δεκοχτὼ βδομάδες.
 Βάλλει τὸν ἥλιο πρόσωπο καὶ τὸ φεγγάρι στήθη
 Καὶ τοῦ κοράκου τὸ φτερό βάλλει καμαροφρούδι.
 Καὶ πιάνει τὸ στρατὶ στρατὶ τὴν ἐκκλησιὰ καὶ πάει.
 Παππᾶς τὴν εἶδε κ' ἔσφαλε διάκος κ' ἐξεστελιάστη
 Καὶ τὰ μικρὰ διακόποιλα χάνουν τὸ Κύριε ἐλέησο.
 — «Παππᾶ κι' ἂν εἶσαι χοριστιανὸς κι' ἂν εἶσαι δαφτισμένος
 Πόσους τᾶποστέρφανα πρὸς τὴν κουμπαραποῦλα.»
 Στὴ μάνα της τὴν πῆρασι νύφη ξετελεμένη.
 Κ' ἐσάστισεν ἡ γειτονιὰ ἐσάστισε κι' ὁ κόσμος.

Ἐκ τῆς ἀνεκδότου συλλογῆς ΠΑΥΛΟΥ ΓΝΕΥΤΟΥ

ΣΤΟ ΑΙΜΑΝΙ
Ἐκθεσις Ζυμπλείου

B. KATZ

ΤΟ ΦΥΛΑΧΤΟ ΤΗΣ ΜΑΝΑΣ

Ξαπλωμένη πάνω στὴν ψάθινη πολυθρόνα ἡ εὐτυχισμένη μάνα καμαρόνει τὸ μονάκριβο παιδάκι της, ἓνα κοριτσάκι τριῶν χρόνων, πὺν παίζει λίγο παρεκεῖ στὸ μπαλκόνι μὲ τὰ παιχνίδια του.

Καμαρόνει τὸ τριανταφυλλένιο κεφαλάκι μὲ τὰ πλούσια ὀλόχρυσα μαλλιά, λὲς κι' εἶνε βουτηγμένα στὰ χρυσάφια τοῦ ἡλίου πὺν πλησιάζει στὴ δύσι του.

Μοιάζει σὰν ὄνειρο, σὰν ῥοδόχρυσο ὄνειρο τὸ χαριτωμένο κοριτσάκι.

Τὸ βλέπει σὰν μαγεμένη ἡ εὐτυχισμένη μάνα τὸ πλασματάκι πὺν κάνει γι' αὐτὴν ἓνα κόσμο ὀλόκληρο.

Στὴ φύσι ἀπλώνονται ἀτέλειωτες καὶ ἀνεξήγητες μαγεῖες σὰν ἦχοι μυστικῆς γιορτῆς πὺν ἀργοδιαβαίνει στ' ἀπέραντα πλάτη τ' οὐρανοῦ σὰν ἦχοι θλιβερῆς καμπάνας πὺν κρύβεται στὰ γιγάντια στήθη τῆς γῆς.

Ποῦ καὶ ποῦ ἀφίνει τὶς κοῦκλες του καὶ τὰ παιχνίδια του καὶ κυττάζει γύρω τριγύρω τὸ καμαρωμένο κοριτσάκι, κυττάζει ζωηρά, γοργά, μὲ κάποια ἐκπληξι, λὲς καὶ μὲ φόβο σὰν ν' ἀπορῇ γιὰ τὸ ἀπέραντο μυστήριο πὺν ἀπλώνεται στὴ Φύσι.

Ἡ Φύσις λὲς καὶ εἶνε μεθυμένη. . . τώρα χαμογελᾷ καὶ τώρα κλαίει. Τώρα μοιάζει μὲ ψυχὴ πὺν τὴν πλημμυρίζει ἡ εὐτυχία — τώρα μὲ πνοὴ πὺν σβύνει λίγο-λίγο ἀπὸ τὴ στέρησι τῆς ἀγάπης.

Οἱ ὑπερήφανοι φοίνικες ἀργοκινοῦν τὰ κουρασμένα κλαδιά τους μέσα στὸ χρυσάφι τῆς δύσεως.

Λὲς κι' ἀφίνουν κατὶ ἦχους παράξενους στὸ

ἡδονικὸ ἀγκάλιασμα τοῦ φωτὸς πὺν τοὺς λούζει γλυκά.

Ὁ ξέφυρος φιλεῖ καὶ χαϊδεύει μὲ τὰ βελουδένια φτερά του τὰ μυρωμένα τῶν λουλουδιῶν πέταλα, τόσα ἔρωτος χεῖλη.

Τὰ πουλιὰ πλημμυρίζουν τὸν ἀέρα μὲ τὶς γλυκὲς μελωδίες τους.

Κατὶ σὰν χᾶδι, κατὶ σὰν φίλημα καὶ σὰν παράπονο ἀπλώνεται στὴ φύσι ὅλη.

Κατὶ σὰν ἀρμονία νευρικὴ ἀπλώνεται στὴ φύσι. Λὲς κι' εἶνε θοῆνος γιὰ τὴν ὡμορφὴ παρθενιά πὺν πεθαίνει, γιὰ τὰ ὥραϊα ῥόδα πὺν ξεφυλλίζουν, γιὰ τὶς ὡμορφες ἀνεμῶνες πὺν ξεθωριάζουν καὶ κλίνουν, γιὰ τὸ ἀθάτο αἶμα πὺν χύνεται, γιὰ τὸ γλυκὸ ὄνειρο πὺν δὲν παίξει πειά, γιὰ τὴ στρίγγλα-Μοῖρα ἔσπασε τὶς χρυσὲς χορδὲς του.

Τὸ γεμάτο ἀπὸ μυστήριο δειλινὸ, τὸ χαρούμενο καὶ πένθιμο συνάμα τυλίγει τὴ φύσι μὲ ἀπέραντη μεγαλοπρέπεια. — Ἐκεῖ τὸ γλυκύτερο πανηγύρι χρωμάτων ἐπάνω στὰ τρελλὰ σύννεφα πὺν κυλοῦνται κι' ἀγκαλιάζονται στὰ βάθη τοῦ ὀρίζοντος, ἐδῶ οἱ γλυκὲς ἀρμονίες τῆς καταστροφῆς γιὰ καθε μὲρο πὺν πεθαίνει μέσα στὸ μαγεμένο μεθύσι τοῦ ἡλίου. — Ἐκεῖ τὸ ἀναγκάλιασμα τῆς ζωῆς, ἐδῶ ἡ γλῆκα τῆς φθορᾶς καὶ τοῦ θανάτου.

Ἡ εὐτυχισμένη μάνα καμαρόνει τὸ ὥραϊο ἀγγελούδι της.

Καὶ συλλογίζεται . . .

Πηγαίνει μακριὰ ὁ νοῦς της, ἡ φαντασία της δίνει χροῖμα ζωῆς σὶς γλῶσσες ἀναλαμπῆς τοῦ

δνειρου της· και βλέπει την 'Ανθούλα της με-
γάλη...

Βλέπει όλη τη λιτανεία της ευτυχισμένης ζωής της κόρης της να περνά άργα και επίσημα μέσα στο μυαλό της. Βλέπει την αγαπημένη της κόρη να πετá με τὰ φτερά της ευτυχίας στο λουλουδισμένο κήπο της ζωής και ή ψυχή της μάνας μεθ' από έλπίδα και τὸ πνεύμα της μεθ' από τη γλύκα τοῦ δνειρου... Και βλέπει... Και βλέπει...

Και βλέπει μιὰ χρυσή άχτίνα να ένώνη σιγά σιγά τη σκέψη της με τη ζωή τοῦ μονακριβου παιδιου της και να τὸ φέρνῃ σὲ ώραίους κόσμους άγνωστους και γνωστούς, και ή άχτίνα μεγαλώνει, όλο και μεγαλώνει και χάνεται μέσα στα χρυσάφια τοῦ ήλιου που πλησιάζει στη δύση του.

Και βλέπει... Και βλέπει...

Τὴν πολυαγαπημένη της κόρη να περνά, να διαβαίνει σαν Νυφούλα της Πλάσης, σαν ζωντανός δόλολευκος κρῖνος που γεννά άρμονίες και σκορπά ευωδίες στον άγέρα. Και ή ψυχή της μάνας καλεί τις ανάλαφρες πνοές, τὰ χάδια τοῦ Ζεφύρου να συντροφεύουν τὸ δόλοχυτο, τὸ άγνό της κόρης της κορμί· θέλει ροδοφύλλα να στρώνῃ τ' άγέρι στο πέραςμά της, θέλει να πλημμυρή άνθηδες ή φύσις στη φρεγγόβολη μορφή της.

Και θέλει... Και θέλει...

Ξάφνου σπάξει ή μαγεμένη όπτική άχτίνα... Μιὰ άόριστη άνησυχία σαν μαῦρος ἴσκιος, σαν παγωνιά τοῦ θανάτου πλακώνει την ψυχή της μάνας...

'Ανατριχιάζει ή δόλια μάνα, κλείνει τὰ μάτια της άθελα και κυττάζει μέσα στο σκοτάδι της ψυχής της...

Η λιτανεία της φθορᾶς περνά τώρα γεμάτη θρίαμβο...

'Ενα φτερούγιασμα ανάλαφρο σαν από γάλα άέρινη ακούεται τη στιγμή εκείνη πάνω από τὸ κεφάλι της.

'Ενα διάφανο έντομο χορεύει τρελλά στον άέρα για να πεθάνῃ μαζί με τη δύση τοῦ ήλιου!...

Κάνει τρεῖς κύκλους πάνω από τὸ κεφάλι της μάνας και κατόπιν πειδ τρελλά, πειδ γρήγορα σαν για να φθάσῃ κάποιον δνειρο προσπερνά και κάθεται πάνω στα δόλοχρυσά μαλλάκια της παιδούλας· μιὰ και πάλι σηκώνεται άνήσυχος σαν τὴν άνήσυχῃ ψυχή, τινάζει τὰ διάφανα φτερά του και άρχίζει τώρα κύκλους και φτερουγίσματα γύρω από τὸ δόλοχρυσό κεφάλι λὲς και κάτι τὸ τραβά εκεί κοντά...

Τὸ μυστικό αντιφέγγισμα τῶν πραγμάτων που πεθαίνουν μαζί... 'Ο άθάνατος νόμος που ένόνει τὸ κύκνειο ῥίσμα με τη νεκρική άρμονία...

'Ανασηκώνει τὸ δόλοχρυσό κεφάλι και βλέπει τὴν τρελλή ψυχή ή παιδούλα... Τὸ στηθάκι της

άρχίζει να κυματίζει άτακτα από τη λατάρια τοῦ πόθου. Θέλει να πιάσῃ τὸ έντομο, θέλει να παίξῃ τὸ ζωντανὸ παιχνιδάκι — σπρώχνει με περιφρόνησι τις κοῦκλες της και σηκώνεται δόλορθη. Τὰ ἔξυπνα ματάκια της σκορπίζουν γύρω σπίθες μεγάλες — τις σπίθες της επιθυμίας.

Σηκώνεται στις μύτες τῶν ποδιῶν της και άπλώνει τὰ δυό της χεράκια για να πιάσῃ τὸ διάφανο έντομο... Μά όσο πειδ πολὺ τὸ κυνηγά, τόσφ πειδ τρελλά χορεύει και πετá τὸ άέρινο έντομο — τώρα πλησιάζει στο χρυσό κεφάλι, τώρα απομακρύνεται και φεύγει σαν με περίγελο, με εἰρωνεία, πεισματάρικο, τρελλό...

Για μιὰ στιγμή ή 'Ανθούλα βλέπει να φεύγῃ τὸ φτερωτό της δνειρο... Πηδά με μιὰς σαν φτερωτό πουλι κι' αὐτὴ στα σιδερένια κάγκελα τοῦ μπαλκονιοῦ για να τὸ φθάσῃ... πεισματάρικη, τρελλή...

Τεντώνει τὰ δόλοδροσα χεράκια της, τὰ τεντώνει σαν δόλολευκες φτερούγες με δύναμι... μιὰ ξάφνου χάνει τὴν Ισορροπία... ταλαντεύεται για μιὰ στιγμή και πέφτει... πέφτει τὸ πουλί που δὲν ἔμαθε ακόμη να πετá...

'Η δόλια μάνα σαν τρελλή πετιέται να τὴν πιάσῃ. 'Αλλοίμονο!... Μόνο μιὰν άκρη της ποδούλας της που άνασηκώθηκε στο τίναγμα κατώρθωσε ν' άρπάξῃ μες στη χούφτα της.

'Ενα ντουπ ακούσθηκε άγριο, ξηρό, επάνω στο χῶμα τοῦ δρόμου, κι' έπειτα... τίποτε άλλο...

Χρειάζεται τόσος λίγος χρόνος για να σβύσῃ ή Μοῖρα μιὰ ζωή.

Για μιὰ στιγμή ένα πτώμα σωριάσθηκε...

Τὸ πτώμα τοῦ άγγελόμορφου παιδιου με τὰ χρυσά μαλλιά και τὰ μεγάλα μάτια...

Για μιὰ στιγμή σωριάσθηκε ή ψυχή της μάνας και τὰ δνειρα... βουβά, χωρίς ήχο, με τη στεγνή και πετρωμένη βουβαμάρα τοῦ θανάτου...

'Ετσι ή άσπλαχνῃ Φύσις συντρίβει τὴν άχτίνα που δημιουργεί, κι' άπλώνει σκοτάδι και μαυρίλα στην πλάσι... 'Ετσι ή χλαμύδα τοῦ 'Αδου άπλώνει μαῦρες, περιλυπες σκιές επάνω στα γαλάζια λουλουδάκια τοῦ κάμπου... 'Ετσι τὸ άνάσασμα της δροσιᾶς μοιρολογά άδιάκοπα άνάμεσα στα πεῦκα και στα κυπαρίσσια... 'Ετσι όλες τις στιγμές ὁ Θάνατος παίζει τὸ άπαίσιο δοξάρι του επάνω στα συντρίμια της ζωής.

Παραμονή πρωτοχρονιάς...

Οἱ δρόμοι όλοι γεμάτοι χαρά...

'Ο κόσμος όλο και άνεβοκατεβαίνει ζωηρός, γιορτάσιμος· άμέριμνα πηγαινοέρχεται, τρέχει, γελά. Μέσα στο θόρυβο της ζωής ή ευθυμία τῶν μικρῶν παιδιῶν σαν βούισμα έντόμων άνεβαίνει κι' άπλώνεται μέσα στο χαρούμενο πανηγύρι της φύσεως...

'Η χιλιοπικραμένη μάνα καθισμένη σὲ μιὰ γωνιά μέσα στην δόλολευκη κάμαρα που ἐρή-

μωσεν ὁ χάρος, κυττάζει δίχως κίνημα, δίχως δάκρυ τ' αγαπημένα πράγματα... τὸ ἔρμιο κρεβατάκι... ἔχει κολλήσει τὰ χεῖλη της τὰ μαρμαμένα από τη στέρησι τοῦ ποθητοῦ φιλιου σ' ένα κουρελάκι λευκό, τὸ κουρελάκι της ποδούλας, τὸ κουρελάκι που μονάχα μπόρεσε ν' άρπάξῃ, να κρατήσει από τὸ ροδόχρυσον δνειρο της 'Ανθούλας — τὸ δνειρο που ἐσύντριψεν ὁ χάρος...

Τὸ φιλεῖ ή πικραμένη μάνα, τὸ φιλεῖ παράφορα, θερμά, έπειτα σιγανά, ανάλαφρα, με πόνο, λὲς με εὐλάβεια τὸ πολῦτιμο φυλαχτό της...

Τὸ φιλεῖ... και τὰ βελουδένια μαῦρα μάτια της, τὰ χορτασμένα δυστυχία άργοσαλεύουν και ξαναζωντανεύουν μέσα στα βάθη τοῦ βολβοῦ των τὸ σπαραχτικό δνειρο της ποδούλας που

σαν ἴσκιος λευκός μέσα στα λεμονάνθια άργοδιαβαίνει και περνά...

'Αργοδιαβαίνει και περνά πάνω από τὴν άγιατρευτὴ πληγή της μάνας, περνά και σκαλίζει τὴ μαύρη σαν τοῦ λαγοῦ τὸ αἷμα πληγή που τὸ κοράκι της Μοῖρας άνοιξε στήν ευαίσθητὴ ψυχή της. Και ὁ χάρος γεμίζει δόλοκληρη τὴν ξεσχισμένη ψυχή και δὲν άφίνει θέσι για τὸν παράδεισο της ζωής...

'Εγνώρισα τὰ μάτια της πικραμένης μάνας... ἔχουν τὸ ματωμένο αντιφέγγισμα τοῦ σπαραγμοῦ. 'Εγνώρισα τὸ χαμόγελο της πονεμένης μάνας... ἔχει τὴν ανατριχιαστικὴ γλωμάδα τοῦ θανάτου.

ΑΓΓΕΛΙΚΗ ΠΑΝΑΓΙΩΤΑΤΟΥ

'Αλεξάνδρεια, 'Απρίλιος 1910

ΣΤΟ ΚΕΛΛΙ ΤΗΣ

Ε. ΙΩΑΝΝΙΔΗΣ

Τ Σ Ε Λ Κ Α Σ

— ΔΙΗΓΗΜΑ —

Ο οὐρανὸς εἶναι σκοτεινιασμένος καὶ θολὸς ἀπ' τὴ σκόνῃ, ποὺ σηκώνει τὸ λιμάνι. Ὁ φλογερὸς ἥλιος κυττάζει τὴν πρασινωπὴ θάλασσα, σὰν ἀνάμεσα ἀπὸ λεπτότατο τοῦλι. Δὲν μπορεῖ νὰ καθρεφτισθῇ στὸ νερό, ποὺ τὸ τσακίζουν καθεστigmῇ τὰ κουπιά, οἱ ἔλικες τῶν βαποριῶν, οἱ τούρλικες φελοῦκες μὲ τὶς κοφτερές τους πλώρες ἢ τὰ καράβια μὲ τὰ πανιά, ποὺ αὐλακώνουν ἐδῶ κ' ἐκεῖ τὸ στενὸ λιμάνι. Καὶ τὰ κύματα τῆς θάλασσας σκλαβωμένα μέσα στὸ γροανίτι τῶν μύλων, ζουλιγμένα ἀπ' τὰ μεγάλα βάρητα ποὺ σηκώνανε, χτυπάνε ἀπάνω στὰ πλευρὰ τῶν πλοίων, ἀπάνω στὶς προκυμῖες, χτυπάνε καὶ μουρμουρίζουν ἀφρισμένα ἀπ' τὸν παραδαρμὸ καὶ βρώμικα.

Ὁ κρότος τῶν ἀλυσίδων, τὸ κύλημα τῶν βαγονιῶν ποὺ κουβαλοῦνε τὰ ἐμπορεύματα, ὁ μεταλλικὸς ἀναστεναγμὸς τῶν σιδερένιων ἐλασμάτων ποὺ πέφτουν ἀπάνω στὰ πλακόστρωτα, τὸ τρίξιμο τῶν καροτσιῶν, τὰ σφυρίγματα τῶν βαποριῶν, τώρα διαπεραστικὰ καὶ τώρα στριγκά, οἱ φωνές τῶν ξεφορτωτῶν, τῶν ναυτῶν, τῶν τελωνοφυλάκων — ὅλοι αὐτοὶ οἱ διαφορετικοὶ ἦχοι ἀνακατώνονται σὲ μιὰ μουσικὴ καὶ κοντοστέκονται στὸν ἀέρα, σὰν νὰ φοβόντανε ν' ἀνεβούνε ψηλὰ καὶ νὰ χαθοῦνε. Κι' ἀπὸ τὴν ξηρὰ ἔρχονται πάντα καινούργιοι ἦχοι, βουβοὶ καὶ ἀνακατωμένοι, ποὺ ταράζουνε τὸ καθετὶ ὀλόγυρα, ἢ φιλοὶ καὶ διαπεραστικοὶ ποὺ ξεσκίζουνε τὸν φλογερὸ καὶ σκονισμένον ἀέρα.

Ὁ γροανίτης, τὸ σίδερο, τὸ ξύλο, τὰ καράβια καὶ οἱ ἄνθρωποι, ὅλα στέλνουν ἕναν μανιακὸ καὶ παθιαστικὸν ὕμνον στὸν θεὸ τῆς Ἔργασίας. Μὰ οἱ φωνές τῶν ἀνθρώπων, ποὺ μόλις ξεχωρίζουνε, φαίνονται ἀδύνατες καὶ γελοῖες, ὅπως εἶναι κ' οἱ ἄνθρωποι, ἢ αἰτία ὅλης αὐτῆς τῆς φασαρίας. Ντυμένοι στὰ κουρέλια, βρώμικοι, σκυρτοὶ κάτω ἀπὸ τὰ βάρητα ποὺ σηκώνουνε, κοινοῦνται μέσα στὸν ἀνεμοστρόβιλο τῆς σκόνης, σὲ μιὰν ἀτμοσφαῖρα ζεστὴ καὶ ἀνήσυχη, καὶ εἶναι τιποτένιοι, μικροί, μπροστὰ στοὺς σιδερένιους κολοσσούς ποὺ τοὺς τριγυρίζουνε, στὰ πολυτάραχα βαγόνια καὶ σ' ὅλα τὰ πράγματα, ποὺ τᾶχνουνε οἱ ἴδιοι κάνει μὲ τὰ χέρια τους. Τὰ ἴδια τὰ ἔργα τῶν χειρῶν τους, τοὺς σκλαβώσανε καὶ τοὺς πήρανε κάθε προσωπικότητα.

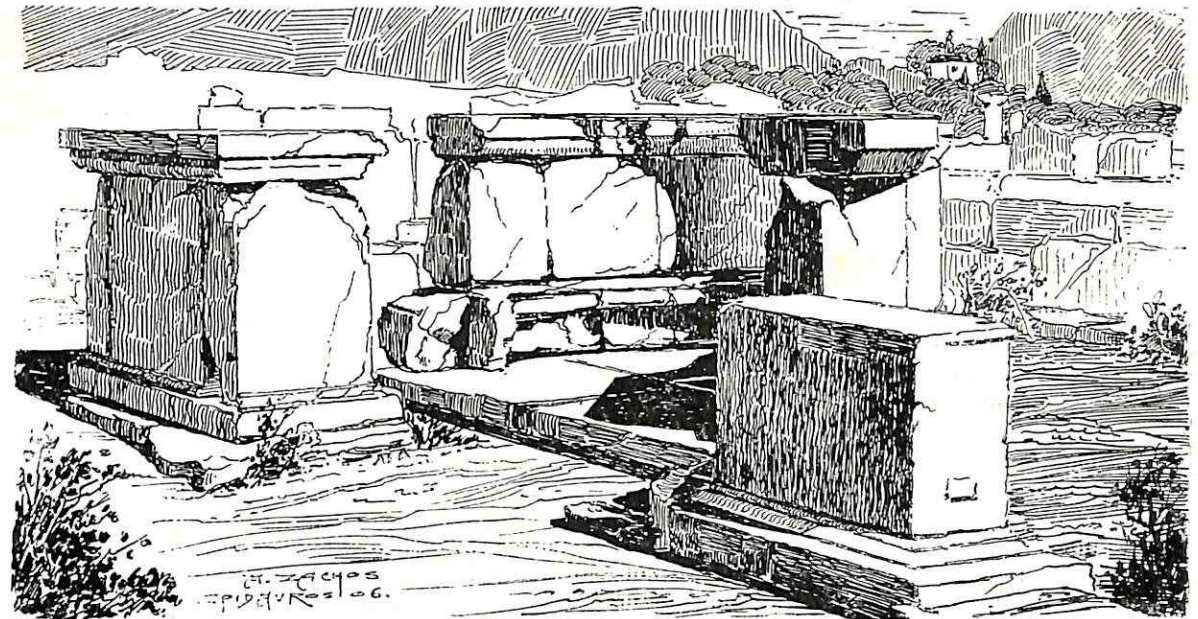
Τὰ θεόρατα πλοῖα, ἀπάνω στὴν ἀγκυρα, σφυρίζουνε γιὰ στενάζουνε βαθειά, καὶ σὲ κάθε τους ἦχο κρύβεται σὰν μιὰ εἰρωνικὴ περιφρόνηση γιὰ τοὺς ἀνθρώπους ποὺ σκαρφαλώνουν στὰ γεφύρια τους καὶ γεμίζουνε τὰ σπλάχνα τους ἀπ' τὰ προϊόντα μιᾶς δουλειᾶς σκλάβων. Οἱ

μακρὲς σειρὲς τῶν ξεφορτωτῶν εἶναι γελοῖες καὶ πένθιμες· κουβαλοῦνε στὶς πλάτες τους μεγάλα σακκιά μὲ σιτάρι καὶ τᾶπιθάνουν μέσα στὶς σιδερένιες κοιλίες τῶν πλοίων, γιὰ νὰ βγάλουνε οἱ ἴδιοι λίγα δράμια ψωμι γιὰ τὰ πεινασμένα τους στομάχια. Οἱ ἄνθρωποι, οἱ κουρελιαρίδες, ἀποβλακωμένοι ἀπ' τὴν ταραχὴ, τὸν κόπο καὶ τὴ ζέστη, οἱ μηχανές οἱ γυαλιστερές, δυνατές καὶ ἀτάραχες, καμωμένες ἀπ' τὰ χέρια αὐτῶν τῶν ἀνθρώπων, οἱ μηχανές αὐτές, ποὺ τὲς κουνεῖ ὅχι ὁ ἀτμός, μὰ τὰ νεῦρα καὶ τὸ αἷμα ἐκείνων ποὺ τὶς φτειάζανε... εἰρωνεῖα ψυχρὴ καὶ σκληρότατη.

Ἡ ταραχὴ σακατεύει, ἢ σκόνῃ ἐρεθίζει τὶς μύτες καὶ τὰ μάτια, ἢ ζέστη καίει τὰ κορμιά καὶ τὰ κουράζει καὶ ὅλα τὰ πάντα ὀλοτρόγυρα φαίνονται τεντωμένα, φθασμένα στὸ ἀμῆν, ἔτοιμα νὰ ξεσπάσουνε σὲ μιὰ μεγάλωπρη καταστροφή, ποὺ ὕστερ' ἀπ' αὐτὴν ὁ ἀέρας θὰ ξαναγίνῃ ἐλαφρὸς καὶ γλυκόπιος καὶ ἡ γῆ θὰ εἰρηνέψῃ ἀπ' τὴ νευροχαλάστρα ταραχῇ, ἀπ' τὸν μελαγχολικὸ παραδαρμὸ... καὶ πολιτεία, θάλασσα, οὐρανός, θὰ ξαναγίνουνε ἡσυχὰ καὶ καλὰ γιὰ τοὺς ἀνθρώπους. Μὰ τοῦτο εἶναι μιὰ φαντασία, ποὺ τὴν τρέφει ἡ ἀκούραστη ἐλπίδα τοῦ ἀνθρώπου καὶ ἡ ἀστεῖρευτὴ καὶ τρελλὴ ἐπιθυμία τῆς λευτεριάς, ποῦχε μέσα του.

Δώδεκα κουδουνίσματα, δυνατὰ καὶ μετρημένα, ἀκουσθήκανε. Ὅταν ξεψύχησε τὸ τελευταῖο, ἡ ἄγρια μουσικὴ τῆς ἐργασίας μισογλύκανε. Ὑστερ' ἀπὸ ἕνα λεπτὸ ἀπόγινε σὰν ἕνα βουβὸ μουρμούρισμα. Τότε ἡ φωνὴ τῶν ἀνθρώπων καὶ τῆς θάλασσας ξεκαθάρισε. Ἦρθε ἡ ὥρα τοῦ φαγητοῦ.

Τὴν ὥρα ποὺ οἱ ξεφορτωτὲς ἀφήκανε τὴ δουλειὰ τους, καὶ σκορπιστήκανε λίγοι-λίγοι μὲ φωνές σ' ὅλο τὸ λιμάνι, ἀγοράζοντας τὰ φαγώσιμά τους στοὺς πονητᾶδες τοῦ δρόμου, καὶ στρωθήκανε ἀπάνω στὰ λιθόστρωτα, στὶς ἀπόσκιες γωνιές, ὁ Γκρίσκα Τσελκᾶς, γερόλυκος σωστής, φανερώθηκε ἀνάμεσά τους. Ἦταν ἕνα κινῆρι, ποὺ τὸ φερμάριζεν συχνὰ ἡ Ἀστυνομία, καὶ ὅλος ὁ κόσμος τοῦ λιμανιοῦ τὸν ἤξερε μπεκρούλιακα καὶ κλέφτη ἀπόκοτο καὶ τετραπερασμένο. Ἦταν ἑυπόλυτος καὶ ξεσκουφωτός καὶ φοροῦσε ἕνα πανταλόνι ἀπὸ τριμμένο βελούδο καὶ μιὰ μπλουζα ἀπὸ περκαλί, κουρελιασμένη στὸ λαιμὸ, ποῦδειχνε τὸ σάλεμα τῶν ξερῶν καὶ μυτερῶν κοκκάλων του, ποὺ τὰ σκέπαζε ἕνα μανιδιαρὸ πετσό. Τὰ σπρόμαυρα μαλλιὰ του, τὰ μπερδεμένα, κ' ἡ μυτερὴ του μούρη, σὰ μούρη γεραιουῦ, τσαλα-

ΗΜΙΚΥΚΛΙΚΑ ΚΑΘΙΣΜΑΤΑ ΕΙΣ ΤΟ ΠΑΡΚΟΝ ΤΗΣ ΕΠΙΔΑΥΡΟΥ

ΣΧΕΔ. Α. ΖΑΧΟΥ

κωμένη ὅπως ἦτανε, ἔδειχνε πὼς τώρα εἶχε συκοωθεί ἀπ' τὸν ὕπνο. Ἀπ' τὸ ἕνα του μουστάκι ξεπρόβαλλε ἕνα κομμάτι ἄγερου κι' ἄλλο ἦτανε μπερδεμένο ἀπάνω σ' ἄξουριστο μάγουλό του· πίσω ἀπ' τ' αὐτὶ εἶχε ἕνα κλωναράκι τίλλιο, φρεσκοκομμένο. Ψηλός, κοκκαλιάρης, καμπορωτός περπατοῦσε σιγὰ ἀπάνω στὶς πέτρες καὶ στριφογυρίζοντας τὴ σουβλερὴ του μύτη, ἔρριχνε ὀλόγυρά του ζωηρὲς ματιές καὶ φαινότανε σὰν νὰ γύρευε κάποιον ἀνάμεσα στοὺς ξεφορτωτὲς τὸ μαῦρο του μουστάκι, παχὺ καὶ μακρὸ, σάλευε σὰν τὸ μουστάκι τῆς γάτας, καὶ τὰ χέρια του, δεμένα πίσω, τρίβανε τῶνα τὸ ἄλλο, σφίγγοντας τὰ στραβὰ καὶ ροζετὰ δάκτυλά τους. Ἀκόμα κι' ἐδῶ, ἀνάμεσα σ' ἑκατὸ ὁμοιούς του, ξεχώριζε σὰν γεράκι τῶν στεππῶν, μὲ τὴν ἀχάμνια του τὴν ἀρπαχτικὴ, τὸ πεταχτὸ του περπάτημα, ἀπαράλλαχτο μὲ τὸ πέταμα τοῦ πουλιοῦ ποὺ θυμίζει, μὰ πιὸ νευρικὸ καὶ προσεχτικὸ ἀκόμα.

Σὰ ζύγωσε σὲ μιὰ παρέα ἀπὸ ἑυπόλυτους, ποὺ τῶχανε στρώσει στὸν ἥσιο τῶν ζεμπιλίων μὲ τὰ κάρβουνα, ἕνα παιδί κακομούτσουνο σηκώθηκε καὶ τράβηξε καταπάνω του. Τὰ μοῦτρα ἦτανε κατακόκκινα καὶ ὁ λαιμός του τσαγκρονισμένος ἀπὸ κάποιον κανγαῖ. Πῆγε πλάι μὲ τὸν Τσελκᾶς καὶ τοῦλε σιγὰ-σιγὰ.

— Οἱ τελωνοφυλάκοι δὲν μποροῦνε νὰ βροῦνε διὸ κάσες μ' ἐμπορεύματα. Κι' ὅλο γυρέβουνε. Ἀκοῦς Γκρίσκα;

— Λοιπὸν; ρώτησε ὁ Τσελκᾶς, κυττάζοντάς τον ἥσιχα ἀποπάνω ὡς κάτω.

— Τί θὰ πῇ — λοιπὸν; Γυρέβουνε. Αὐτὸ εἶναι ὅλο.

— Μήπως μὲ ζητήσανε νὰ τοὺς βοηθήσω; Κι' ὁ Τσελκᾶς κύτταξε μὲ ζωηρὸ χαμόγελο τὶς ἀποθήκες τοῦ Στόλου.

— Ἀμὲ στὸ Διάολο!

Ὁ ἄλλος γύρισε πίσω.

— Ἐ! Ἀκοῦ δῶ!... Ποιὸς σὲ συγύρισε ἔτσι; Ἡ φάτσα σου ἔγινε ρουβίνου... Μὴν εἶδες τὸ Μίσκα ἀποδῶ;

— Ἐχω καιρὸ νὰ τονὲ δῶ, εἶπε ὁ ἄλλος, πηγαίνοντας μαζί μὲ τοὺς ξεφορτωτὲς.

Ὁ Τσελκᾶς τράβηξε παραπέρα, καλοδεχάμενος ἀπ' ὅλους. Αὐτὸς ὅμως, πρόσχαρος καὶ πειραχτικὸς ἄλλες φορές, δὲν εἶχε σήμερα τὰ κέφια του καὶ ἀπαντοῦσε ξερά-ξερά στὰ λόγια τῶν ἄλλων.

Πίσω ἀπὸ ἕνα δέμα ἐμπορεύματα, φάνηκε ἕνας τελωνοφύλακας πρασινοντυμένος, σκονισμένος καὶ ἀλύγιστος. Μπήκε μπροστὰ στὸν Τσελκᾶς καὶ τοῦφράξε τὸν δρόμο ἄγρια, κρατώντας μὲ τὸ ξεροβὶ χέρι τὸ σπαθί του, καὶ ἀπλώνοντας τὸ δεξιὸν νᾶδραξὲ τὸν Τσελκᾶς ἀπ' τὸ γυαλὶ.

— Στάσου! Ποῦ πᾶς;

Ὁ Τσελκᾶς ἔκαν' ἕνα βῆμα πίσω, σήκωσε τὰ μάτια στὸν τελωνοφύλακα καὶ χαμογέλασε ξερά.

Τὸ κόκκινο καὶ κατεργάστικο, μὰ ἥμερο πρόσωπο τοῦ τελωνοφύλακα προσπᾶθησε νὰ φανῇ τρομερό. Φούσκωσε, ἀναψε, σούφρωσε τὰ φρύδια, ἀγρίεψε τὰ μάτια, μὰ μὲ ὅλ' αὐτὰ ἔγινε πιὸ ἀστεῖο.

— Σου τῶχω πεῖ χίλιες φορές. Νὰ μὴ ζυγόνῃς στὸ λιμάνι, εἰδεμὴ θὰ σοῦ τσακίσω τὰ παγίδια! φώναζε ἄγρια ὁ τελωνοφύλακας.

— Καλημέρα, Σεμένιτς! Χρόνια ἔχω νὰ σὲ ἰδῶ, ἀποκρίθηκε ἡσυχὰ ὁ Τσελκὰς, ἀπλώνοντάς του τὸ χέρι.

— Νὰ μὴ σώσης ποτέ σου νὰ μὲ ἰδῇς! Τράβα ἀποδωπέρα.

Ὁ Σεμένιτς ὥστόσο τοῦσφιξε τὸ χέρι.

— Δὲν μοῦ λὲς καλύτερα, εἶπε ὁ Τσελκὰς χωρὶς νὰ φέσῃ ἀπ' τ' ἀγκυρωτά του δάχτυλα τὸ χέρι τοῦ Σεμένιτς, μήπως εἶδες τὸ Μίσκα;

— Ποιόνε Μίσκα; Δὲν ξέρω κανένα Μίσκα. Ἄντε, πού σου λέω, ἀδέρφι, γιατί θὰ σὲ ἰδῇ ὁ ἐπιθεωρητής καί... Σέ...

— Τὸν κοκκινομάλι μωρέ, ἐκείνονε πού δούλεψα μαζί του στὸ «Κουτρώμα», ἐξακολούθησε ὁ Τσελκὰς, χωρὶς καρφὶ νὰ τοῦ καίγεται.

— Ἐκείνονε πού κλέβατε μαζί, θέλεις νὰ πῇς! Τὸν πήρανε στὸ νοσοκομεῖο τὸ Μίσκα σου. Τσάκισε τὸ πόδι του μ' ἓνα σίδερο. Τράβα λοιπόν, βρὲ παιδί μου, τὸ καλὸ πού σου θέλω, εἰδεμὴ θὰ σὲ διώξω μὲ τὶς κλωτσιές.

— Ἀ! καὶ σὺ μοῦλεγες πὼς δὲν τὸν ξέρεις τὸ Μίσκα. Βλέπεις λοιπὸν πὼς τὸν ξέρεις καὶ τὸν παραξέρεις. Τί ἔχεις, μωρέ Σεμένιτς, κ' εἶσαι θυμωμένος;

— Φτάνει, Γκρίσκα. Πάψε τὰ λόγια καὶ δίνε του.

Ὁ τελωνοφύλακας ἄρχισε νὰ θυμῶνῃ στὰ καλά, καὶ κυτᾶζοντας δεξιά κ' ἀριστερά, γύρευε νὰ τραβήξῃ τὸ χέρι του ἀπ' τὴ φούχτα τοῦ Τσελκὰς, πού τῶσφιγγε σὰ μάγκανος. Ὁ ἄλλος τὸν κύτταζε ἡσυχὰ, κάτω ἀπ' τὰ παχειὰ του ματόφρυδα, χαμογελῶντας πίσω ἀπ' τὸ μoustάκι του, καί, κρατῶντας του πάντα τὸ χέρι, τοῦ μιλοῦσε δλοένα.

— Μὴ βιάζεσαι. Σὰν τὰ ποῦμε ἓνα γεράκι, θὰ πάω δουλειά μου. Γιὰ πὲς μου τώρα πὼς τὰ καλοπερνᾷς; Ἡ γυναῖκα σου, τὰ μικρὰ εἶναι καλά;

Καὶ ρίχνοντας ἄγριες ματιές καὶ δείχνοντας τὰ δόντια του, μ' ἓνα περιγελαστικὸ χαμόγελο, τοῦ εἶπε ἀκόμα.

— Ὅλο λέω νάρθω νὰ σᾶς δῶ καμιά μέρα, μὰ ποτέ μου δὲ βρίσκω τὸν καιρό. Εἶμαι πάντα μεθυμένος.

— Καλά, καλά. Ἀφισέ τα αὐτὰ τώρα... Ἀς λείπουνε τάστεια, διάολε κοκαλιάρη! Εἰδεμὴ, μὰ τὸ Θεό, σοῦ... Διαόλου λωποδύτη!

— Γιατί νὰ κλέψω, μάτια μου; Ἐδῶ πέρα ἔχει φωμὶ καὶ γιὰ τοὺς δυό μας. Πίστεψέ με, Σεμένιτς! Δὲ μοῦ λὲς τώρα; Πάλι σουφρώσες δύο κάσες ἐμπορεύματα... Πρόσεξε, Σεμένιτς. Τὰ μάτια τέσσερα, μὴ σὲ τσακώσουνε καμιά μέρα.

Ὁ Σεμένιτς ἄρχισε νὰ τρέμῃ δλόσωμος ἀπ' τὴ γλῶσσα τοῦ Τσελκὰς. Ἀφρίζε καὶ δὲν μπορούσε

νὰ μιλήσῃ. Ὁ Τσελκὰς τοῦ ἄφισε τὸ χέρι, γύρισε ἡσυχὰ καὶ τραβήξε μὲ μεγάλα βήματα κατὰ τὸ λιμάνι. Ὁ τελωνοφύλακας τὸν ἀκολουθῆσε μὲ βρισιές.

Ὁ Τσελκὰς ξαναβρῆκε τὸ κέφι του. Σφύριζε σιγὰ-σιγὰ μεσ' ἀπὸ τὰ δόντια του, καὶ μὲ τὰ χέρια χωμένα στὶς τσέπες τοῦ πανταλονιῦ του, περπατοῦσε βαρετά, σὰν ἄνθρωπος πού δὲν ἔχει δουλειά, πετώντας δεξιά του καὶ ζερβιά του πειραχτικὰ λόγια καὶ χωρατὰ, πού τοῦ τὰ πληρώνανε οἱ ἄλλοι μὲ τὸν τόκο.

— Καλότυχε Γκρίσκα! Ἡ ἐξουσία σ' ἔχει μὴ στάξῃ καὶ μὴ βρέξῃ! φώναξε ἓνας ἀπ' τὴν παρέα τῶν ξεφορτωτῶν, ποῦχανε ἀποφάει καὶ ἡσυχάζανε ξαπλωμένοι στὸ χῶμα.

— Δὲν ἔχω παπούτσα, ρὲ παιδιά. Κι' ὁ Σεμένιτς φοβᾶται, βλέπεις, μὴν πληγώσω τὰ ποδαράκια μου! ἀποκρίθηκε ὁ Τσελκὰς.

Ζύγωσε στὴν πόρτα τῆς μάνδρας. Δυὸ στρατιῶτες τὸν ψάξανε καὶ τὸν σπρώξανε ὄξω ἀπαλὰ-ἀπαλὰ.

— Μωρέ, δὲν τὸν τσακώνετε; φώναξε ὁ Σεμένιτς πούχε σταματήσει μέσα στὴ μάντρα τοῦ λιμανιοῦ.

Ὁ Τσελκὰς πέρασε στὸ δρόμο καὶ κἀθισε ἀπάνω σ' ἓνα ὁρόσημο, στὴν πόρτα μιᾶς ταβέρνας. Ἀπ' τὴ μάντρα τοῦ λιμανιοῦ ἔβγαινε πολυτάραχη μιὰ ἀτελειώτη σειρὰ φορτωμένα κάρρα. Ἀπ' τὴν ἄλλη μεριά ἔρχόντανε προσβολὴ ἀδειανὰ κάρρα. Οἱ καροτσέρηδες χοροπηδούσανε ὀρθοὶ ἀπάνω τους ἀπ' τὸ τράνταγμα. Τὸ λιμάνι ἔβγαζε μιὰ βοή, σὰ βροντὴ καὶ μιὰ σκόνη πού χτυποῦσε τὰ ρουθούνια. Τὸ χῶμα τράνταζε...

Συνειδησμένος ἀπ' αὐτὸ τὸ σύρτα-φέρτα ὁ Τσελκὰς, κ' ἐρεθισμένος λιγάκι ἀπ' τὸ συναπάντημά του μὲ τὸν Σεμένιτς, ἦτανε στὸ καντίνι. Κἀποια καλὴ δουλειὰ τοῦ μυρίζοντανε τώρα καὶ δουλειὰ πού δὲν ἤθελε μεγάλο κόπο καὶ μαστοριά. Ἦτανε σίγουρος γιὰ τὴ δουλειὰ του καὶ ζαρώνοντας τὰ μάτια του συλλογιζότανε τὸ αὐριανὸ τὸ πανηγύρι, τὴ στιγμὴ πού θάτανε ὅλα τελειωμένα καὶ οἱ συχνάτσες στὴν τσέπη του. Ὑστερα συλλογίστηκε τὸ φίλο του τὸ Μίσκα, πού θὰ τοῦ χρειαζότανε αὐτὸ τὸ βράδυ, ἂν δὲν εἶχε τσακίσει τὸ πόδι του. Βλαστήμησε ἀπομέσα του, μὲ τὴν ιδέα πὼς ἴσως χωρὶς τὸν Μίσκα δὲ θάβγαζε πέρα τὴ δουλειὰ του. Ποιὸς ξέρει τί καιρὸ θάκανε τὴ νύχτα; Κύτταζε δλόγυρα τὸν οὐρανὸ κ' ἔρριξε μιὰ ματιὰ στὸ δρόμο.

Λίγα βήματα μακρύτερα, σταυροπόδι κατὰ γῆς, κοντὰ στὸ πεζοδρόμιο, ἀκουμπώντας τὴ ράχη του σ' ἓνα ὁρόσημο, καθότανε ἓνας παῖδας, μὲ μαβιὰ μπλουζα καὶ μαβὶ πανταλόνι, καὶ ἓνα κασκέτο ξεθωριασμένο στὸ κεφάλι. Κοντὰ του ἓνας μικρὸς σάκκος, ἓνα δρεπάνι, χωρὶς χεροῦλι, κ' ἓνα δεμάτι ἄγερτα, καλοσυγυρισμένο. Ὁ παῖδας αὐτὸς μὲ τὶς πλατειεῖς πλάτες, ἦτανε

ξανθός, ἡλιοκαμένος μὲ πετσοῖ ἀργασμένο ἀπ' τὸν αέρα. Τὰ μεγάλα, γαλανὰ του, μάτια κοιτάζανε τὸν Τσελκὰς μ' ἐπιστοσύνη καὶ ἀφέλεια.

Ὁ Τσελκὰς ἔδειξε τὰ δόντια του, ἔβγαλε τὴ γλῶσσα, καὶ στραβομουριάζοντας τρομακτικὰ, τὸν κύτταξε κατὰματα.

Ὁ παῖδας ὁ ξαφνίστηκε στὴν ἀρχή, ζάρωσε τὰ μάτια του κ' ὕστερα ἔμπηξε ξαφνικὰ γέλια καὶ φώναξε.

— Τί παράξενος πού εἶναι.

Χωρὶς νὰ σηκωθῇ καλὰ-καλὰ, κύλησε βαρειά ἀπ' τὸ λιθάρι πού καθότανε κατὰ τὸν Τσελκὰς, σέρνοντας τὸ σάκκο του στὸ χῶμα καὶ χτυπώντας τὶς πέτρες μὲ τὸ δρεπάνι του.

— Εἶσαι γιὰ καλὰ σουρωμένος, κουμπάρε! εἶπε τραβώντας του τὸ πανταλόνι.

— Σωστὰ τὸ εἶπες, βυζανιάρικο, σωστὰ τὸ εἶπες! ἀποκρίθηκε ὁ Τσελκὰς μὲ εὐκρίνεια. Ὁ παχουλὸς κ' ἄθῳος παῖδας, μὲ τὰ παιδιὰτικὰ του μάτια, τοῦχε μπεῖ στὴν καρδιά του.

[Μεταφραστὴς Π. Ν.]

[Ἀκολουθεῖ]

ΜΑΞΙΜ ΓΚΟΡΚΥ

ΔΙΔΑΣΚΑΛΟΣ ΤΟΥ ΣΟΛΩΜΟΥ

— ΒΙΟΓΡΑΦΙΚΟΝ ΣΗΜΕΙΩΜΑ —

Ὅταν τύχη νὰ ὑπάγω εἰς τὸ κοιμητήριον, κυτᾶζω τοὺς ταπεινοὺς τάφους τῶν πτωχῶν. Φεύγω μακρὰν ἀπὸ τὰ μεγαλοπρεπῆ μνημεῖα μὲ τὰς πομπώδεις ἐπιταφίους πλάκας. Μοῦ ἀρέσει νὰ πλανῶμαι εἰς τὰ ἀτοίχιστα μνημεῖα, ὅπου οἱ σταυροὶ εἶναι ἡμίθρανστοι καὶ αἱ ἐπιγραφαὶ ἔχουν ἀπαλειφθῇ ἀπὸ τὰς βροχὰς καὶ τὴν πολυκαιρίαν. Ἐκεῖ ἐπάνω εἰς τ' ἀκαλλιέργητα χώματα τῶν λησμονημένων τάφων τὸ χόρτον βλαστάνει μαζί μὲ τὴν λήθην.

Ὁ εἰσερχόμενος εἰς τὸ νεκροταφεῖον Ζακύνθου βλέπει πρὸς τὰ δεξιά, παρὰ τὸν περιφράζοντα τοῖχον, σταυροὺς καὶ πλάκας. Εἶναι ἐκεῖ θαμμένοι ὅσοι ἀπέθαναν κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς χολέρας τοῦ 1855. Μέχρις ἐκείνης τῆς ἐποχῆς δὲν ὑπῆρχε νεκροταφεῖον ἀκόμη. Οἱ νεκροὶ ἐθάπτοντο ἐντὸς τῶν ἐκκλησιῶν ἢ εἰς τὰς αὐλὰς καὶ τοὺς νάρθηκας. Μόνον τότε ἔνεκα τῆς ἐπιδημίας καὶ τῶν πολλῶν θανάτων, ἐτάφησαν οἱ πρῶτοι νεκροὶ εἰς τὸ ἔρημον ἐκεῖνο μέρος τῆς ἐξοχῆς, ὅπου ἰδρῦθι κατόπιν τὸ νεκροταφεῖον.

Εἰς ἐκείνην τὴν γωνίαν τοῦ νεκροταφεῖου Ζακύνθου εἶχα σταθῇ κάποτε. Αἱ ἐπιτάφιοι ἐπιγραφαὶ εἶχον ἐξαλειφθῇ, ἀλλοῦ ὁλοσχερῶς, ἀλλοῦ κατὰ μέρος. Εἰς μίαν πλάκα ὅμως, προστατευομένην ὑπὸ δύο μνημείων, ἐσφώζετο ἀνεξίτηλος ἡ ἀκόλουθος ἐπιγραφή:

ΑΝΑΣΤΑΣΙΩ ΚΑΡΑΒΙΑ
ΙΘΑΚΗΣΙΩ

ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΓΡΑΜΜΑΤΩΝ
ΠΑΛΑΙΩ ΜΥΣΤΗ

ΟΙ ΤΗΣ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ ΑΥΤΟΥ
ΜΕΤΑΛΛΑΒΟΝΤΕΣ

ΤΙΜΗΣ ΚΑΙ ΕΥΓΝΩΜΟΣΥΝΗΣ
ΣΗΜΑ

ΑΝΑΤΙΘΕΑΣΙΝ

ΕΤΕΛΕΥΤΑ ΤΗΝ Θ' ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ ΑΩΝΕ
ΤΟ ΟΑ ΕΤΟΣ ΤΗΣ ΗΑΙΚΙΑΣ ΑΓΩΝ

Ὁ νεκρὸς τὸν τάφον τοῦ ὁποίου ἐστόλισαν μὲ τὴν ἀπέριττον αὐτὴν πλάκα οἱ μαθηταὶ του, εἶναι ὁ ἐξ Ἰθάκης Ἀναστάσιος Καραβίας, ὁ ὁποῖος ἐχρημάτισε διδάσκαλος ἐν Ζακύνθῳ καὶ ἐδίδαξεν εἰς τὸν ἐθνικὸν ποιητὴν μας τὴν νεοελληνικὴν γλῶσσαν.

Ἡ οἰκογένεια Καραβία κατὰγεται ἐκ τῆς νήσου Κρήτης μετόκησε δὲ εἰς τὴν Ἰθάκην, κατὰ τὸ ἔτος 1500, ὅπως ἀποφύγη τὰς πιέσεις τῆς Βενετικῆς κυβερνήσεως¹.

Ὁ Ἀναστάσιος Καραβίας ἐγεννήθη ἐν Ἰθάκῃ, κατὰ τὴν παιδικὴν του δὲ ἡλικίαν μετέβη εἰς τὴν Εὐαγγελικὴν Σχολὴν τῆς Σμύρνης ὅπου ἐκπαιδεύθη εἰς τὰ ἑλληνικὰ γράμματα. Ἡ σχολὴ αὕτη ἰδρῦθι κατὰ τὸ 1761, ἐδίδασκον δὲ ἐν αὐτῇ ἄνδρες ἀρετῆς καὶ παιδείας. Ἐκεῖθεν ὁ Καραβίας κατήλθεν εἰς τὴν Ζακύνθον κατὰ τὸ 1811 ὡς διδάσκαλος τῶν ἑλληνικῶν γραμμάτων, καὶ πολλὰ οἰκογένεια τὸν προσέλαβον ὡς οἰκοδιδάσκαλον.

Κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἐπαγίωθη ἡ πολιτικὴ τάξις τῆς Ἑπτανήσου ὑπὸ τὴν Ἀγγλικὴν προστασίαν, καὶ ἐπῆλθεν ἡ διάδοσις τῆς ἐκπαίδεως. Ὁ πολιτικὸς κλύδων εἶχε καταπαύσει διαρκέσας ἀπὸ τοῦ 1797 μέχρι τοῦ 1809.

Ἀνιδρῦθι τότε ἐν Ζακύνθῳ ἑλληνικὸν σχολεῖον, εἰς τὸ ὁποῖον προσελήφθη καὶ ὁ Καραβίας. Εἰς τὸ σχολεῖον ἐκεῖνο ἐμαθήτευσαν καὶ διάφοροι ἑλληγόπαιδες φεύγοντες τὴν ἐπαναστάσιν τοῦ 1821. Τὸ σχολεῖον τοῦτο ἤρχισε νὰ διαλύεται ἀργότερον κατὰ τὸ 1824 ὅτε ἰδρῦθι, ὑπὸ τοῦ φιλέλληρος Ἀγγλου Φριδερίκου Νόρθ Γκίλφορντ, ἐν Κερκύρα ἡ Ἰόνιος Ἀκαδημία.

Ὁ Καραβίας ἐχρημάτισε διδάσκαλος εἰς πλείστας οἰκογενείας. Ὁ Ζακύνθιος ἱστοριογράφος

¹ Βλέπε: Ἱστορία τῆς νήσου Ἰθάκης ὑπὸ Ν. Καραβία Γρίβα. Ἐν Ἀθήναις, 1849, σελ. 115.

Ερμάνος Λούντζης εἰς τὰ ἀνέκδοτα ἀπομνημονεύματά του γράφει περὶ Καραβία τὰ ἑξῆς: «Ἐλαβον διὰ τὰ ἑλληνικὰ τὸν διδάσκαλον Ἀναστάσιον Καραβίαν μεταξὺ τῶν σχολαστικῶν σχολαστικώτατον, εἰδεχθῇ τὴν μορφήν. Ἡ εἰδέχθεια τοῦ προσώπου του, τὰ ἄγρια μαλλιά του, τὰ ὅποια ἄλλο κτένι παρὰ τοὺς ὄνυχας δὲν ἐγνώριζον, οἱ μικροὶ τσιμπλιασμένοι ὀφθαλμοὶ του μὲ τὰ βλέφαρα καταφαγωμένα ὑπὸ τῆς εὐλογίας, ἡ ὁποία τῷ εἶχε διεστιγμένον τὸ πρόσωπον, τὸ ἄλογον τῆς διδασκαλίας του, ἡ κόλασις τῆς γραμματικῆς, ἡ σκαιότης τοῦ ἥθους, τὸ βάνανσον τῆς συμπεριφορᾶς τοῦ διδασκάλου τούτου, ὅλα ταῦτα συνετέλεσαν, ὥστε νὰ συλλάβω ἀκάθεκτον ἀποστροφὴν πρὸς τὰ ἑλληνικὰ γράμματα».

Ὁ Ζακύνθιος ὁμως λόγιος καὶ πολιτικὸς Δημήτριος Καλλίνικος χρηματίσας μαθητῆς τοῦ Καραβία, μᾶς παρουσιάζει αὐτὸν ὑπὸ ἐντελῶς διαφορετικῇ μορφῇ: «Ἐν τῷ σχολείῳ ὁ Καραβίας δὲν παρέδιδε τὰ ἑλληνικὰ κατὰ πῆχυν, ὡς ψυχία καὶ θρύμματα τῶν συγγραφέων. Χαραῖς βαθυτάτην γραμμὴν μεταξὺ σχολαστικότητος καὶ φιλολογικῆς ἀναπτύξεως, ἔτρεχε κατόπιν τῆς ἐξηγήσεως τῶν κειμένων, τῆς ἐρμηνείας αὐτῶν, μὴ ποθήσας οὐδὲν ἕτερον ἢ ὅπως οἱ νέοι προσκλήσονται ὅσον ἔνεστι μείζονα γνῶσιν τῶν συγγραφέων... Ἐξήγει τὰ ἀδρᾶ νοήματα τῶν συγγραφέων, τὴν ποιικίαν τοῦ ὕφους ἐκάστου αὐτῶν κατὰ τὴν σχέσιν ἐκάστου πρὸς τὴν πολιτικὴν καὶ τὰς φάσεις τῆς ἑλληνικῆς φιλολογίας. Ἐν ἀπλοῦν κείμενον ἔχων ἀνὰ χεῖρας, ἄνευ ἐξηγητικῶν πολλῶν σχολείων, καὶ ἐπικλίνων ἐπ' αὐτοῦ τὸ ἐπίκυρτον μέτωπον, διηρμήνευε μετ' εὐστοχίας καὶ εὐροίας λόγου, μὴ περισπωμένος εἰς παρεκβάσεις, ἀλλ' ἀποβλέπων εἰς τὰ νεῦρα τοῦ λόγου καὶ τὴν ἀντίληψιν τῆς ἐννοίας»¹.

Εἰς πρόγραμμα τοῦ δημοσίου ἑλληνικοῦ σχολείου τῆς Ζακύνθου τῆς 26 Μαΐου 1825 ἀναγράφει ὁ Καραβίας τὰ μαθήματα τὰ ὁποῖα θὰ παρέδιδεν: «Ἀρχίζει ἡ τῶν ἑλληνικῶν μαθημάτων ἐρμηνεία ἀπὸ τὰς ὀκτῶ ὥρας π. μ. μέχρι μεσημβρίας. Ἡ μὲν πρώτη τάξις ἀπὸ 8 ἕως 9½ ἔχουσα ὡς μαθήματα πρὸς τὸ παρὸν Ὁμήρου Ἰλιάδα καὶ Θουκυδίδην. Ἡ δευτέρα ἀπὸ 9½ μέχρι τῶν 11 ἔχουσα ὡς μαθήματα Παραλλήλους Πλουτάρχου καὶ Ἀριθμητικήν. Ἡ δὲ τρίτη ἀπὸ 11 μέχρι 12 ἔχουσα τὴν τοῦ Ξενοφῶντος Κύρου Ἀνάβασιν καὶ Γραμματικήν. Ἀνάστασις Καραβίας διδάσκαλος τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης».

Ὁ Καραβίας ἦτο καλὸς ἑλληνιστής, ἀλλὰ ἄνθρωπος μετρίου νοῦ καὶ ἰδιορρύθμου χαρα-

κτῆρος. Ἦτο ἀφελὴς τὸ ἥθος, ἐφόρει ἐλαφρὰ ἐνδύματα κατὰ τὸ θέρος καὶ τὸν χειμῶνα. Ἀπέθανεν κατὰ τὸ 1855 ἐκ τῆς ἐπιδημίας τῆς χολέρας, καὶ εἶναι ἐκ τῶν πρώτων ταφέντων εἰς τὸ νεκροταφεῖον Ζακύνθου. Μερικοὶ ἐν Ζακύνθῳ ἐνθυμοῦνται ἀκόμη τὸν μικρόσωμον γέροντα, τὸν ἰδιότροπον καὶ σκαιὸν διδάσκαλον. Ἦτο θιασώτης τῆς Ρωσσίας. Ἐνόμιζεν ὅτι οἱ Ρῶσοι θὰ κατέστρεφον τοὺς Τούρκους καὶ θὰ εἰργάζοντο πάντοτε ὑπὲρ τοῦ ἑλληνικοῦ μεγαλείου.

Ὁ Καραβίας ἦτο φιλόπατρις εἰς τὸ ἄκρον. Ἡ ψυχὴ του ἐφλέγετο ἀπὸ τὸ ὄνειρον τῆς μεγάλης Ἑλλάδος. Ἐν Ζακύνθῳ ἐγένετο Φιλικὸς καὶ κατηχήθη εἰς τὰ μυστήρια τῆς Φιλικῆς Ἐταιρίας¹. Ἡ Ζακύνθος κατὰ τὴν ἐπανάστασιν ἦτο ἡ ἐστία καὶ τὸ καταφύγιον τῶν ἐπαναστατῶν καὶ προσφύγων. Ὁ Λαὸς τῆς Ζακύνθου περιέβαλε μὲ ἀγάπην τὰ γυναικόπαιδα καὶ ἐδέχετο τοὺς πολεμιστὰς καὶ τὰς οἰκογενεῖας αὐτῶν. Ὁ Κολοκοτρώνης, ὁ Πλαπούτας, ἡ οἰκογένεια τοῦ Μάρκου Μπότσαρη διέμειναν ἐν Ζακύνθῳ. Κάτωθι τοῦ φρουρίου, πρὸς τὸν δρόμον τοῦ ψηλώματος, ὑπάρχει πενιχρὸς ἐρειπωμένος ναῦσκος τιμώμενος ἐπ' ὀνόματι τοῦ τροπαιοφόρου Γεωργίου, καὶ ὅστις ἐχρησίμευεν ὡς ἐστία τῆς Φιλικῆς Ἐταιρίας ἐν Ζακύνθῳ. Ἐκεῖ ὠρκίσθησαν ἐπὶ ἱερᾶς εἰκόνης καὶ ἀργυροῦ πιστολίου οἱ διαπρεπέστεροι Ζακύνθιοι καὶ πολλοὶ ξένοι, μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ ὁ διδάσκαλος Ἀναστάσιος Καραβίας.

Κάποτε ὁ Καραβίας μετέβη εἰς Ἰθάκην ὅπως ψηφισθῇ ἀρχιερεὺς ὑπὸ τοῦ κλήρου τῆς πατρίδος του, ἀλλὰ δὲν ἐπέτυχεν. Ἐπιστρέψας εἰς Ζακύνθον ἐξηκολούθησε νὰ παραδίδῃ μαθήματα. Τότε ὁ Σολωμὸς τὸν προσέλαβε διδάσκαλον ὅπως τελειοποιηθῇ εἰς τὴν γνῶσιν τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης, ἀκολουθῶν τὴν συμβουλὴν τοῦ Σπυρίδωνος Τρικούπη.

Ὁ ποιητὴς τότε μόλις εἶχεν ἐπιστρέφει ἀπὸ τὴν Ἰταλίαν ὅπου εἶχεν ἐμποτισθῇ τὸ εὐγενικὸν φῶς τῆς Τέχνης.

Ὁ Πολυλᾶς ἀναφέρει ὅτι ὁ Σολωμὸς ἔτρεφε μεγάλην εὐγνωσύνην πρὸς τοὺς Ἰταλοὺς διδασκάλους του, οἱ ὁποῖοι ἐφανέρωσαν διὰ πρώτην φοράν εἰς τὴν ψυχὴν του τὸ Ὁραϊον καὶ τὸ Ἀληθές. Ὁ ποιητὴς ἠγάπησεν εἰς ὅλην του τὴν ζωὴν τὴν Ἰταλίαν, διὰ τὴν ὁποίαν ἔγραψε τὸν στίχον:

ove barbaro giunsi e tal non sono.

Ἐπιστρέψας εἰς τὴν Ζακύνθον εἶχεν ἀνάγκην νὰ τελειοποιηθῇ εἰς τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν. Τὰ ὀλίγα ἑλληνικὰ ὅπου εἶχε μάθει προτοῦ ἀναχωρήσει εἰς Ἰταλίαν, ὑπὸ τὸν ἱερέα Νικόλαον

¹ Βλέπε Ἱστορίαν Ἰονίου Κράτους ὑπὸ Π. Χιώτη, τόμ. Α'. Ζακύνθος 1874, σελίς 318.

Κασσιμάτην, δὲν ἦσαν διόλου ἐπαρκῆ δι' αὐτὸν ὅπου ἤθελε ν' ἀφιερῶσιν τὴν σκέψιν του καὶ τὴν ψυχὴν του εἰς τὴν ἑλληνικὴν πατρίδα.

Δεύτερος διδάσκαλος τοῦ Σολωμοῦ ὑπῆρξεν ὁ Καραβίας. Βεβαίως ὁ ποιητὴς ἐξήτει περισσότερον νὰ ἐμβαθύνῃ εἰς τὸ πνεῦμα τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς σοφίας, παρὰ εἰς τοὺς ξηρὸς γραμματικὸς τύπους. Καὶ διὰ τοῦτο ἔκαμε μεγάλας προόδους εἰς μικρὸν χρονικὸν διάστημα.

Ἀλλὰ ὁ καλύτερος διδάσκαλος τοῦ Σολωμοῦ δὲν ἦτον ὁ Καραβίας, ἦτο ὁ Ζακύνθιος λαός, τὰ δημοτικὰ ἄσματα καὶ οἱ πλανόδιοι τραγουδισταί, μεταξὺ τῶν ὁποίων ὁ τυφλὸς ἐκεῖνος

Νικόλαος Κοκονδρῆς, ὁ ὁποῖος ἔψαλλε διὰ τὴν πυρκαϊὰν τῆς Ἱερουσαλὴμ:

Ὁ Ἅγιος Τάφος τοῦ Χριστοῦ, ἐκεῖνος δὲν ἐκάη, Ἐκεῖ ποὺ βγαίνει τὸ ἅγιο φῶς ἄλλη φωτιά δὲν πάει.

Ὁ Σολωμὸς ἤκουε πάντοτε μὲ προσοχὴν τὸν τυφλὸν αὐτὸν ραψῶδον διότι εἰς τὸν στίχον του εὗρισκε τὸ ποιητικὸν αἶσθημα τοῦ ζακύνθιου λαοῦ.

Καθὼς ὁ Δάντης, θὰ ἤμποροῦσε νὰ εἴπῃ καὶ ὁ Σολωμὸς, ὅτι ἀπὸ τὰ δημοτικὰ τραγούδια, τὰ θησανροφυλάκια αὐτὰ τῆς λαϊκῆς ἐμπνεύσεως, καὶ ὄχι ἀπὸ κανένα διδάσκαλον, ἐδιδάχθη:

Io bello stile che gli ha fatto onore.

MARINOS ΣΙΓΟΥΡΟΣ

ΑΠΟ ΤΑ ΔΟΚΙΜΙΑ ΤΟΥ ΕΜΕΡΣΟΝ — ΟΙΚΙΑΚΗ ΖΩΗ *

Εἰς ἐμὲ φαίνεται φανερόν, ὅτι αὐτὴ ἡ φωνὴ τῶν λαῶν καὶ τῶν καιρῶν ποὺ λέγει «δότε μας πλοῦτον καὶ νὰ δῆτε πῶς θὰ ἔχωμεν καλὸ σπιτικό», εἶνε καὶ ψεύτικη καὶ ἀφίνει ἀνέπαφον δόλοκληρον τὴν δυσκολίαν. Εἶνε καλλίτερον βέβαια νὰ λέγωμεν: «δότε μας τὴν ἐργασίαν σας, καὶ τὸ σπιτικό θὰ γίνῃ». Δὲν βλέπω πῶς εἶνε δυνατόν ν' ἀποφυγῶμεν τὴν σοβαρὰν ἐργασίαν, τὴν ἐργασίαν ὅλων καὶ κάθε ἡμέρας καὶ πολλὰ πράγματα ὑποδεικνύουν μίαν μετατροπὴν ποὺ ἀρχίζει νὰ ἐπικρατῇ εἰς τὰς ἰδέας καὶ εἰς τὰς ἐνεργείας τῶν ἀνθρώπων σχετικῶς πρὸς τὴν χειροτεχνίαν καὶ ἡ ὁποία ἠμπορεῖ νὰ προσεγγίσῃ πολλὴν ὠφέλειαν εἰς τὸ πρακτικόν μας ζήτημα. Μία νέα ἐποχὴ ἠμπορεῖ τὴν χειροτεχνίαν τοῦ κόσμου νὰ τὴν κατανεύμῃ καλλίτερα μεταξὺ ὅλων τῶν μελῶν τῆς κοινωνίας καὶ ἔτσι νὰ καταστήσῃ τὴν ἐργασίαν ὀλίγων ὥρῶν περισσώτερον σύμφωνον μὲ τὰς ἀνάγκας τοῦ ἀνθρώπου καὶ ν' αὐξήσῃ τὴν δυνάμιν του. Ἀλλ' ἡ ἀναμόρφωσις ποὺ ἐπιδιώκεται εἰς τὰ οἰκιακά, δὲν πρέπει νὰ ἦνε μονομερής. Χρεωστεῖ νὰ βελτιώσῃ ὁλόκληρον τὸ σύστημα τῆς κοινωνικῆς μας ζωῆς. Χρεωστεῖ νὰ πηγάξῃ ἀπὸ ἀπλὴν ζωὴν καὶ ὑψηλὸν φρόνημα, χρεωστεῖ νὰ ἀρῇ τοὺς φραγμοὺς τῆς κοινωνίας καὶ νὰ θεμελιώσῃ τὴν οἰκιακὴν ὑπηρεσίαν ἐπὶ ἄλλης βάσεως. Χρεωστεῖ νὰ ἔλθῃ εἰς συνάφειαν μ' ἐκεῖνο ποὺ ὁ ἀνθρώπος ἐλλεικρινὼς ἀφιερώνεται εἰς τὸ ἐπάγγελμα του, — ὅχι καθὼς τὸ ἐξέλεξαν οἱ γονεῖς καὶ οἱ φίλοι του, ἀλλὰ καθὼς τοῦ τὸ ὑπέδειξε μὲ ἔρωτα καὶ μὲ σοβαρότητα τὸ δαιμόνιον του.

Καὶ δὲν ἐξηφανίσθη, φαίνεται, πᾶσα ἐλπίς δι' αὐτὴν τὴν ἀναμόρφωσιν. Βέβαια, ἐὰν ἀρχί-

σωμεν νὰ διορθώσωμεν τὰς λεπτομερείας τοῦ παρόντος μας συστήματος καὶ νὰ βελτιώσωμεν μερικὰς καὶ ν' ἀφίνωμεν τὰς ἄλλας, δὲν θ' ἀργήσωμεν μετ' ὀλίγον ἀπὸ ἀπελπισίαν νὰ παρατηρήσωμεν τὸ ἔργον. Διότι αἱ κοινωνικαὶ μας συνθῆκαι ἀπέχουν ἀκόμη πολὺ ἀπὸ τὴν ἀλήθειαν καὶ τὴν δικαιοσύνην. Ἀλλ' ἐὰν θέσωμεν τὸν πέλκευν εἰς τὴν ρίζαν τοῦ δένδρου, θὰ ἔχωμεν ἐλπίδα περὶ προαγωγῆς τοῦ ἔργου μας. Ἀς κυττάζωμεν λοιπὸν πῶς ἡ οἰκία μας μὲ τὸ κάθε τί της ν' ἀποτελῇ μαρτύριον ὅτι ἡ καλλιέργεια τοῦ ἀνθρώπου εἶνε ὁ τελικὸς σκοπὸς διὰ τὸν ὁποῖον ἐκτίσθη καὶ ἠυτοεπίσθη, ὅτι στέκεται ἐκεῖ ὑπὸ τὸν ἥλιον καὶ τὴν σελήνην διὰ σκοποὺς ποὺ εἶνε ὅμοιοι καὶ ὄχι ὀλιγώτερον εὐγενεῖς ἀπὸ τοὺς ἰδικούς των. Δὲν ἐστηλώθη δι' ἐορτὰς καὶ διὰ τὸν ὕπνον, ἀλλὰ ἡ πενία καὶ ἡ δόσις μὲ χαρὰν θὰ καταβοῦν ἀπὸ τὰ βουνὰ των διὰ νὰ βασιλεύσῃ τὴν στέγην ἀνθρώπων ποὺ εἶνε ὅσον καὶ ἐκεῖναι πιστοὶ καὶ ἀναγκαῖοι διὰ νὰ σχηματίσῃ αἶνον, τὸ ὁποῖον πάντοτε στέκεται ὀρθάνοικτον εἰς ὅλους τοὺς καλοὺς καὶ ἀληθινούς ἀνθρώπους, μίαν αἶλιν ποὺ εἶνε ὁλοφώτιστη ἀπὸ εὐλογίαν καὶ ποὺ θεία γαλήνη καὶ ἰλαρότης ἐκπλύνεται εἰς τὴν μορφήν τῶν ἀνθρώπων καὶ δὲν ἀφίνει νὰ θολώσῃ ἡ διαύγεια τῆς ὑποστάσεώς των, ὅπου κατοικοῦν ἐκεῖ μέσα ἄνθρωποι οἱ ὁποῖοι ἠξεύρουσι τί χρειάζονται καὶ δὲν ἐρωτοῦν τὸ σπῖτι σου πῶς πρέπει νὰ κυβερνηθῇ τὸ ἰδικόν των. Ἐχούν σκοποὺς καὶ δὲν χάνουν τὸν καιρὸν των εἰς μικρολογίας. Τὸ φαγὶ καὶ τὸ πιότὸ δὲν ἀποτελεῖ τὴν τάξιν τοῦ οἴκου, ἀλλὰ ἡ γνώσις, ὁ χαρακτὴρ καὶ ἡ δρᾶσις ἀπαιτοῦν τόσῃν ζωὴν καὶ παρέχουν τόσῃν τέρωσιν, ποὺ ἔπαισε πλέον νὰ μελετᾶται μὲ τόσῃν προσοχὴν τὸ ἐδεσματολόγιον. Μαζὶ μὲ τὸν σκο-

¹ Βλέπε τὸ περιοδικὸν Ζακύνθιος Ἀνθών τοῦ 1877, ἔτος γ' ἀρ. 3.

* Τέλος: «Παναθήναια» 15 Μαΐου, σελ. 67.

πὸν ἤλλαξεν ἐπίσης καὶ ὁ γνώμων μὲ τὸν ὁποῖον συνήθως ἐμετροῦντο οἱ ἄνθρωποι καὶ τὰ πράγματα. Πτωχεῖα καὶ πλοῦτος θεωροῦνται τώρα ἐκεῖνο πού καὶ εἶνε. Βαθμηδὸν θὰ κατανοηθῇ ὅτι μόνον ἐκεῖνοι εἶνε πτωχοὶ ἄνθρωποι, οἱ ὁποῖοι καὶ αἰσθάνονται πτωχὸν τὸν ἑαυτὸν των καὶ ὅτι ἡ πτωχεῖα συνίσταται μόνον εἰς τὸ νὰ αἰσθάνεται τις τὸν ἑαυτὸν του πτωχόν. Οἱ πλούσιοι καθὼς τοὺς φανταζόμεθα — καὶ μεταξὺ αὐτῶν οἱ πολὺ πλούσιοι — ἐὰν ἐξητάζοντο ὁρθῶς, θὰ εὐρίσκοντο πολὺ πτωχοὶ καὶ ῥακένδυτοι. Πρὸ παντὸς οἱ μεγάλοι μᾶς κáμνουν νὰ αἰσθανώμεθα τὴν ἀδιαφορίαν τῶν περιστάσεων. Ἀφῆνιζον τὰς ὑψηλότερας ἰδέας καὶ αἰσθήματα καὶ καταπνίγουν τὰς ποταπὰς ἔξεις τῆς ἀνέσεως καὶ τῆς εὐζωίας· αἱ ὑψηλότεραι ὁμῶς ἰδέαι παντοῦ εὐρίσκουν τὸ ἀντικείμενόν των, ἐνῶ μόνον αἱ κατώτεραι συνήθειαι ἔχουν ἀνάγκη τῶν μεγάρων καὶ τῶν συμποσίων.

Ἔτσι λοιπὸν ὁ ἄνθρωπος θὰ ἤξιζε νὰ εἶνε εἰς θέσιν νὰ λέγῃ: Τὸ σπῖτι μου εἶνε εἰς αὐτὸν ἐδῶ τὸν τόπον, διὰ νὰ κάμῃ τὸν τόπον εὐγενέστερον, — εἶνε σπῖτι πού οἱ ὁδοιπόροι εὐρίσκουν μέσα τροφήν καὶ ἄστυον. Σὲ παρακαλῶ, ἀγαπητὴ οἰκοδόσποινα, μὴν ἐνοχλήσης τὸν ἑαυτὸν σου καὶ ἐμὲ μὲ τὴν φροντίδα σου διὰ νὰ στρώσης πλούσιον τραπέζι διὰ τὸν ἄνδρα ἐκεῖνον καὶ τὴν γυναῖκα πού ἔκρουσε τὴν θύραν μας, ἢ διὰ νὰ σιγουρίσης κοιτῶνα πού τὸν ἐστόλισαν πολλοὶ κόποι. Αὐτὰ τὰ πράγματα ἐὰν τὰ θέλουν, ἡμποροῦν νὰ τὰ εὗρουν μὲ ἓν δολλάριον εἰς κάθε χωρίον. Ἀλλὰ μὲ τὸ φέρεσιμόν σου νὰ κάμῃς ὥστε αὐτὸς ὁ ξένος, ἐὰν θέλῃ, νὰ ἡμπορῇ νὰ ἀναγνώσῃ ἐπάνω εἰς τὴν μορφὴν σου, εἰς τὸν τόνον τῆς φωνῆς σου καὶ εἰς ὅλην σου τὴν διαγωγὴν, τὴν καρδίαν σου καὶ τὴν σοβαρότητά σου, τὰς σκέψεις σου καὶ τὴν θέλησίν σου, πού δὲν ἡμπορεῖ νὰ τὰς ἀγοράσῃ εἰς τὴν πόλιν ἢ εἰς τὸ χωρίον καὶ τὰς ὁποίας διὰ νὰ τὰς ἰδῇ, προθύμως θὰ θελήσῃ νὰ υποβληθῇ εἰς τοὺς κόπους καὶ εἰς τὰς στερήσεις μακρινοῦ ταξιδίου. Νὰ στρώσης βέβαια τὸ τραπέζι καὶ νὰ ἐτοιμάσῃς καὶ τὸν κοιτῶνα διὰ τὸν ὁδοιπόρον, ἀλλὰ νὰ μὴ συγκεντρώσῃς τὴν φιλοξενίαν, μόνον εἰς αὐτὰ τὰ πράγματα. Τιμὴ εἰς τὸ σπῖτι ἐκεῖνο πού ἐπικρατεῖ ἐκεῖ ἡ ἀπλότης μέχρι τῶν ὁρίων τῆς στερήσεως, πού ἀγρυπνεῖ τὸ λογικὸν καὶ ἐπιβλέπει καὶ ἀναγινώσκει τοὺς νόμους τοῦ σύμπαντος, ὅπου ἡ ψυχὴ σέβεται τὴν ἀλήθειαν καὶ τὴν ἀγάπην καὶ ὅπου πᾶσα πράξις εἶνε ποτισμένη ἀπὸ ἀληθινήν τιμότητα καὶ εὐμενὴ εὐπροσηγορίαν πρὸς ἄλλους...

Ὑπάρχουν πολλὰ πτωχικὰ σπῖτια εἰς μικρὰς καὶ μεγάλας πόλεις, ὅπου εὐφυνῶ καὶ καλαισθησία καὶ κάποτε ἡ μεγαλοφυΐα κατοικεῖ μαζί μὲ τὴν ἔνδειαν καὶ τὴν κακονομίαν...

Σέβομαι τὸν ἄνθρωπον πού φιλοδοξεῖ ὄχι

δάφνας εἰς τὴν πολιτείαν ἢ εἰς τὸν στρατόν, ὅχι νὰ γίνῃ νομομαθὴς ἢ φυσιοδίφης, ὅχι ποιητὴς ἢ στρατηγός, ἀλλὰ νὰ εἶνε μάστορ εἰς τὴν τέχνην τῆς ζωῆς καὶ νὰ προΐσταιται ἐπαξίως εἰς τὸ ὑπουργεῖμά του ὡς κύριος ἢ ὑπηρέτης, ὡς σύζυγος, πατὴρ καὶ φίλος. Ἀλλὰ καὶ δι' αὐτὴν τὴν κλήσιν, ὡς καὶ δι' ἐκεῖνας τὰς ἄλλας, ἀπαιτεῖται τόσον πολλὴ ἱκανότης — ἴσως τόση καὶ περισσότερη ἀκόμη — καὶ τὸ αἷτιον τῆς ἀποτυχίας μένει πάντοτε τὸ ἴδιον. Νομίζω ὅτι τὸ ἐλάττωμα τῆς οἰκιακῆς μας ζωῆς ἔγκειται εἰς τὸ ὅτι δὲν φυλάττει τὴν ἀγιότητα τοῦ ἀνθρώπου. Ἡ ἀτέλεια τῆς κυβερνήσεως, ἡ ἀτέλεια τῆς ἀνατροφῆς, ἡ ἀτέλεια τῆς θρησκείας εἶνε ἓνα καὶ τὸ αὐτὸ μὲ τὴν ἀτέλειαν τῆς ἰδιωτικῆς ζωῆς.

Εἰς τὰ παλαιὰ παραμῦθια διηγοῦνται δι' ἓνα μανδῦαν πού ἐστάλη ἀπὸ τὸν τόπον τῶν θανμάτων ὡς δῶρον διὰ τὴν ὠραιότεραν καὶ ἀθωότεραν κόρην τῆς αὐλῆς τοῦ βασιλέως Ἀρτου. Θὰ ἐδίδοτο ὡς γέρας εἰς ἐκείνην πού θὰ ἡμποροῦσε νὰ τὸν φορέσῃ. Ὅλοι ἔτρεξαν νὰ τὸν δοκιμάσουν, ἀλλὰ δὲν ἐπῆγαιναν εἰς καμίαν. Διὰ τὴν μίαν ἦτο πολὺ πλατύς, διὰ τὴν ἄλλην ἐσύρτο κατὰ γῆς εἰς πολὺ μᾶκρος καὶ ἡ τρίτη μόλις ἠδύνατο νὰ σκεπάσῃ μὲ αὐτὸν τοὺς ὤμους τῆς. Ἠρχισαν λοιπὸν νὰ λέγουν ὅτι ὁ Σαταναὺς ἦταν μέσα εἰς τὸν μανδῦαν, ἀλλὰ μέσα εἰς αὐτὸν ἦτον ἡ ἀλήθεια καὶ αὕτη ἀπεγύμνωνε τὴν ἀσχημίαν, πού ἡ καθεμία ἤθελε νὰ κρύψῃ. Ὅλοι μὲ φρίκην ἔφρευγαν μακρὰν ἀπὸ τὸ φοβερόν ἐνδυμα, μόνον ἡ ἀθῶα Γενέλα ἦλθε μὲ τὴν παιδικὴν ἀφέλειαν καὶ κατῶρθησε νὰ τὸ φορέσῃ. Ἔτσι καὶ κάθε ἄνθρωπος εἰς τὰς σκέψεις του συναποφέρει μαζί του καὶ ἓν μέτρον ἀνθρώπινον, τὸ ὁποῖον δοκιμάζει εἰς κάθε παροδίτην. Δυστυχῶς μεταξὺ πολλῶν χιλιάδων οὔτε εἰς δὲν φθάνει τὸ μέγεθος καὶ τὴν συμμετρίαν τοῦ προτύπου. Οὔτε ἐκεῖνος πού μετρεῖ, οὔτε οἱ ἄνθρωποι πού γυροῦν εἰς τοὺς δρόμους, οὔτε οἱ ἐκλεκτοὶ πού κινοῦν τὸν θανμασιμόν του — οἱ ἥρωες τοῦ γένους. Ἐὰν τοὺς ἐξετάσῃ μὲ κρίσιν, θ' ἀνακαλύψῃ ὅτι δλίγιστα πράγματα ἀρκοῦν διὰ νὰ τοὺς ἱκανοποιήσουν. Παρατηρεῖ μὲ πόσῃ ταχύτητι ἡ ζωὴ φθάνει εἰς τὴν κορυφὴν καὶ πόσον μετρίας ἀπαιτήσεις ἔχουν οἱ περισσότεροι. Μόλις φθάσουν εἰς τὴν ὠριμότητα τῆς ἡλικίας των, ὅλοι τυχαίνει νὰ ἔχουν ἓνα συμβάν, ἢ νὰ συνήντησαν κύκλον ἀνθρώπων ἢ νὰ διῆλθον μίαν περίοδον τῆς ζωῆς, πού ἀποτελεῖ τὸ κρίσιμον σημεῖον τῆς ζωῆς των καὶ τὸ γεγονός ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον καθορίζει τὴν ἱστορίαν των. Εἰς τὰς γυναῖκας εἶνε τοῦτο ἔρως ἢ γάμος (πού εἶνε καὶ τὸ φρονιμώτερον) καὶ ὁμῶς εἶνε λυπηρὸν ὅλας τὰς περιπετείας καὶ ὀλόκληρον τὴν σειρὰν μᾶς ἀναπτυσσομένης ζωῆς νὰ τὴν καθορίξῃ καὶ νὰ τὴν ἐπισφραγίσῃ μία τόσον πρώϊμος καὶ συνήθως τόσον ἀπερίσκεπτος περίοδος τῆς

ζωῆς, ὁποία εἶνε ἡ ἡλικία τοῦ νεαροῦ ἔρωτος καὶ τοῦ γάμου. Εἰς τοὺς ἄνδρας πάλιν τὴν ἀκμὴν ἀποτελεῖ ὁ τόπος τῆς ἐκπαιδεύσεώς των, ἡ ἐκλογὴ τοῦ ἐπαγγέλματος, ἡ ἐγκατάστασις εἰς μίαν πόλιν ἢ ἡ μετοίκησις πρὸς δυσμᾶς ἢ πρὸς ἀνατολὰς ἢ κατὰ ἄλλο παρόμοιον μεγαλωμένον μικρολόγημα καὶ μόνον ὡς πρὸς τὴν σχέσιν μὲ τοῦτο ἀποκοτῶν ἐνδιαφέρον ὅλα τὰ κατόπιν ἔτη. Αὐτὸς εἶνε ὁ λόγος διὰ τὸν ὁποῖον δὲν δυσκολευόμεθα ν' ἀνακαλύψωμεν τί ἀποτελεῖ τὴν διασκέδασιν τοῦ καθενὸς καὶ ἐὰν ἀπαξ γνωρίσωμεν τὰ δύο ἢ τρία κύρια συμβάντα τῆς ζωῆς του, ἡεῦρομεν πλέον ἐκ τῶν προτέρων τί σκέπτεται διὰ κάθε νέον θέμα τῆς συνδιαλέξεως. Μὲ τὴν ἰδίαν εὐκολίαν παρατηροῦμεν τοῦτο καὶ εἰς τοὺς διῆθεν μορφωμένους, καθὼς καὶ εἰς τοὺς ἀμορφώτους ἀνθρώπους. Ἔτυχε νὰ ἰδῶ εἰς ἀκαδημαϊκὰς διηγήσεις καὶ ἐορτάς, ἀνθρώπους εὐφρυνεῖς, πού ἐπανῆλθον μετὰ δέκα ἔτη ἀφ' οὔτου τελευταῖον ἐγκατέλειψαν τὸ πανεπιστήμιον καὶ μοῦ ἐφάνησαν οἱ ἴδιοι καὶ ἀπαράλλακτοι νεανῖαι, καθὼς καὶ ὅταν τὸ εἶχαν ἀφίσει. Τὰ ἴδια ἀστεῖα τοὺς διασκεδάζουν, τὸ ἴδιον ἄχυρον τοὺς ἐγαργάλιζε. Τὸ ἀνδρικὸν παράστημα καὶ τὰ δημόσια ὑπουργήματα μὲ τὰ ὁποῖα ἐπανῆλθον τώρα στολισμένοι, μοῦ ἐφαίνετο ὡς μία πολυτελὴς μεταμφίεσις — κάτω ἀπὸ τὰς πτυχὰς τῆς ἐξηκολούθου πάντοτε νὰ εἶνε ἀκόμη παιδία. Ποτὲ δὲν κατορθώνομεν νὰ ἡμεθα πολῖται τοῦ κόσμου, ἀλλὰ μένομεν ἐπαρχιώται, οἱ ὁποῖοι πάντοτε νομίζουν ὅτι κάθε πρᾶγμα εἰς τὴν κοινότητα τῶν εἶνε ὁπωσοῦν καλλίτερον παρὰ κάθε τι εἰς ὅλον τὸν ἄλλον κόσμον. Εἰς τὸν καθένα τὸ περιστατικὸν πού συγκεντρώνει τὴν περισσότεραν σημασίαν, εἶνε ἀλλοιώτικο, ἀλλὰ εἰς τὸν καθένα ὑποθάλλει τὸ πῦρ ἐνὸς ἀχορτάστου ἐγωῖσμοῦ.

Τὸ περιστατικὸν αὐτὸ εἰς τὸν ἓνα ἦτον ὅτι ἐπῆγεν εἰς τὴν θάλασσαν καὶ ἔγινε ναυτικὸς, εἰς τὸν ἄλλον ἦσαν αἱ δυσκολαὶ πού ἀπῆντησεν εἰς τὰς σπονδὰς του καὶ τὰς ἐνίκησεν, εἰς τὸν τρίτον ἦτο τὸ ταξίδι πρὸς δυσμᾶς ἢ πέραν τοῦ Ὠκεανοῦ, εἰς τὴν Καντῶνα, εἰς τὸν τέταρτον ἡ παραίτησίς του ἀπὸ τὴν αἵρεσιν τῶν Κουακέρων, εἰς τὸν πέμπτον ἡ νέα του δίαιτα σύμφωνα μὲ τοὺς κανόνας τῆς φυτοφαγίας, εἰς τὸν ἕκτον ἡ εἴσοδος του εἰς τὸν σύλλογον πρὸς ἄρσιν τῆς δουλεμπορίας καὶ εἰς τὸν ἑβδομον ἡ παραίτησίς του ἀπὸ αὐτόν. Ἡ τοιαύτη ζωὴ εἶνε ζωὴ γεμάτη ἀπὸ μικρολογήματα καὶ μηδαμυνότητος. Πάρα πολὺ εὐκολὰ ἱκανοποιούμεθα.

Τὸ λυπηρὸν αὐτὸ ἀποτέλεσμα πιστεύω ὅτι γίνεται ὁρατὸν καὶ εἰς τὴν ὑπόστασιν καὶ εἰς τὸ φέρεσιμον τῶν ἀνθρώπων. Οἱ ἄνθρωποι πού βλέπομεν τὸν ἓνα μέσα εἰς τὸν ἄλλον, δὲν μᾶς δίδουν τὴν εἰκόνα καὶ τὴν παραβολὴν τοῦ ἀνθρώπου. Οἱ ἄνθρωποι πού βλέπομεν, τρέχουν εἰς τὸν

κόσμον σὰν νὰ τοὺς κυνηγοῦν μὲ τὸ μαστίγιον, εἶνε βασανισμένοι, ζαρωμένοι καὶ φοβισμένοι· ὅλοι φαίνονται σὰν οἱ ἀχαμνόντες ἀοράτων ἱππέων. Πόσον σπάνια μᾶς παρέχεται ἀφορμὴ νὰ ἰδῶμεν γαλήνην. Κἀνέας ἀνθρώπον δὲν μᾶς ἐδόθη ἀκόμη νὰ ἰδῶμεν. Δὲν γνωρίζομεν τὴν ὑψηλὴν του ὑπόστασιν, ἐκείνην πού ἀνήκει εἰς αὐτὸν καὶ πού ἡμερόνει καὶ μεταρσιώνει τὸν θεατὴν. Μεταξὺ μας δὲν ὑπάρχουν τέλειοι ἄνθρωποι καὶ τὸ πλῆθος δὲν δεικνύει καμίαν βίαν νὰ γίνῃ τέλειον. Καὶ ἐν τούτοις καθ' ὅλην μας τὴν ζωὴν τρέφομεν τὴν ἀκλόνητον πίστιν εἰς μίαν καλλιτέραν ζωὴν, εἰς καλλιτέρους ἀνθρώπους, εἰς ἀγνὰς καὶ εὐγενεῖς σχέσεις, παρ' ὅλην τὴν ἀπειρίαν μας ὡς πρὸς τὴν ἀληθινὴν ἀνθρωπίνην κοινότητα. Βεβαίως ἡ πρόθεσις τῆς φύσεως δὲν ἦτο, μὲ ὅλην αὐτὴν τὴν τεραστίαν σπατάλην μέσων καὶ δυνάμεως, ν' ἀρκεσθῇ εἰς τὴν παραγωγὴν τοιούτου ἀποτελέσματος, τόσον εὐθινοῦ καὶ τόσον μετρίου. Ἡ ἔφεσις τῆς καρδίας διὰ τὸ ἀγαθὸν καὶ διὰ τὸ ἀληθὲς μᾶς διδάσκει κατὰ καλλίτερον — ναι, αὐτοὶ οἱ ἄνθρωποι ἀποτελοῦν ὑπόδειξιν διὰ μίαν καλλιτέραν ζωὴν.

Κάθε ἀτομικὴ φύσις ἔχει καὶ τὴν ἰδικήν της ὠραιότητα. Εἰς κάθε κοινωνίαν, εἰς κάθε οἰκογενειακὸν κύκλον μᾶς ἐκπλήττει πάντοτε ὁ πλοῦτος τῆς φύσεως, ὁσάκις ἀκούομεν τόνους νέους τόνους πού ὅλοι εἶνε ἁρμονικοὶ, καὶ ὁσάκις βλέπομεν εἰς κάθε νέον ἄνθρωπον καὶ μίαν πρωτοτυπίαν τῆς συμπεριφορᾶς, πού ἔχει τὸ ἰδιαίτερόν της καὶ ἐξαιρετικὸν θέλγητρον, καὶ ὁσάκις ἀναγινώσκομεν νέας ἐκφράσεις τοῦ προσώπου. Παρατηροῦμεν ὅτι διὰ τὸν καθένα ἡ φύσις ἔθεσε τὰς βάσεις ἐνὸς θεῖου οἰκοδομήματος, φθάνει μόνον ἡ ψυχὴ νὰ θελήσῃ νὰ κτίσῃ ἐπάνω εἰς αὐτάς. Δὲν ὑπάρχει πρόσωπον καὶ μορφή τὴν ὁποῖαν εἰς τὰς παραστάσεις μας νὰ μὴν ἡμποροῦμεν νὰ τὴν συνδέσωμεν μὲ μεγάλην δύναμιν τοῦ πνεύματος ἢ μὲ ἑκατοντὸν εὐγενεῖαν ψυχῆς. Εἰς τὴν πεῖραν μας, βέβαια, ἡ ὠραιότης δὲν εἶνε, καθὼς ἔπρεπε νὰ εἶνε, ἡ φυσικὴ προικὴ τοῦ ἀνδρὸς καὶ τῆς γυναίκος, ἡ ὁποία ν' ἀνήκῃ αὐτονοσήτως εἰς ὅλους, καθὼς καὶ ἡ αἴσθησις. Καὶ εἰς αὐτὰς ἀκόμη τὰς ὥραιας ἡ ὠραιότης εἶνε σὰν ἓνας περαστικὸς ἐπισκέπτης, — ἢ, καθὼς κάποιος ἐξεφράσθη, φθάνει εἰς τὴν ἀκμὴν τῆς καὶ εἶνε τελεία μόνον εἰς μίαν στιγμὴν, πρὸ τῆς ὁποίας εἶνε ἀκόμη ἄωρος καὶ μετὰ τὴν ὁποῖαν εἶναι πλέον μαραμένῃ. Ἀλλὰ ἡ ὠραιότης ποτὲ δὲν εὐρίσκεται εἰς ἀφθαρστον ἀπόστασιν ἀπὸ τὰ μάτια μας. Κάθε πρόσωπον καὶ κάθε μορφή ὑποδεικνύει καὶ τὴν ἰδικήν της ὁρμὴν καὶ ὑγιὰ κατὰστασιν. Οἱ φίλοι μας δὲν εἶνε ἐκεῖνοι πού ἡμποροῦν νὰ εἶνε. Ποία εἶνε ἡ δύναμις πού μένει κρυμμένη ὑπὸ τοὺς χαρακτῆρας τῶν πλασμάτων τούτων ἀπὸ χῶμα καὶ σποδόν, τῶν πλασμάτων πού μᾶς ἀντικρύζουν εἰς τὸν δρόμον,

περὶ αὐτοῦ πῆγαινε νὰ ἐρωτήσης τὰς καρδίας ποὺ ἐδονήθησαν καὶ ἐσυγκινήθησαν ἀπὸ τὰ πλάσματα ταῦτα. Ἡ μυστηριώδης ἐπιρροὴ τῆς μορφῆς ἐπὶ τῆς φαντασίας καὶ τῆς διαθέσεως ὑπερβαίνει ὅλην τὴν φιλοσοφίαν μας. Τὸ πρῶτον βλέμμα ποὺ ἀντικρύζει τὸ ἰδικόν μας ἡμπορεῖ νὰ μᾶς πείσῃ, ὅτι ἡ ὕλη φέρει μέσα της δυνάμεις ἀνωτέρας ἀπὸ τὰς ἰδικὰς της καὶ ὅτι δὲν ὑπάρχουν νόμοι τῶν γραμμῶν καὶ τῆς ἐπιφανείας, οἱ ὁποῖοι νὰ ἡμπορέσουν ποτὲ νὰ ἐξηγήσουν τὴν ἀνεξάντλητον ἔκφρασιν τῆς μορφῆς. Βλέπομεν κεφαλὰς νὰ περιστρέφονται ἐπὶ τοῦ ἄξονος τῆς σπονδυλικῆς στήλης — καὶ τίποτε περιπλέον καὶ βλέπομεν κεφαλὰς ποὺ φαίνονται νὰ περιστρέφονται ἐπάνω εἰς ἓνα ἄξονα, τόσον βαθὺν σὰν τὸν ἄξονα τοῦ κόσμου, — τόσον βραδεία, νοχελὴς καὶ ὑπέροχος εἶνε ἡ κίνησίς των. Ἀπὸ τὰ χεῖλη τοῦ συντρόφου μας θὰ μάθωμεν, ἂν οἱ μεγάλοι διδάσκαλοι τῆς σκέψεως καὶ τῆς ποιήσεως κατοικοῦν μέσα εἰς τὸ πνεῦμα του, ἢ ἂν τοῦ ᾗνε ξένοι. Βλέπομεν γραμμὴν εἰς τὸ μέτωπόν του, ἂν τὸν συναντήσωμεν μετὰ πολλὰ ἔτη, πόσῃν πρόοδον ἔκαμεν ἢ ἂν ἔμεινεν εἰς τὸ ἴδιον σημεῖον ὅπου τὸν ἀφήσαμεν.

Ἐνῶ λοιπὸν ἡ φύσις καθὼς καὶ ὁ ἄνθρωπος ἐπίσης, μὲ νεύματα καὶ ὑπαινιγμούς, μᾶς ὑποδεικνύουν μίαν ἀληθινὴν καὶ ὑπέροχον ζωὴν, μίαν οἰκιακὴν διαχείρισιν ἀνταξίαν τοῦ κάλλους καὶ τοῦ μεγαλείου τοῦ κόσμου, τὰ ἴδια μᾶς διδάσκουν καὶ κατ' ἰδίαν αἱ ἀρισταὶ ἐκεῖναι σχέσεις μὲ μερικὸν ἀνθρώπων, τὰς ὁποίας μᾶς ὠθεῖ πάντοτε ἡ καρδιά νὰ συνάψωμεν. Εὐτυχὴς θὰ εἶνε ὁ οἶκος, ὅπου αἱ σχέσεις τῶν ἀνθρώπων καθορίζονται ἀπὸ τὸν χαρακτῆρα κατὰ τὴν ὑπερτάτην καὶ ὅχι κατὰ τὴν κατωτάτην τάξιν, ὁ οἶκος ὅπου τὸν γάμον συνάπτει ὁ χαρακτῆρ καὶ ὅχι ἡ σύγχυσις καὶ τὸ ἀναγκαῖον ἀφορμῶν ποὺ δὲν τολμῶμεν νὰ τὰς φανερώσωμεν. Ὁ γάμος θὰ εἶνε τότε δεσμὸς ποὺ εἰς τὸν καθένα ἐγγυᾶται τὴν πολυτιμότεραν χαρὰν καὶ τὴν τιμὴν, ποὺ εἰς τὸν ἕτερον ἡμπορεῖ νὰ εἶνε σιωπηλός, διαρκὴς καὶ φυσικὸς εὐεργέτης. Naί, καὶ εἰς τὸν σκεπτικιστὴν ποὺ ἀμφιβάλλει ἂν ὁ ἄνθρωπος ἡμπορῇ ἐν γένει νὰ ἐξυψώσῃ ἄλλους καὶ ὁ ἴδιος νὰ μεταρσιωθῇ μαζί, ὑπάρχει ἀρκετὴ ἀπάντησις μέσα εἰς τὸν πόθον καὶ εἰς τὴν δύναμιν, εἰς τὴν φαιδρὰν καὶ ἐξευγενιστικὴν συναναστροφὴν μὲ ἄλλους ἀνθρώπους, εἰς τὸ δυνατόν τῆς ὁποίας ὅλοι οἱ ἐχέρρουνες ἐπίστευσαν καὶ τῆς ὁποίας ἔλαβαν πείραν.

Τὸ στόλισμα ἐνὸς σπιτιοῦ εἶνε οἱ φίλοι ποὺ εἰσέρχονται καὶ ἐξέρχονται. Δὲν ὑπάρχει μεγαλεῖον συμβᾶν εἰς τὴν ζωὴν, παρὰ ἡ ἐμφάνισις εἰς τὸν κύκλον τῆς οἰκογενείας μας νέων προσώπων — προφανῶς ὡς ἐκ τῆς προόδου τοῦ χαρακτῆρος ποὺ τὰ ἐλκύει. Ὁραῖα ὁ Λάνδουρ

εἰς τὸν ὁρισμὸν του περὶ τοῦ μεγάλου ἀνδρὸς προσθέτει: «αὐτὸς εἶνε ἐκεῖνος ποὺ ἡμπορεῖ νὰ συγκυλέσῃ τὴν καλλίτερην συντροφίαν, ὁποῖαν θελήσῃ...»

Αὕτῃ εἶνε ἡ εὐτυχία ἡ ὁποία ἐκεῖ ποὺ ἐγνωρίσθῃ πραγματικῶς, ὑπερβαίνει ὅλας τὰς ἄλλας ἱκανοποιήσεις, ἡ ὁποία εἶνε πολυτιμότερα τῆς πολιτικῆς, τοῦ ἐμπορίου καὶ τῶν ἐκκλησιῶν. Διότι, δὲν εἶνε ἔτσι; — φανταζόμεθα ὅτι, ἂν οἱ ἄνθρωποι συνήντων ἀλλήλους, ὅπως ἔπρεπε νὰ συναντῶνται, ὅπως συναντῶνται μεγάλοι δυνάμεις — ὁ καθένας τῶν εὐεργέτης, διὰ τῶν ἀσπῆρ, πλούσιος εἰς ἔργα, εἰς ἰδέας, εἰς γνώσεις — θὰ εἴχαμεν τότε μίαν ἀληθινὴν πανήγυριν τῆς φύσεως, ποὺ συμβολικῶς θὰ τὴν παρίσταναν ὅλα τὰ πράγματα καὶ ἴσως ὁ ἔρως εἶνε τὸ ὑπέρτατον σύμβολον τῆς φιλίας, καθὼς καὶ ὅλα τὰλλα πράγματα φαίνονται ὅτι εἶνε σύμβολα τῆς ἀγάπης. Ἐκεῖ ποὺ μὲ τὴν πρόοδον ἀναπτύσσεται ὁ χαρακτῆρ καθενὸς ἀνθρώπου, αἱ σχέσεις του πρὸς τοὺς ἀρίστους ἀνθρώπους, ποὺ εἰς τὰς ἀρχὰς ἐφαίνοντο νὰ ἔχουν μίαν ῥομαντικὴν μόνον χροιάν, ἀποκτοῦν βαθιμῶς μίαν σοβαρὴν σημασίαν, καὶ ἐκεῖνος θὰ ἔχῃ ὀρθὰ τὴν διδασκαλίαν τῆς ζωῆς, ὁ ὁποῖος ἔχει ἀποκτήσει πείραν καὶ ἱκανότητα εἰς τὴν ἡθικὴν τῆς φιλίας.

Ἐκτὸς τῆς σημασίας ποὺ τὸ σπῆτι πρωτίστως ἔχει διὰ τὸν γάμον, τὴν οἰκογένειαν καὶ τὴν φιλίαν, ὠφείλει ἐπίσης νὰ εἶνε καὶ ἐστία καλλιέργειας τῶν ὡραίων τεχνῶν καὶ εὐλαβοῦς λατρείας.

Πᾶν ὅ,τι ὁποσδήποτε εἰσάγει τὸν κάτοικον εἰς μίαν πλουσιωτέραν ζωὴν, πᾶν ὅ,τι μορφώνει τὸ μᾶτι καὶ τὸ αὐτί του καὶ τὸ χέρι του, ὅ,τι τὸν ξελαγαρίζει καὶ τοῦ δίδει ἔκτασιν, ἔδω μέσα πρέπει νὰ εὐρίσκῃ τὸ ἄσυλόν του. Καὶ ὅμως δὲν πρέπει νὰ νομίζῃ κανεὶς, ὅτι ἡ κτήσις ὡραίων πραγμάτων εἶνε ἀναγκαῖα πρὸς τοῦτο καὶ δι' αὐτὸ δὲν πρέπει νὰ ζητῇ νὰ μεταβάλλῃ τὸ σπῆτι του εἰς μουσεῖον. Προτιμότερον θὰ ἦτον, ἂν ἐπανήρχετο πάλιν ἡ εὐγενὴς ἐκείνη συνήθεια τῶν Ἑλλήνων, καὶ τὰ δημιουργήματα τῶν ὡραίων τεχνῶν ἐπιμελῶς ἐσυνάζοντο μὲ τὸ εὐλαβὲς σέβας καὶ τὴν καλαισθησίαν τοῦ λαοῦ καὶ προσεφέροντο ἐλεύθερα εἰς ὅλους, σὰν τὸ φῶς τοῦ ἡλίου. Καὶ τότε θὰ ἐδικαιούμεθα νὰ σκεπτώμεθα, ὅτι καὶ οἱ ἴδιοι εἴμεθα καλλιτέχναι καὶ ὅτι ὁ καθένας μας εἶνε συναγωνιστὴς μὲ τὸν Φειδιαν καὶ μὲ τὸν Ῥαφαὴλ εἰς τὴν παραγωγὴν ἐκείνου ποὺ εἶνε ὡραῖον καὶ ἐξαίσιον. Ἡ πηγὴ τοῦ ὡραίου εἶνε ἡ καρδιά, καὶ κάθε μεγαλόψυχος ἰδέα φωτίζει τοὺς τοίχους τοῦ δωματίου σου. Διὰ τί τὴν δύναμιν πρὸς ἔλξιν τῶν φίλων μας νὰ τὴν χρεωστοῦμεν εἰς εἰκόνας καὶ δοχεῖα, εἰς δακτυλιολίθους καὶ εἰς εὐρύθημα κτίρια; Διὰ τί νὰ μεταβαλλώμεθα καὶ ἡμεῖς οἱ ἴδιοι εἰς παραρτήματα τῶν ὡραίων οἰκῶν μας; Ἐὰν δι' ἀγάπης καὶ

εὐγενοῦς φρονήματος πάρωμεν μέσα μας τὴν ὠραιότητα ποὺ θαυμάζομεν, θὰ τὴν ἐκχύσωμεν πάλιν ἔξω ἐπάνω εἰς τὸ καθεὶ ποὺ μᾶς περιτοιχίζει...

Δὲν ὑποτιμῶ τὴν εὐγενὴ ἐπίδρασιν τῶν ἀγαλμάτων καὶ εἰκόνων ἐφ' ἡμῶν. Ἀλλὰ πιστεύω ὅτι τὸ δημόσιον μουσεῖον μίαν ἡμέραν εἰς κάθε πόλιν θ' ἀφαιρέσῃ ἀπὸ τὰ ἰδιωτικά οἰκήματα τὸν σκοπὸν τῶν αὐτῶν, νὰ τὰ ἔχουν δηλαδὴ ἰδικὰ των καὶ νὰ τὰ ἐκθέτουν...

Ἐκεῖ ποὺ λατρεύεται τὸ κάλλος, χρεωστοῦν νὰ φθάσουν εἰς ἐκεῖνο τὸ σημεῖον, ποὺ τὸ σπῆτι νὰ θεωρῆται ὡς ἱερὸς ναός. Ἡ γλῶσσα μᾶς ἐποχῆς ἀξέστον διευτύπωσε τὴν φράσιν, ὅτι τὸ σπῆτι κάθε ἀνδρὸς εἶνε ὁ πύργος του, ἀλλὰ ἡ πρόοδος τῆς ἀληθείας θὰ μεταβάλλῃ κάθε σπῆτι εἰς βωμόν. Δὲν θ' ἀνοίξῃ ἐπὶ τέλους ὁ ἄνθρωπος τὰ μάτια του νὰ ἰδῇ πόσον προσφιλεὴς εἶνε εἰς τὴν ψυχὴν τῆς φύσεως, — πόσον αὕτῃ εἶνε σιμά του; Δὲν θὰ ἰδῇ ἀνάμεσα ἀπὸ ὅλα ἐκεῖνα ποὺ ἐσφαλμένως τ' ἀποκαλεῖ σύμπτωσιν, ὅτι πάντοτε καὶ αἰωνίως ἐπικρατεῖ ὁ νόμος, ὅτι τὸ ἀτομικὸν του εἶναι εἶναι ἓνα κομμάτι μόνον τοῦ νόμου τούτου, ὅτι ἡ ἐστία του εἶναι μέσα εἰς τὴν ἰδικὴν του τὴν ἀνεξιχνίασθην καρδιάν, ὅτι ἡ οἰκιακὴ του διαχείρισις, ἡ ἐργασία του, ἡ εὐτυχία καὶ ἡ δυστυχία του, ἡ ὑγεία του, οἱ τρόποι καὶ ἡ συμπεριφορὰ του, ὅλα ἐπὶ τέλους δὲν εἶνε ἄλλο, παρὰ μία ἀκριβὴς καὶ λεπτομερὴς, ἔστω καὶ εἰς ἀπείρως ἐλάχιστον μέτρον, ἀναπαράστασις τοῦ δαιμονίου τῆς αἰωνίου Προνοίας; Ἐὰν συναισθανθῇ τὸν νόμον, θὰ παύσῃ ν' ἀμφιβάλλῃ καὶ ν' ἀπεπλίζεται. Ἐφ' ὅσον τὸν βλέπει, κάθε σκέψις του καὶ πᾶσα πράξις ἐξευγενίζεται καὶ ἀποκαθαίρεται καὶ θὰ διαπνέεται ἀπὸ τὸ πνεῦμα τῆς ἀληθινῆς εὐσεβείας. Εἶνε ἀνάγκη ἡ καθ-

αγίας τῆς Κυριακῆς νὰ σημαίνῃ βεβήλωσιν ὁλοκλήρου τῆς ἐβδομάδος; Ἡ μήπως καθηγιασθῇσαν αἱ ἐκκλησίαι μας, διὰ νὰ βεβηλωθοῦν τὰ σπῆτια μας; Ἀς ἀναποδογυρίσωμεν αὐτὰ τὰ ἰδικὰ του πόδια. Νὰ μὴν ἐνθυμῆται τὴν θρησκείαν του μόνον εἰς ἐκτάκτους περιστάσεις, καὶ οἱ παλμοὶ τῆς σκέψεως, ποὺ φθάνουν μέχρι τῶν περάτων τοῦ σύμπαντος, πρέπει νὰ πηγάζουν ἀπὸ τὴν μυχίαν ζωὴν τοῦ σπιτιοῦ. Ὁ λόγος διὰ τὸν ὁποῖον ἐπροορίσθῃ ἡ οἰκιακὴ ζωὴ καὶ ἀνηγέρθῃ ἡ προστατευτικὴ στέγη, εἶνε διὰ νὰ παρέχῃ τοιαύτην παρηγορίαν καὶ ἀνακούφισιν καὶ διὰ νὰ ἐπιδιώκῃ τοιοῦτον τελικὸν σκοπόν. Ἐὰν ζητοῦνται νὰ ἐπιτευχθοῦν μόνον ἐν μέρει, ἡμπορεῖ ἡ πολιτεία, ἡμπορεῖ τὸ ἐμπόριον, ἡμπορεῖ τὸ κλῆμα, ἡμπορεῖ ἡ ἐργασία πολλῶν ὑπὲρ ἐνὸς νὰ ἐπιφέρουν καλλίτερον, ἢ ὅχι τόσον καλὸν ἀποτέλεσμα. Χωρὶς αὐτοὺς τοὺς σκοποὺς ἡ κοινωνία εἶνε σαθρὰ καὶ ἡ πολιτεία παραβίασις. Πιστεύω ὅτι ὁ ἥρως ποὺ τὴν σήμερον θὰ μᾶς ἔκαμνε τὴν ἐντύπωσιν ἐνὸς Φωκίανος ἢ Ἐπαμεινώνδα, θὰ ἔπρεπε νὰ εἶνε νικητὴς ἐπὶ τοῦ ἐδάφους τῆς οἰκιακῆς ζωῆς. Ἐκεῖνος ποὺ θαρραλέως καὶ ἱπποτικῶς καταδύμαζε τὴν μέδουσαν ταύτην τῶν ἀστικῶν ἡδῶν καὶ τοῦ συρμοῦ, καὶ δεικνύει εἰς τοὺς ἀνθρώπους πῶς ἡμποροῦν νὰ ζήσουν καθαρὰν, ὡραίαν καὶ ἡρωικὴν ζωὴν μέσα εἰς ὅλην τὴν ἀθλιότητα τῶν πόλεων καὶ τῶν χωρίων μας, ἐκεῖνος ποὺ θὰ μὲ διδάξῃ νὰ τρώγω τὸ ψωμί μου καὶ ν' ἀπολαμβάνω τὴν ἡσυχίαν μου καὶ νὰ φέρωμαι πρὸς τοὺς ἀνθρώπους χωρὶς ν' ἀναγκάζωμαι κατόπιν νὰ ἐντρέπωμαι, αὐτὸς θ' ἀποδώσῃ εἰς τὴν ἀνθρωπίνην ζωὴν τὴν λάμψιν της, καὶ τὸ ὄνομά του θ' ἀποβῇ ἄξιον τιμῆς εἰς τὴν ἱστορίαν.

Μεταφρασθῆς Θ. Χ. ΦΛΩΡΑΣ

Ο ΠΡΩΤΟΜΑΣΤΟΡΑΣ

Εἰς τὸ ἐρχόμενον τεῦχος θὰ δημοσιεύσωμεν ὁλόκληρον τὸ δράμα τοῦ φίλου συνεργάτου μας κ. Πέτρου Ψηλορείτη, ποὺ ἐβραβεύθῃ εἰς τὸν τελευταῖον Λασιάνειον διαγωνισμόν. Τώρα δημοσιεύομεν τὸ μέρος τῆς κρίσεως τοῦ εισηγητοῦ κ. Σ. Κ. Σακελλαροπούλου, τὸ σχετικὸν μὲ τὸ βραβευμένον ἔργον. Ἀς σημειωθῇ ὅτι εἰς τὸν διαγωνισμόν ὑπεβλήθη μὲ τὸν τίτλον *Θυσία*, ἀλλὰ κατόπιν ὁ συγγραφεὺς ἔδωκε τὸ ὄνομα τοῦ ἥρωος «Πρωτομάστορας».

Ἡ «Θυσία», δράμα δίπρακτον, πεζόν, εἰς ἀγῶν δημώδη γλῶσσαν, μετ' ἀποχρώσεων διαλεκτικῶν τοῦ Κρητικοῦ ιδιώματος. Τὸ δράμα ἔχει ὡς βάσιν τὸ πασίγνωστον δημοτικὸν ποίημα «Τὸ γεφύρι τῆς Ἀρτας», τὸ ὁποῖον καὶ ἄλλοι δύο Ἑλληνες ποιητὰι ἔδραματοποίησαν κατὰ τοὺς τελευταίους χρόνους.

Ὁ ποιητὴς ἠθέλησε νὰ δραματοποιήσῃ τὴν παράδοσιν καὶ μετέπλασε τὸν μῦθον ὡς ἑξῆς. Ἐν τῇ πρώτῃ πράξει, ἥτις ἔχει χαρακτῆρα ἐπιβλητικὸν καὶ ἀγρίον, ἡ γέφυρα εἶναι συντετελεσμένη. Οἱ ἐργάται χορεύουσι ἐπὶ τῇ ἐπιτελείᾳ τοῦ ἔργου, ἀθηγανίδες παίζουσι μὲ τὰ οἰκεῖα εἰς αὐτὰς ὄργανα, χορὸς δὲ θεριστῶν χαίρει μὲν ἐπίσης, ἀλλ' ἔχει καὶ φόβον μήπως πάλιν καταπέσῃ ἡ γέφυρα, τὸν αὐτὸν φόβον ἔχει καὶ χορὸς γυναικῶν, ὃν ἐκφράζει μάλιστα διὰ πολλῆς ἐπαγγελίης τοῦ αὐτοῦ αἰσθηματος. Ὁ φόβος ἐπιτείνεται καὶ πάντες ζητοῦσι νὰ μάθωσι τί θὰ συμβῇ παρὰ τῆς γηραιᾶς Μάνας. Τὸ κακὸν γίνεται βαθιμῶς δεινότερον, ἀπειλεῖται ἡ κατάπτωσις τῆς γεφύρας. Ὁ ποταμὸς πεινᾷ, μουγκρίζει σὰν πεινασμένον θεοῦ καὶ ζητᾷ κορμὶ ἀνθρώπου. Ἐν τούτοις ἔρχεται ἡ θυγάτηρ τοῦ ἀρχοντος τοῦ τόπου Σμαράγδα, ἡ ὁποία κρατεῖ τὰ χαρίσματα. Ὁ παράφρων τραγουδιστὴς ὅστις ἀπὸ τὴν ἀγάπην ἔπαθε, λέγει: «Εἰμαι τὸ χελιδόνι! Ἐσπίσω, νὰ ἔρχεται ἡ Ἀνοῖξη! Τὰ μαλλιά της, τὰ μάτια της, οἱ φουχτές τῶν χειρῶν της, τὰ λακκουδάκια ποὺ κάνουνε τὰ μάγουλά της σὰν

γελᾷ, ὅλα της, ὅλα της ξεχειλίζουν ἀπὸ ἀνθρώπους καὶ σπόρους τραγουδιῶν! Διανέμει εἰς πάντας δῶρα. Ἔρχεται καὶ ὁ Πρωτομάστορας τὸν ὁποῖον παραφύρωσ, ἀλλὰ μυστικά, ἀγαπᾷ ἡ Σμαράγδα, ἐξ ἴσου ὑπ' αὐτοῦ ἀγαπωμένη. «Καὶ ἐμένα, λέγει, τί μου κρατεῖς, Σμαράγδα;» — Ρόδα! ρόδα (τὸν σκεπάζει ἀπὸ ρόδα. Σκορπιζονται εἰς τὰ μαλλιά του, εἰς τοὺς ὤμους καὶ χῆμας) — «(τῆς φιλεῖ τὰ χέρια). Ὡ πόσο ἀγαπῶ τὰ χέρια σου, σὰν ἀγκαλιὲς μου φέρνουνε τὰ χάδια καὶ τὰ ρόδα!»... Καὶ μετ' ὀλίγον. «Μήτε καὶ σὺ δὲν ξέρεις, Πρωτομάστορα, λέγει ἡ Σμαράγδα, ποῖον ἀγαπᾷς πῶς πολὺ, τὴν τύχην σου ἢ ἐμένα». — «Σώπα, Σμαράγδα, σώπα, ἀποκρίνεται ἐκείνος, παιδιστικοὶ φόβοι ἄδικα ταράζουνε τὴν ψυχὴν σου... Σίδερο τὸ γεφύρι, σίδερο καὶ ἡ δύναμή μου!»... — «Σώπα, μίλιε σιγανὰ, Πρωτομάστορα. Ὅταν λέμε πὼς εἴμαστε εὐτυχημένοι, πρέπει νὰ τὸ λέμε ἀπὸ μέσα μας, μὴν τύχει καὶ τὸ ἀκούσει ἡ Μοῖρα!» Ἐν τούτοις ἡ κακὴ προαίσθησις καταλαμβάνει ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον τὴν ψυχὴν τῆς Σμαράγδας... Ἀκούονται βρονταί, φόβος καὶ τρόμος κατέχει τοὺς δύο χορούς, τῶν ἀνδρῶν καὶ τῶν γυναικῶν, οἵτινες αἰτιῶνται τὸν Πρωτομάστορα. «Ἡ γῆ θὰ σκισθῇ καὶ θὰ σὲ καταπιῇ παράνομα». Κατὰ τὴν στιγμήν ταύτην, ἔρχεται ὁ Ἀρχοντας. «Τί τρέχει; λέγει, γιατί δὲν χορεύετε, γιατί δὲν τραγουδάτε;»... «Ἐλα κοντά μου, Πρωτομάστορα, εἶμαι εὐχαριστημένος μαζί σου σήμερα. Τώρα ποὺ περνοῦσα ἀπὸ τὸ γεφύρι ἄνω, στάθηκα καταμεσῆς καὶ κύτταξα τὸν ποταμὸν ἀποκάτω μου... Ἄ, μούγγριζε καὶ φώναζε σὰν θεοὶ μέσα στὰ σιδερένια κάγκελα! Φρένιαζε σὰν ἄτι ἀμέρωτο ποὺ γὰ πρῶτη φορὰ νοιώθει στὸ στόμα του χαλινάρι! Ἀπὸ τῆς νύχτας ποὺ ἐπνίξε τὸ γυῖό μου, τ' ὠρξίστηκα σκλάβο νὰ σὲ κᾶμω καὶ νὰ περνοδιαβαίνω ἀποπάνω σου οἱ ἀνήμερες γυναῖκες καὶ τὰ κοπάδια τὰ πρόβατά μου καὶ τὰ κοπάδια οἱ ραγιαδες μου!»... «Καὶ τώρα, Πρωτομάστορα, τί θες νὰ σοὺ χαρίσω; Ζήτησε ὅ,τι θες, θὰ τῶχης!» — «Θέλω νὰ χτίσω, Ἀρχοντα, ἕνα μεγάλο σπίτι, στὴ μέση-μέσῃ τοῦ χωριοῦ, κ' ἐκεῖ νὰ στεφανώσω τὴ γυναῖκα ποὺ διάλεξα!» — «Πρῶτα μικρὸ γιὰ πληρωμὴν μου ζήτησες. Θὰ τῶχης!»... Μείνε μαζί μου, Πρωτομάστορα, κ' ἐγὼ μὲ ἔξοδα δικά μου, ὅσο μεγάλο σπίτι θες σοὺ χτίσω... Κ' ἐγὼ ὁ ἴδιος, Πρωτομάστορα, θὲ νὰ σὲ στεφανώσω». Ἡ Σμαράγδα ἀκούουσα τοὺς λόγους τούτους λέγει κατὰ μόνας καὶ τρέμωσα. «Ἀκούω τὴν καρδιά μου νὰ σπᾷσῃ ἀπ' τὴ χαρὰ», ὁ δὲ Ἀρχοντας ἐρωτᾷ. «Καὶ μετὰ τὸ καλὸ, ποῖα εἶναι ἡ γυναῖκα, ἡ τυχερὴ ποὺ διάλεξε ἡ καρδιά σου;» Ἀλλὰ — μεταχειρίζομαι τὰς λέξεις τοῦ ποιητοῦ — «τὴ στιγμήν ποὺ ὁ Πρωτομάστορας κάνει νὰ προχωρήσῃ γιὰ νὰ δεῖξῃ τὴ γυναῖκα ποὺ διάλεξε, ἀρχίζουν δυνατὲς βροντὲς, τὸ γεφύρι τρέμει... ὁ καιρὸς σκοτεινιάζει. Ἡ μπόρα ἀγριεύει-ἀγριεύει καὶ σιμώνει. Ὁ χορὸς ἔντρομος στενάζει. Ἐνα κομμάτι γεφύρι γκρεμίζεται μετὰ φοβερὸ πάταγο. Οἱ μαστόροι τρέχουν στὸ γεφύρι ἀπελπισμένοι. Κατὰ τὴν φοβερὰν ταύτην καταστροφὴν ἔρχεται ἡ Μάνα, ἡ ὁποία «τὰ ξέρει ὅλα καὶ ἔσκαψε σ' ὅλα τὰ βοτάνια, καὶ τὰ βοτάνια ἀνοίξανε τὰ φύλλα τους καὶ τῆς εἶπαν τί ἀρρώστεια καθένα τους γιὰτρέυει». Εἰς μίαν ὥρᾴαν καὶ μεγαλοπρεπὴ σκηνήν, ἡ Μάνα, ὡς ὁ Τειρεσίας τῆς ἀρχαίας τραγωδίας ἐξαγγέλλει τὸν τρόπον τῆς σωτηρίας καὶ κατονομάζει συγχρόνως τὸν ἔνοχον. «Ὁ Πρωτομάστορας! Νά, ποῖος φταίει! Νά, ποῖος χαλᾷ τὸ γεφύρι». Διὰ σκοτεινῶν ὑπαινιγμῶν δηλοῖ ἡ Μάνα διὰ τί πταίει ὁ Πρωτομάστορας καὶ ἐπὶ τέλους ἐκφράζεται σαφέστερον. «... τὰ χέρια του δὲν εἶναι ἄγνα γιὰ τὰ μεγάλα ἔργα! Δὲν εἶναι ἄγνός, δὲν εἶναι ἄγνός! Τὰ φίλια τῆς γυναίκας τρανταφυλένια ὑφαίνουνε ἀντάρρα μπροστά ἀπὸ τὰ μάτια του καὶ δὲν τὸν ἀφίνουν νὰ ἀγναντέψῃ καθαρὰ καὶ ἀλόγως. Τὸ μυστικὸν γίνεται ὀλίγον κατ' ὀλίγον φανερόν. Ὁ Πρωτομάστορας εἶχε κατ' ἐκάστην νύκτα κρυφίας σχέσεις

πρὸς τὴν Σμαράγδα, διὰ τοῦτο δὲν ἦτο ἄγνός, διὰ τοῦτο δὲν ἠδύνατο νὰ συντελέσῃ τὸ μέγα ἔργον... «Ἀρχοντα, λέγει πρὸς τούτον ἡ Μάνα, μεγάλη θυσία ἡ Μοῖρα ζητᾷ». Καὶ ὁ Ἀρχοντας, ὡς ἄλλος Οἰδίπους «ὀρκίζομαι, λέγει, ὅποιος καὶ ἂν εἶναι, καὶ ἐγὼ ὁ ἴδιος νὰ εἶμαι ἐκείνος ποὺ ἀποζητᾷ ἡ Μοῖρα, ὀρκίζομαι νὰ τὸν παραδώσω μὲ τὰ δικά μου τὰ χέρια στὸ θάνατο γιὰ νὰ σώσω τὸ χωριό...»

Ὑποδεικνύομεν τὰ πράγματα διότι δὲν εἶναι δυνατόν νὰ παρακολουθήσωμεν ἐν ταῖς λεπτομερείαις τὴν ὅλην ἐξέλιξιν τοῦ δράματος μέχρι τέλους τῆς Α' πράξεως. Αἱ σκηναὶ αἱ διαδεχόμεναι ἀλλήλας εἶναι πολὺ ποιητικαὶ καὶ πολὺ τραγικαί. Μεταξὺ τῆς Α' καὶ τῆς Β' πράξεως παρεμβάλλεται ἐν intermezzo, ὅπως δι' ἰταλικῆς λέξεως τὸ ὀνομάζει ὁ συγγραφεὺς καὶ τὸ ὁποῖον θὰ ὀνομάζομεν ἡμεῖς ἐμβόλιμον ἔσμα, ἂν ἦτο ἔσμα (ὅπως ἔπρεπε) καὶ δὲν ἦτο πεζὸν ποίημα. Εἶναι ὅμως πάντως εὐστοχος ὁ συνδυασμὸς τοῦ χοροῦ τῆς ἀρχαίας τραγωδίας καὶ τῶν ἐμβολίων, τῶν intermezzi τοῦ κρητικοῦ λαοῦ.

Καὶ ἐν τῇ ἀρχῇ τῆς Β' πράξεως ὁ Ἀρχοντας ὑπενθυμίζει τὸν Οἰδίποδα ἐπαναλαμβάνων νέαν ὑπόθεσιν ὅτι θὰ καταδικάσῃ ἀμειλίκτως πλέον τὴν γυναῖκα ἣτις παρέσυρε τὸν Πρωτομάστορα. «Ὅποιος ἀπὸ σᾶς τὴν γνωρίζει, τὸ κρῖμα ὅλου τοῦ λαοῦ νὰ εἶναι στὸ κεφάλι του ἐπάνω καὶ στὸ κεφάλι τῶν παιδιῶν του, βουνὸ κατάρρα, ἂν δὲν τὴν μολοῖσῃ. Ὅποια θέλει ἂς εἶναι, καὶ κόρη του ἂς εἶναι καὶ ἀδερφή!» Προσπαθοῦσι νὰ φέρωσι τὸν Πρωτομάστορα εἰς ἐξαναγκασμὸν νὰ μολοῖσῃ, ἀλλὰ καθ' ἣν στιγμὴν δίδει ὁ Ἀρχοντας τὴν προσταγὴν: «Σύρετέ τον νὰ χτισθῇ», ἡ Σμαράγδα δὲν δύναται πλέον νὰ κρατηθῇ «καὶ μ' ἕνα θριαμβευτικὸ ἀντίναγμα ὅλου τοῦ χορμοῦ, φωνάζει. «Σταθῆτε, σταθῆτε! ἐγὼ τὸν ἀγαπῶ». Δὲν ἀρκεῖται δὲ εἰς τοῦτο, ἀλλ' ἐν τῷ μέσω τῆς γενικῆς πάντων καταπλήξεως καὶ πρὸ πάντων τοῦ πατροῦς της, ἀνακραεῖ καὶ πάλιν «τὸν ἀγαπῶ φανερά καὶ ξέσκεπα, πέρα πέρα. Ἀς τὸ ἀκούουν ὅλοι. Ἐλάτε, ἐλάτε, ἀγαπῶ τὸν Πρωτομάστορα». Ὅτε δὲ μετ' ὀλίγον ἄνδρες καὶ γυναῖκες ἀρχίζουν πάντες νὰ τὴν αἰτιῶνται καὶ ταπεινῶς νὰ λέγωσιν ὅτι ἔχουν συλλάβει πολλὰς ὑπονοίας περὶ τοῦ πράγματος καὶ μάλιστα ὅτι τὴν εἶδον ἀσχημονοῦσαν, ἡ Σμαράγδα ὑπερηφάνως καὶ μὲ ὑψωμένην τὴν κεφαλὴν ῥίπτει κατὰ πρόσωπον αὐτῶν, ἐνθ' ἔμελλε μετ' ὀλίγον νὰ ἀποθάνῃ, τὰς ἐξῆς ὑστάτας κραυγὰς: «Ἄ, φωνάζετε τώρα καὶ ἀλνχτάτε, σὰν σκυλιὰ γύρω στὴν ἐτοιμοθάνατη ἀλαφίνα! Νά, ναί, ὅλοι με εἶδατε. Τί με μέλει; Ὡς τώρα σὰς ἔρριχνα κατὰστηθα τὴν ὥμορφήν μου, τώρα σὰς ρίχνω καὶ τὴν ἀγάπην μου! Μὴ φωνάζετε. Μὴ χαίρετε γιὰ τὸ χαμὸ μου. Καὶ τί πὼς θὰ πεθάνω; Ὅλος ὁ ποταμὸς δὲν θὰ μπορέσῃ νὰ σβύσῃ ἀπὸ τὸ κορμὶ μου τὴν ἀγάπην!»

Ἡ «θυσία» τελεῖται ἀλλὰ μὲ μίαν σκηνικὴν παράτασιν, ἡ ὁποία ἴσως ἐκνευρίζει. Αἱ σκηναὶ αἱ περιγράφουσαι καταστροφάς, πρέπει γοργότερον νὰ διεξάγωνται. Τὸ τέλος ὑπενθυμίζει τὸν θάνατον τῆς Ἀντιγόνης. Ἀφ' οὗ δὲ ἡ ἡρώς τῆς ἀγάπης, ἡ Σμαράγδα, θάπτεται ὡς σφαχτὰρι διὰ νὰ στοιχειωθῇ ἡ γέφυρα, ὁ ἦρος τῆς ἐργασίας ὁ Πρωτομάστορας λέγει πρὸς τοὺς ἀνθρώπους του. «Σηκωθῆτε! Ἡ δουλειὰ μας ἐδῶ ἐτελείωσε! Πάμε!»

Δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία, τὸ δράμα, συμβολικόν, τῆς σχολῆς τοῦ Μαίεργλιχ, εἶναι ἔργον δυνατῆς ἐμπνεύσεως καὶ ἐνέχει καὶ ποιήσιν πολλήν. Ἐχει ὅμως καὶ ἐλαττώματα. Κυριώτατον αὐτοῦ ἐλάττωμα εἶναι ὅτι ἐργάσθῃ εἰς πεζὸν λόγον. Τὸ ἐντελὲς φανταστικὸν τοῦτο δημιουργημα ἔπρεπε νὰ ἔχῃ καὶ τὴν μορφήν ποιητικὴν, ἔμμετρον. Ὁ πεζὸς λόγος εἶναι παντελῶς ἀνάρμοστος εἰς ἔργον τὸ ὁποῖον ἴσως εἶχεν ἀνάγκην

1 Τοῦ ῥήματος τούτου γίνεται ἐμφαντικὴ κατάχρησις.

καὶ ὑπὸ μουσικῆς νὰ ὑποβαστάζεται. Ἀλλ' ἐκτὸς τούτου ἔχει εἰδικώτερον καὶ ὁ εἰσηγητὴς τῆς κρίσεως νὰ παρατηρήσῃ ὅτι θὰ ἐξηλείφετο ἡ ἀνιαρὰ ἐνίοτε μακρογορία, ἣτις ἐξ ἁπαντος θὰ καταποῇ τὸν θεατὴν κατὰ τὴν ἐπὶ σκηνῆς παράστασιν ἂν τὸ δράμα συνεστέλλετο εἰς μίαν μόνον πρᾶξιν. Θὰ εἶναι δὲ εὐχερὴς ἡ παράστασις τοιοῦτου ἔργου; Ἐχομεν τὴν γνώμην ὅτι δὲν εἶναι πάντοτε ὑπὸ τὴν ἐποψὴν ταύτην ἐπιτυχὴς ἡ δραματοποιήσις ἐξόχου διηγηματικὸν ποιήματος, ὅσον καὶ ἂν ἐνέχει ἐν αὐτῇ ἡ διήγησις δραματικὰ στοιχεῖα. Ὑπενθυμίζομεν τὴν ἀποτυχίαν πάντων ἐκείνων οἵτινες ἐπειράθησαν, καὶ τελευταῖον τοῦ D'Annunzio, νὰ δραματοποιήσωσι τὸ θαυμάσιον ἐπεισόδιον τῆς Φραντζέσκας τοῦ Δάντου. Λαβὼν δὲ ὡς βάσιν τοῦ δράματός του ὁ ποιητὴς τὸ *Γεφύρι τῆς Ἀρας*, ἕνα ἐκ τῶν ἀδαμάντων τῆς δημοτικῆς ἡμῶν Μούσης, ἠκολούθησε μὲν αὐτὸ τυπικῶς καὶ ἐξωτερικῶς μετὰ πολλῆς τέχνης καὶ μετὰ πολλῆς ποιητικῆς ἐμπνεύσεως, ἀλλ' ἠλλοίωσε τὸν χαρακτήρα αὐτοῦ τὸν ἐσωτερικόν. Τὸ *Γεφύρι* βάσιν ἔχει τὴν πρόληψιν ἐκείνην καθ' ἣν παντὸς οἰουδήποτε κτίσματος πρέπει νὰ στοιχειωθῶσι τὰ θεμέλια, καὶ ὅσον δυσκολώτερά εἶναι (ἡ γέφυρα εἶναι δύσκολος ἔνεκα τοῦ ὀρμητικοῦ ῥεύματος τοῦ ποταμοῦ) ἡ θεμελιώσις, τόσον πολυτιμότερον πρέπει νὰ εἶναι τὸ θῦμα. Ἐπειτα δὲ διαλάμπει ἐν τῷ τέλει τοῦ ποιήματος καὶ ἐξαίρεται ἡ ἀδελφικὴ ἀγάπη, αἰσθημα γνησιώτατα ἐλληνικόν.

ΑΝΤΙΛΟΓΙΑΙ

[Ἡ ἐποχὴ τῶν αὐτοκινήτων, τῶν ἀεροπλάνων καὶ τῆς μεγάλης ταχύτητος ἐν γένει, ἔφερε καὶ εἰς τὴν φιλολογίαν τὴν ὁρξίν τῆς συντομίας. Ἡ συμπύκνωσις τῆς σκέψεως εἰς γνωμικὰ καὶ ἀποφθεγμάτων ἐγενετο πάλιν τοῦ συρροῦ. Καὶ ὁ συρροὺς αὐτὸς μᾶς ἔδωκε τελευταίως μερικὰ ὥρατα βιβλία, μεταξὺ τῶν ὁποίων εἶναι καὶ τὰ δύο τομίδια τῶν «Ἀντιλογιών» τοῦ Charles Regismanset, ἀπὸ τὰ ὁποῖα θὰ προσφέρωμεν ἀπὸ σήμερον τὰ ἐκλεκτότερα μέρη].

Μερικοὶ ἀρέσκονται νὰ κυβερνοῦν τὴν εὐαισθησίαν τους. Χαμένος κόπος. Δὲν ἔχουν καθόλου.

Ἔχεις ἕνα φίλον; Φύλαξέ τον καλά.

Μὲ τὴν φαντασίαν μου, ἢ εἰς τὸ ὄνειρόν μου ἐδολοφόνησα μερικὰς δωδεκάδας ἀνθρώπων.

Ἐνας ἄνθρωπος ἐμπιστεύεται εἰς τὸν χειρότερον ἐχθρόν του. Μία γάτα ποτέ. Καὶ ὁ ἄνθρωπος θεωρεῖ τὸν ἑαυτὸν του ἀνώτερον ζῶον.

Εἰμπορεῖς νὰ κρίνῃς τὸν Θεόν, τὸν Ραφαὴλ τὸν Μακιαβέλην ἢ τὸν Σαῖξπειρ. Αὐτὸ λέγεται κριτική. Ἐκρινες ὅμως τὸν πατέρα σου ἢ τὴν μητέρα σου; Αὐτὸ λέγεται βλασφημία.

Ὁ ἄνθρωπος κάμνει εὐχαρίστως τοὺς ἄλλους συμμετόχους τῶν βασάνων του. Τῆς χαρᾶς του ποτέ.

Ὁ ποιητὴς ἀντικατέστησε ξενικὴν ιδέαν, τὴν ὁποίαν εὗρισκω ὡς ἐν ἐμβρύῳ εἰς ἐν ποίημα τοῦ Ἰψεν. Δὲν ἤξεύρω ἂν εἶχε πρὸ ὀφθαλμῶν τὸ ποίημα τὸ ἐπιγραφόμενον *Εἰς τὰ ὕψη* (Paa Vidderne). Ὅσον ἀναβαίνει πρὸς τὰ ὕψη ὁ ἦρος ὁ ἐκεῖ περιγραφόμενος, τόσον ἐκδιώκεται ἀπὸ τοῦ πνεύματός του αἱ ἡδοναὶ τοῦ σκότους, αἱ ἀκόλαστοι ὁρξεῖς. «Πόσον μεγάλην δύναμιν, λέγει, ἔχω τώρα καὶ πόσον εὐρίσκομαι πλησίον τοῦ ἑαυτοῦ μου καὶ τοῦ Θεοῦ!» Κατορθώνει δὲ τοῦτο ἐγκαταλείπων τὰ πάντα καὶ μητέρα καὶ ἀγαπωμένην μηστήν. Ἐφ' ὅσον ἀναβαίνει, ἐπὶ τοσοῦτον ἀπογυμνοῦται πάσης ἐπιγείου στοργῆς καὶ μένει ἐλεύθερος καὶ δυνατός! Καὶ ὁ ποιητὴς τῆς «Θυσίας» φρονεῖ ὅτι εἰς τὰ στενὰ τῆς νύκτος παραμονεῖ καὶ σκοτῶνι ἡ Γυναῖκα! Ἡ ιδέα αὕτη δὲ φαίνεται εἰς ἡμᾶς πολὺ διάφορος τῶν ιδεῶν αἰτίνες ἐνέπνευσαν τὸν ἀσκητικὸν βίον.

Τὸ συμπέρασμα τῆς κρίσεως: «Οἱ κριταὶ ἀπονέμουν τὸ βραβεῖον τῆς τραγωδίας εἰς τὴν *Θυσίαν*. Πρὸς τὴν γνώμην ταύτην, ἣτις εἶναι κυρίως γνώμη τῶν δύο ἐν τῇ Ἐπιτροπῇ συναδέλφων, κ. κ. Ν. Γ. Πολίτου καὶ Σπ. Λάμπρου συντάσσεται καὶ ὁ εἰσηγητὴς τῆς κρίσεως, μετ' ὅλας τὰς παρατηρήσεις τὰς ὁποίας περὶ τοῦ ἔργου ἐξήγγειλεν, ἀποδεχόμενος ὅτι ἡ *Θυσία* εἶναι ὅπως δὴποτε τὸ σχετικῶς καλύτερον πάντων τῶν ἔργων τῶν εἰς τὸν τελευταῖον τοῦτον Λασσάνειον ἀγῶνα ὑποβληθέντων.

Σ. Κ. ΣΑΚΕΛΛΑΡΟΠΟΥΛΟΣ
Καθηγ. τοῦ Πανεπιστημίου

Ἡ μνήμη δὲν χρησιμεύει τίποτε χωρὶς τὴν εὐφυΐαν. Ἐκεῖνος ποὺ θέλει νὰ δημιουργήσῃ, πρέπει νὰ ξεχάσῃ πολλά.

Εἰς μίαν συζήτησιν ἡ ἰδιοσυγκρασία παίζει σπουδαιότατον ρόλον ἀπὸ τὴν ἐπιστήμην καὶ τὴν λογογίαν.

Τίποτε ἀπαισιώτερον καὶ πλέον ἐπικίνδυνον ἀπὸ ἕνα ἄνθρωπον «πεπεισμένον».

Αἰσιοδοξία, τυφλότης.

Ἐκατοντάκις περισσότερον ἀπὸ τὸ οἶνό-πνευμα, τὴν φυματίωσιν καὶ τὸν ἔρωτα, ἡ ἐργασία ἀποβλακώνει τὸν ἄνθρωπον καὶ ὑποβιβάζει τὴν φυλὴν.

Πεπεισμένος ἄνθρωπος σημαίνει: ἄνθρωπος τὸν ὁποῖον ἡ ἀνικανότης καὶ τὸ γῆρας ἐμποδίζουν νὰ κάμνῃ ἀνοησίας.

Ὁ Λασσάνειος, ποὺ ἐξέθαψε τὰ πτώματα καὶ τὰ ἐβίασεν, ἦτον υἱὸς τοῦ Ζωῖλου καὶ ἀδελφὸς τοῦ Σαῖντ-Μπέρ.

Δὲν ἐξηντλήθησαν τὰ θέματα ἀπὸ τὴν φιλολογίαν, ἀλλὰ οἱ συγγραφεῖς.

(Ἀκολουθεῖ)

CHARLES REGISMANSET

ΤΟ ΔΕΚΔΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟΝ

ΛΟΓΟΙ ΚΑΙ ΑΝΤΙΛΟΓΟΙ

Ἡ Ἐποχή τῆς Ἡθικῆς

Ὁ ΜΑΘΗΤΗΣ.— Ὁμιλοῦν πολὺ διὰ τὴν ἠθικὴν τοῦ θεάτρον αὐτὰς τὰς ἡμέρας.

Ὁ κ. ΑΣΟΦΟΣ.— Εἰς τὰς Ἀθήνας, ὅλαι αἱ συζητήσεις ἔρχονται μετὰ τὴν ἐποχὴν τους, ὅπως τὰ φρούτα καὶ τὰ λαχανικά, ὅπως «κάθε ψάρι στὸν καιρὸ του καὶ ὁ κολοῖος τὸν Αὔγουστο». Ἡ τάξις αὐτὴ δὲν μετὰ δυσωρεστεῖ. Γνωρίζω ὅτι κάθε Μάϊον θὰ φάγω φράουλες, κεράσια καὶ ἀγγούρια καὶ θάκούσω συζητήσεις περὶ ἠθικῆς. Τὸ εὐχάριστον εἶναι ὅτι καὶ αἱ συζητήσεις αὐταὶ περνοῦν τόσο γρήγορα ὅσον καὶ τὰ φρούτα καὶ γρηγορώτερα ἀκόμη.

Ὁ ΜΑΘ.— Διὰ τί εὐχάριστον;

Ὁ κ. ΑΣΟΦ.— Διὰ τὰς ξαναεπιθυμήσεις καὶ τὸν ἄλλον χρόνον, ὅπως καὶ τὰ ἐκλεκτὰ φρούτα. Ἐὰν ἐτρώγαμεν ὅλον τὸν καιρὸν ἠθικὴν, θὰ ἐγινόμεθα ὅλοι ἀνήθικοι καὶ δὲν θὰ εἴχαμεν πλέον καμίαν εὐχαρίστησιν ἀπὸ τὰ ξυνὰ ὀπωρικά.

Ὁ ΜΑΘ.— Δὲν νομίζετε ὅμως ὅτι εἰμποροῦμεν νὰ τὰ δοκιμάσωμεν, ὅσον εἶναι ἀκόμη εἰς τὸν καιρὸν τους; Ἀς συζητήσωμεν λιγάκι καὶ ἐμεῖς τὴν ἠθικὴν τοῦ θεάτρον.

Ὁ κ. ΑΣΟΦ.— Διὰ νὰ περάσῃ ἡ ὥρα;

Ὁ ΜΑΘ.— Ἀκριβῶς. Δὲν ἔχομεν τίποτε καλύτερον νὰ κάμωμεν. Ποία εἶναι ἡ γνώμη σας ἐπὶ τοῦ ζητήματος;

Ὁ κ. ΑΣΟΦ.— Συμφωνῶ μετὰ ὅσα ἔγραψεν ὁ κ. Νάκος εἰς τὴν «Ἐστίαν». Τὰ λεγόμενα ἀνήθικα θεάματα— διότι ὑπάρχουν καὶ ἄλλα ποὺ εἶναι χωρὶς νὰ λέγονται— πρέπει νὰ ἐκτεταστούν, ὅπως τὰ δηλητήρια εἰς τὰ φαρμακεία. Εἰς κάθε φαρμακεῖον ὑπάρχει ἓνα ἰδιαιτέρον ἐρμάριον, πού φέρει τὴν λατινικὴν ἐπιγραφὴν VENENA καὶ κάτω ἀπὸ τὴν ἐπιγραφὴν ἔχει ζωγραφισμένην μίαν νεκροκεφαλὴν. Ἐν τούτοις τὰ φάρμακα, ποὺ εἶναι κλεισμένα εἰς τὸ ἐρμάριον αὐτὸ δὲν χρησιμεύουν διὰ τοὺς νεκρούς. Τὰ παίρνουν οἱ ζωντανοὶ καὶ πολὺ συχνὰ εὐρίσκουν τὴν σωτηρίαν τους ἀπ' αὐτά, ἀσφαλέστερα παρ' ὅτι τὴν εὐρίσκουν ἀπὸ τὴν δειντομολόχον. Ἀς ἐκτεταστούν λοιπὸν τὰ θεάματα. Ἀς τοποθετηθῇ εἰς τὰ ὑπέρθυρα μερικῶν θεάτρων ἡ ἰδίᾳ ἐπιγραφὴ VENENA καὶ κάτω ἀπ' αὐτήν, ἀντὶ νεκροκεφαλῆς, μία ἀπὸ τὰς εὐθύμους παραστάσεις ποὺ ἀφθοῦν εἰς τὴν Πομπηϊαν καὶ τὴν Λήλον. Ὁ κ. Νάκος, ποὺ εἶναι καὶ δικηγόρος, μὰς πληροφορεῖ, ὅτι δὲν ἔχομεν ἐκ τοῦ νόμου τὸ δικαίωμα νὰ ἐμποδίσωμεν τὸν κ. Ζωχιὸν νὰ διασκεδάξῃ ὅπως θέλει.

Ὁ ΜΑΘ.— Νομίζω ὅμως πὺς θὰ εἶναι τὸ δυσκολώτερον πρῶγμα νὰ γίνῃ ὁ χωρισμὸς αὐτός. Ποῖα ἔργα θὰ παραπεμφθοῦν εἰς τὰ θεάτρα ποὺ θὰ συγχάζῃ ὁ κ. Ζωχιὸς καὶ ποῖα εἰς τὰ θεάτρα ποὺ θὰ συγχάζῃ ὁ κ. Κανελλίδης;

Ὁ κ. ΑΣΟΦ.— Ὁμολογῶ ὅτι δυσκολεύομαι νὰ σὰς ἀπαντήσω. Ἐν ὅσῳ δὲν γνωρίζει κανεὶς ἂν πρέπει νὰ παραδώσῃ τὴν Παλαιὰν Γραφὴν ἢ ὄχι εἰς τὰ χεῖρα τῶν δεσποινίδων θυγατέρων του, οἱ δισταγμοὶ διὰ τὸ θεάτρον εἶναι ἀκόμη μεγαλύτεροι. Ἀλλ' ἂς ἀναλύσωμεν ὀλίγον διαλεκτικὰ τὰ ζητήματα, μετὰ τὴν μαιευτικὴν μέθοδον τοῦ Σωκράτους. Τί ἐστὶ θεατρικὸν ἀνήθικον;

Ὁ ΜΑΘ.— Ἐκεῖνο ποὺ θεωρεῖται ἀνήθικον καὶ εἰς τὴν ζωὴν.

Ὁ κ. ΑΣΟΦ.— Ὁ ὁρισμὸς σας θὰ εἶναι τέλειος, ἂν

προσθέσετε ἓνα «σήμερον». Διότι ὅπως γνωρίζετε, διὰ νὰ μὴ σὰς ἀναφέρω πολλὰ παραδείγματα, οἱ Ἴταλοι διηγηματογράφοι τοῦ XVI αἰῶνος— ποὺ ἔχετε ἐκεῖ ἓνα τόμον τους— ἐδιάβαζαν τὰ διηγήματά τους μέσα εἰς τὰ σαλόνια καὶ τὰφιέρωναν ὕστερα εἰς τὰς κυρίας τῆς ἀριστοκρατίας. Καὶ ὅμως τὰ διηγήματα αὐτὰ θὰ ἐσήκωναν σήμερα τὰς τρίχας καὶ τῆς τελευταίας ἀριστείας τῶν καφωδίων, ἂν ἦσαν ἀληθινὰ. Λοιπὸν: θεατρικὸν ἀνήθικον εἶναι ἐκεῖνο ποὺ θεωρεῖται σήμερον ἀνήθικον καὶ εἰς τὴν ζωὴν. Μετὰ τὸν ὁρισμὸν αὐτὸν εἰμποροῦμεν νὰ χωρίσωμεν τὰ πρόβατα ἀπὸ τῶν ἐριφίων.

Ὁ κ. ΑΣΟΦ.— Διὰ τί, ἀφοῦ ὁ ὁρισμὸς μας εἶναι τέλειος;

Ὁ κ. ΑΣΟΦ.— Διότι ἀκριβῶς κανεὶς ὁρισμὸς δὲν εἰμπορεῖ νὰ εἶναι τέλειος. Ὑπάρχουν βεβαίως πράγματα, τὰ ὁποῖα εἴτε γίνονται ἰδιαιτέρως, εἴτε δημοσίᾳ, δὲν εἶναι οὔτε φαίνονται ἀνήθικα. Ἐξηγοῦμαι. Ὅταν ἓνας σύζυγος π. χ. ἐναγκαλιζέται τὴν σύζυγόν του, εἴτε εἰς τὴν ἐστίαν του, εἴτε ἐπάνω εἰς τὴν σκηνήν, τὸ πρῶγμα δὲν σκανδαλίζει κανένα καὶ εἶναι θέαμα προσιτὸν εἰς κάθε δεσποινίδα. Εἰς ὅλα τὰ σοβαρὰ δράματα οἱ σύζυγοι ἐναγκαλιζοῦνται τὰς συζύγους των καὶ δὲν εἰμπορεῖ κανεὶς νὰ τοὺς ἐμποδίσῃ νὰ τὸ κάμουν. Ἔτσι;

Ὁ ΜΑΘ.— Ἔτσι.

Ὁ κ. ΑΣΟΦ.— Ὑπάρχουν πάλιν ἄλλα, ποὺ εἴτε ἰδιαιτέρως γίνονται, εἴτε δημοσίᾳ, εἶναι πάντοτε ἀνήθικα. Ὅταν ἓνας ἄνθρωπος ἐναγκαλιζέται τὴν σύζυγον τοῦ γείτονός του, εἴτε ἰδιαιτέρως τὸ κάμνει, εἴτε ἐπάνω εἰς τὴν σκηνήν, κάμνει πάντοτε πρᾶξιν ἀνήθικον. Καὶ ὅμως, καὶ εἰς τὰ σοβαρώτερα δράματα, συμβαίνει ὥστε οἱ ἥρωες των νὰ ἐναγκαλιζοῦνται ξένας γυναῖκας, χάριν τῆς δραματικῆς οἰκονομίας. Ἔτσι;

Ὁ ΜΑΘ.— Ἔτσι.

Ὁ κ. ΑΣΟΦ.— Ὑπάρχουν πάλιν πράγματα, ποὺ ὅταν γίνονται ἰδιαιτέρως δὲν εἶναι ἀνήθικα, ὅταν ὅμως γίνονται δημοσίᾳ καταντοῦν τοιαῦτα. Ἐὰν ἓνας ἄνθρωπος ἐναγκαλισθῇ μίαν ἀρτίστην τοῦ καφωδίου, en cabinet particulier, κανεὶς δὲν εἰμπορεῖ νὰ τὸν κατηγορήσῃ δι' ἀνθηθικότητα. Ἐὰν τὸ κάμῃ ὅμως ἐπάνω εἰς τὴν σκηνήν, προκαλεῖ τὸ ἐρυθρὸν ποὺ γεννοῦν αἱ ἀνθηθικοὶ πράξεις. Ἔτσι;

Ὁ ΜΑΘ.— Ἔτσι, μάλιστα.

Ὁ κ. ΑΣΟΦ.— Ἐχομεν λοιπὸν τριῶν εἰδῶν ἐναγκαλισμούς ἐπὶ τοῦ παρόντος. Ποίους θάπορῃσωμεν καὶ ποίους θὰ κρατήσωμεν διὰ τὸ σοβαρὸν καὶ ἠθικὸν θεάτρον;

Ὁ ΜΑΘ.— Θὰ κρατήσωμεν φυσικὰ τοῦ πρώτου εἶδους.

Ὁ κ. ΑΣΟΦ.— Ἔστω. Θὰ κρατήσωμεν τοὺς ἐναγκαλισμούς τῶν συζύγων. Ἀλλὰ μετὰ δύο ἀγαπομένους συζύγους δὲν εἰμποροῦμεν νὰ ἔχομεν οὔτε τραγωδίαν, οὔτε δράμα, οὔτε κωμωδίαν. Τί θὰ γίνῃ λοιπὸν;

Ὁ ΜΑΘ.— Θὰ δεχθῶμεν κατ' ἀνάγκην καὶ ἄλλους.

Ὁ κ. ΑΣΟΦ.— Ἀλλὰ οἱ ἄλλοι εἶναι ἀνθηθικοὶ κατὰ τὸν ὁρισμὸν μας.

Ὁ ΜΑΘ.— Ἀς ἀλλάξωμεν τότε τὸν ὁρισμὸν μας καὶ ἂς εὐρωμεν ἓνα βολικώτερον.

Ὁ κ. ΑΣΟΦ.— Ἐμπρὸς λοιπὸν: Θεατρικὸν ἀνήθικον εἶναι κάθε πρᾶγμα, σχετικὸν πρὸς τὴν διαιώνιον τοῦ εἶδους, τὸ ὁποῖον ἀγνοοῦν αἱ δεσποινίδες καὶ τὰ ἀνθηθικά παιδία, καὶ τὸ ὁποῖον διδάσκονται ἀπὸ σκηνῆς.

Ὁ ΜΑΘ.— Ἀλλὰ διὰ τί νὰ καταδικάσωμεν τὸ θεάτρον, διὰ πράγματα ποὺ δύο περιστέρια ἀπὸ τὴν περιστερώνα τους τὰ διδάσκουν εἰς τὰς ἀνθώας δεσποινίδες;

μίαν ἔντασιν μυϊκὴν, ἡ ὁποία δὲν ἀρμονίζεται μετὰ τὴν ἡρεμίαν τοῦ συναισθήματος. Τὸ ἴδιο αἰσθανόμεθα καὶ μετὰ τὰς φτεροῦγες τὰς ἀπλωμένες. Ὁ Βιτσόρης, εἰς ἓνα μνημεῖον τοῦ νεκροταφείου Ἀθηνῶν, ἔχει τὸν ἀγγελὸν τοῦ πλαγιασμένον ἐπάνω εἰς τὴν πλάκα τοῦ τύμβου. Καὶ ἔτσι ἡμπορεσε ν' ἀποφύγῃ τοὺς κινδύνους ποὺ δὲν κατάρθωσε ν' ἀποφύγῃ ὁ κ. Θωμόπουλος. Ἐπειτα, ἓνα ἔργον γλυπτικόν, καὶ προπάντων ὅπως εἶναι ἐργασμένον καὶ τοποθετημένον τὸ ἔργον αὐτό, σὲ καλεῖ νὰ τὸ κριτὰξῃς ἀπὸ παντοῦ. Τότε, τὴν πρώτην ἐντύπωσιν τὴν ἐπιτείνει ἡ ἐντύπωσις ἀπὸ τὰ πλάγια. Δὲν ἡμπορεσε ὁ γλύπτης νὰ δώσῃ εἰς τὸ σύνολον τὴν ἐνότητα τῆς σκέψεως ἡ ὁποία ἐκυριάρχησε κατὰ τὴν στιγμὴν ποὺ συνελαβε τὴν ιδέαν. Ἐπῆρε πάλιν τὸν παλαιὸν δρόμον, ἂν καὶ φαινομενικῶς, δείχνει κατὰ νέον ἢ σύνθεσις.

Δὲν καταδικάζω τὸν καλλιτέχνην. Θέλω μάλιστα νὰ ἐξάρω τὸν πόθον του, τὴν προσπάθειάν του ν' ἀνοίξῃ εἰς τὴν ἑλληνικὴν γλυπτικὴν νέας ἀπόψεις. Ἡ μεγάλη τέχνη τοῦ Ροντέν, ἡ ὁποία ὁμοιάζει μετὰ βράχον, ὅπου μέσα ἀπὸ τὰ σπλάχνα του— ὅπως μέσα ἀπὸ τὴν γῆν τὸ δένδρον— βγαίνει ἐργασμένον μετὰ τέχνην θαυμαστὴν τὸ ἀνθρώπινον σῶμα ἀληθινὰ ζωντανόν, καθὼς περὶ τοῦ ὁ Καρριέρ, ἀπασχολεῖ τὸν Ἕλληνα τεχνίτην. Παραστρατεῖ ὅμως. Τὸν παρασύρει ἡ σκέψις νὰ κάμῃ κατὰ νέον. Κατέχεται ἀπὸ τὴν ὥραιαν φιλοδοξίαν ποὺ στολίζει τὰ ὄνειρα κάθε καλοῦ καὶ εἰλικρινοῦς ἐργάτου.

Καὶ εἶναι καλὸς καὶ εἰλικρινὴς ὁ κ. Θωμόπουλος. Δὲν θέλει νὰ συνθηκολογήσῃ, νὰ ὑποταχθῇ εἰς τὸ περιβάλλον. Ἄν εἰς τὸν δρόμον του σχίζεται ἐπάνω

ΠΕΝΘΟΥΝ ΠΝΕΥΜΑ

ΘΩΜΑ ΘΩΜΟΠΟΥΛΟΥ

στὰ μυτερά χαλίκια, τὸ αἷμα ὅμως ποὺ τὰ βάφει, εἶναι εὐγενικὸν αἷμα.

Ἐξακολουθῶ τὰς ἐντυπώσεις μου. Πηγαίνω πρὸς τὰ ὀπίσω, εἰς τὸν τέταρτον αἰῶνα τοῦ χριστιανισμοῦ, ὅπου οἱ καλλιτέχνη ἐξωγράφισαν τοὺς ἀγγέλους νέους, ὡραίους, μετὰ γυνὴ πόδια κάποτε, ὅπως περὶ τοὺς περιγράφει ὁ Γρηγόριος ὁ Ναζιανζηνός. Ἀργότερα μετὰ τὴν Ἀναγέννησιν καὶ ἔπειτα ἀπ' αὐτὴν, ζωγραφίζονται γυναικὶ ὅπου ἡ ἀγνὴ ἐμορφία των, ἡ παιδική, δὲν ἐνθυμίζει τίποτε τὸ γυνικόν. Εἶναι ὁ ἀγγελὸς ἓνα ὃν μεταξὺ θεοῦ καὶ ἀνθρώπου. Δὲν ζητᾷ τὸν ἀγγελὸν τοῦ κ. Θωμοπούλου μετὰ μάτια χριστιανῶν. Ἀπλῶς ὡς ἐθνικός. Εἶναι ἡ ἰδίᾳ παράστασις τῆς ἀρχαιότητος. Τὸ ἴδιον ὃν τὸ ὑπερκόσμιον, τὸ ὁποῖον δὲν ἡμπορεσε νὰ ἀποδοθῇ εἰς

τὴν τέχνην διαφορετικὰ παρὰ μετὰ ὁμοίαν ἀνθρωπίνην. Ἀλλ' ἡ ἐμορφία του, ἡ μεταξὺ ἐφῆβου καὶ παρθένου, ὅπως τὴν ὀρίζει ὁ Πελαγίας, πρέπει νὰ εἶναι τέτοια ἐμορφία ποὺ νὰ σβύνη κάθε εἰκόνα βεβήλου, καὶ ἡ γυναικὴς τοῦ «αὐτὴ μόνον νὰ τὸν προσελάττῃ ἀπὸ τὴν γῆνιν, τὴν χαμηλὴν σκέψιν».

Ὁ Ἄγγελος ἢ τὸ Πνεῦμα— ἀδιάφορον, ποὺ μὰς ἔδωκε ὁ κύριος Θωμόπουλος, εἶναι κατ' ἐξοχὴν γυνὴς. Ὁ Γυῖς, τὸ Περθεὶν Πνεῦμα τὸν τοῦ ζωγραφίζει μετὰ ἰδανικότητα μοναδικήν. Εὐγενικὴ πονεμένη ἐμορφία ποὺ ποτὲ δὲν τὴν λησμονεῖς. Τὰ χεῖρα, ἐπίσης πονεμένα, ποὺ περισσότερον εἶναι τὰ ἄλλα μέρη τοῦ σώματος εἶναι ἀνθρώπινα, καὶ αὐτὰ ἀκομὴ σὲ κάμνουν νὰ λησμονῇς τὸν γυνικὸν πόνον καὶ ἀποτελοῦν στοιχεῖον ἀναφαίρετον ἀπὸ τὴν πνευματικότητα τῆς εἰκόνης. Ἰσως τὸ μόνον νὰ παρουσιάσῃ περισσότερας δυσκολίας. Τὸ ἀναγνωρίζω. Ἐπειτα ἔχω πεποθήσιν εἰς τὸ τάλαντον τοῦ τόσο συμπαθοῦς γλύπτου. Γι' αὐτὸ ἔγραψα μετὰ αὐστηρότητα. Ἄν ἐπρόκειτο

ΠΕΝΘΟΥΝ ΠΝΕΥΜΑ

ΘΩΜΑ ΘΩΜΟΠΟΥΛΟΥ

διά κανένα καλλιτέχνην, ἀπὸ τὸν ὁποῖον τίποτε νὰ μὴν περιμένω, θὰ σιωποῦσα. Τώρα γράφω ἔτσι διὰ νὰ προσέξῃ ὁ κόσμος περισσύτερον εἰς τὸν γεμάτον ζῶην καὶ μέλλον ἐργάτην τοῦ μαρμαρόν.

ΚΙΩΝ ΜΙΧΑΗΛΙΔΗΣ

ΓΡΑΜΜΑΤΑ ΑΠΟ ΤΟ ΒΕΡΟΛΙΝΟΝ

Μία ελληνική συναυλία

ΥΠΟ συνθήκας ὅχι πολὺ εὐνοϊκὰς καὶ μὲ ὑπερβολικὴν βίαν, ἡ ὁποία εἶναι σχεδὸν πάντοτε ἐπικίνδυνος ἀντίπαλος πάσης ἐπιτυχίας, διοργανώθη ἐσχάτως ὑπὸ τῆς ἐλληνικῆς παροικίας τοῦ Βερολίνου μία καλλιτεχνικὴ ἐσπερὶς σκοπὸν ἔχουσα πρῶτον μὲν τὴν συγχέντρωσιν τῶν ἐνταῦθα Ἑλλήνων εἰς μίαν γνησίως ἐλληνικὴν βραδυὰν ἐπὶ γερμανικοῦ ἐδάφους, καὶ δευτέρον τὴν παρουσίαν εἰς εὐρύτερον κύκλον μίας διακεκριμένης ἐλληνίδος καλλιτέχνιδος, ἐν ἀφανείᾳ δρεπούσης δάφνας ἀπὸ διετίας εἰς μίαν γερμανικὴν μεγαλοπόλιν, τὴν Δορτμούνδην.

Εἰς τὸ Παρίσι καὶ εἰς τὸ Λονδὶνον δὲν εἶναι ἀσυνήθεις αἱ ἐλληνικαὶ συναυλίαι καὶ καλλιτεχνικαὶ ἐσπερίδες. Κάθε χειμῶνα διοργανοῦνται τοιαῦται πότε διὰ τὸν ἕνα καὶ πότε διὰ τὸν ἄλλον λόγον, διότι τὸ ἔδαφος εἶναι προσφορύτερον ἐκεῖ εἰς τοιοῦτον εἶδους συναυροῖσεις. Ἐδὼ ὅμως τὸ πρᾶγμα διαφέρει. Ὅχι μόνον ἀσυνήθεις εἶναι, ἀλλὰ καὶ κυριολεκτικῶς πρωτοφανές,

ΚΑΖΑΝΗΣ

ΕΛΕΝΗ ΣΤΥΛΙΑΝΙΔΗ ΩΣ ΜΑΡΓΑΡΙΤΑ (ΦΑΟΥΣΤ)

ἀφ' οὗ ἡ περὶ ἧς ὁ λόγος ἐλληνικὴ ἐσπερὶς εἶναι ἡ πρώτη διδομένη ἐν Γερμανίᾳ. Διὰ τὸν λόγον αὐτὸν ἀκριβῶς πρέπει νὰ ἐξαρθῇ ἀκόμη περισσύτερον ἡ λαμπρὰ ἐπιτυχία τῆς ἐσπερίδος, ὀφειλομένη εἰς τὴν συμπτάν τῆς δεσποινίδος Ἑλένης Στυλιανίδου, τῆς γλυκοφρόντου καλλιτέχνιδος, ἡ ὁποία τμηθὲν τὸ ἐλληνικὸν ὄνομα εἰς τὴν χώραν αὐτήν, ὅπου δὲν εἶναι εὐκόλουν νὰ διακριθῇ ἕνας ξένος ἄνευ μάλιστα ἰσχυρὰς προστασίας.

Ἡ δεσποινὶς Στυλιανίδου ἔπαλλε μετ' ἐκτάκτου ἐπιτυχίας διάφορα ἐκλεκτὰ ἄσματα νεωτέρων μουσουργῶν, γαλλιστὶ καὶ γερμανιστὶ. Ὁ ἐνθουσιασμός τῶν παριστανέων ἔφθασεν εἰς τὸ κατακόρυφον ὅταν ἤρχισε νὰ ψάλλῃ τὰ ὠραῖα δημοτικὰ μας ἄσματα, ἀπὸ τὰ ὁποῖα κατεγοητεύθησαν καὶ αὐτοὶ οἱ γερμανοὶ κριτικοί, μολονότι τὰ ἤκουον διὰ πρῶτην φοράν. Ἰδοὺ πῶς ἐκφράζει τὰς ἐντυπώσεις του ὁ εἰδικὸς συνεργάτης τῆς «Ἐφημερίδος Φόξ»:

«Ἡ καλλιτέχνις ἔπαλλε μετὰ ἄλλων καὶ γερμανικὰ ἄσματα τοῦ Γένσεν καὶ τοῦ Στράους μετὰ λαμπρὰς ἐπιτυχίας, διὰ δὲ τῆς ἐξαισίας ἀπαγγελίας τῶν ἐλληνικῶν δημοτικῶν ἁσμάτων συμπάρεσσε τοὺς ἀκροατὰς εἰς θυελλώδεις ἐκδηλώσεις ἐνθουσιασμοῦ καὶ ἐπιδοκιμασίας. Τὰ ἄσματα ταῦτα ἀναγόνται, ὡς μὲ βεβαίον ὁ κ. Κλέων Ρυγκάβης, μέχρι τῆς ἐποχῆς τῆς τουρκικῆς δουλείας. Ἐγὼ δὲ εἶμαι δυστυχῶς τόσο σφοδρός, ὥστε νὰ παρᾶσθω τὰς δεούσας περὶ νεοελληνικῆς μουσικῆς πληροφορίας. Οὐχ ἦτον ὅμως ὀφείλω νὰ ὁμολογήσω ὅτι ὅσα ἤκουσα ὑπερέβαινον πᾶσαν προσδοκίαν. Ἦσαν μελωδία ὅλως ἐξαιρετικῶς θελγήτηρον, συγγενεῖς πρὸς τὴν μουσικὴν τῶν νοτιοανατολικῶν ἐθνικοτήτων τῆς Εὐρώπης ὡς πρὸς τὸν ρυθμὸν καὶ τὸ μέλος. Μὰς ὑπενθύμιζον πότε τὰ βοσνιακὰ λαϊκὰ ἄσματα, τὰ ὁποῖα μὰς ἀπεκάλυψαν αἱ διοργανώσεις τοῦ Ἰουλίου Μαγιόρ, πότε τὰς ραφωδίας τῶν Οὐγγρων ἀδελφάνων καὶ πότε τὴν γείτονα ἀνατολὴν — τὸσον παραδόξως ἐλεγκτικὰ ἦσαν τὰ μέλη ταῦτα. Ἐν πάσῃ περιπτώσει ὀφείλομεν εὐγνωμοσύνην πρὸς τὴν δεσποινίδα Στυλιανίδου διὰ τὴν ἀσυνήθως ἀπολαυστικὴν ἐσπέραν».

Ἡ δεσποινὶς Στυλιανίδου, κατὰ γὰρ ἐκ Σάμου καὶ συνεπλήρωσε τὰς σπουδὰς τῆς ἐπὶ σειρὰν ἐτῶν ἐν Παρίσι, ὁποῦθεν προσεκλήθη ἀμέσως εἰς τὸ Δημοτικὸν Θεάτρον τῆς Δορτμούνδης, καίπερ ἀγνωστὰ τότε ἐντελῶς τὴν γερμανικὴν. Οὐχ ἦτον διεκρίθη τάχιστα εἰς πρῶτους ρόλους καὶ σήμερον εἶναι ἡ ἀγαπημένη Καρμεν καὶ Μινιὸν τοῦ κοινῶς Δορτμούνδης. Μετὰ τὴν προσεχὴ λήξιν τοῦ τριτοῦς συμβολαίου μετὰ τῆς διευθύνσεως τοῦ θεάτρου τῆς πόλεως ταύτης, ἡ δεσποινὶς Στυλιανίδου θὰ κληθῇ πιθανότατα εἰς μίαν ἀπὸ τὰς πρῶτας σκηνὰς τοῦ Βερολίνου. Αἱ πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον γενόμεναι ἐνέργειαι εὐρίσκονται ἤδη εἰς λίαν εὐχάριστον σημεῖον.

B.

ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΑ

ΕΝ Ἐρετρίᾳ ἀνεσκαφῇ τὸ ΝΑ ἡμῶν τοῦ πρό τινων ἐτῶν ἀνακαλυφθέντος ναοῦ τοῦ Δαφνηφόρου Ἀπόλλωνος, εὐρέθησαν δὲ καὶ ἐνταῦθα κατωτέρω τῶν θεμελίων τοῦ σφισμένου ἐν ἐρείπιοις μεγάλου ναοῦ, ὅστις φαίνεται ὅτι ἠκοδομήθη ὑπὸ τῶν Ἐρετριέων περὶ τὸ τέλος τῆς 5 ἑκατονταετηρίδος, λείψανα τοῦ ἀρχαιότερου ὑπὸ τῶν Περσῶν πυρποληθέντος ναοῦ, δηλαδὴ αἱ βάσεις τῶν κίωνων, αἵτινες ἐν τῷ ἐσωτερικῷ αὐτοῦ ὑπεβάσταζον τὴν στέγην ἐν τῷ μέσῳ κατὰ μήκος ἰδρυμένοι, καὶ πρὸς τοῦτοις τμήματα τῶν τοίχων αὐτοῦ. Ἐν βαθυτέρον εὐρέθησαν ἐντὸς στρώματος πλήρους ὑπολειμμάτων πυρῶν λείψανα πολλῶ ἀρχαιότερου ἱεροῦ, τοῦ ὁποίου ἡ χρονολογία ὀρίζεται διὰ τῶν εὐρισκομένων γεωμετρικῶν ἀγγείων καὶ αἰγυπτιακῶν σκαραβαίων.

Ἐξακολουθοῦσι πρὸς τούτοις αἱ ἀνασκαφαὶ καὶ ἐπὶ τῆς ΝΑ πλευρᾶς τῆς Ἀκροπόλεως Ἐρετρίας, ὅπου

σφίζονται διάφορα μικρὰ κτίρια, ἐβεβαιώθη δὲ ὅτι ἐν τούτων, ἀνασκαφῇ ἤδη πρότερον, ἦτο ναὸς τῆς Κόρης, διότι ἐν αὐτῷ εὐρέθησαν πλεῖστα πηλίνα γυναικεῖα εἰδώλια καὶ μία μαρμαρινὴ πλάξ φέρουσα τὴν ἀφιερωτικὴν ἐπιγραφὴν «Παυσὶ Κόρη».

K.

ΕΙΔΗΣΕΙΣ — ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ — ΕΦΗΜΕΡΙΔΕΣ

Ο κ. Πολέμης ἔγραψε εἰς στίχους νέον δράμα «Ὁ Βασιλῆς Ἀνῆλιος», ὅπου θὰ δοθῇ εἰς τὴν «Νέαν Σκητὴν». Ἡ ὑπόθεσις εἶναι παρμένη ἀπὸ τὴν γνωστὴν παράδοσιν. Ὁ γυῖος τοῦ Βασιλῆα τοῦ Τριζακδοῦ ἦταν γραμμένο ἀπὸ τὶς Μοῖρες νὰ μὴν ἰδῇ τὸν ἥλιο, γιατί θὰ πεθάνῃ. Ὁ πατέρας προσεπάθησε νὰ σώσῃ τὸ παιδί του, μὲ τὸ νὰ τὸ κρατῇ πάντα κλεισμένο μέσα στὸ κάστρο του, καὶ μονάχα τὴ νύχτα νὰ τ' ἀφίγῃ νὰ γνωρίσῃ τὴ ζωὴ. Ἀγάπησε ὁ γυῖος τὴν κυρὰ - Ρήνη. Καὶ μιά φορά πού ἡ ἀγάπη τὸν κράτησε κοντὰ τῆς ὅλη τὴ νύχτα ὡς τὸ πρωῒ, τὸν εἶδε ὁ ἥλιος κ' ἐμαρμάρωσε.

ΑΠΕΘΑΝΕΝ εἰς τὸ Παρίσι ὁ ποιητὴς καὶ θεατρικὸς συγγραφεὺς Ἰούλιος Ρενάρ. Ἦτο νέος ἀκόμη, 46 ἐτῶν. Γεννηθεὶς εἰς τὸ Châlons ἀπὸ πτωχὴν οἰκονομίαν, προετοιμασθεὶς διὰ νὰ γίνῃ μηχανικός, ἐμπορικῶς ὑπάλληλος εἰς τὴν πρῶτην του νεότητι, ἐπέτυχε κάπως ἀργὰ τὴν φιλολογικὴν του ἀναγνώρισιν. Καὶ ποτὲ δὲν ἀπέκτησε τὴν μεγάλην δημοτικότητα, μολονότι ἀναγνωρίζεται ὡς ἕνας ἀπὸ τοὺς ἐκλεκτοτέρους τῆς γαλλικῆς φιλολογίας. Ἐδημοσίευσεν πολλὰ, μετὰ τῶν ὁποίων αἱ «Φυσικαὶ Ἱστορίαι», τὰ «Βουκολικά» του, οἱ «Φίλιπποι», ἡ «Θρηνοῦσα» καὶ ἡ «Κοκκινότριχα», πού ἐπαίχθη κ' ἐδῶ, θεωρεῖται δὲ ὡς τὸ καλύτερον ἔργον του. Πρὸ δύο ἐτῶν ἔγινε μέλος τῆς Ἀκαδημίας Γκογκουρ καὶ τὸν περασμένον χειμῶνα τὸ θέατρον Ὀντεὸν ἤρχισε τὰς παραστάσεις του μετὰ τὴν «Θρηνοῦσαν» τοῦ Ρενάρ. Δὲν ἦταν ἀπὸ τοὺς θορυβοποιούς καὶ σχετίζων τὴν ἐπιμελημένην φιλολογικὴν παραγωγὴν του μετὰ τὸν ἀτομικὸν του χαρακτῆρα ἔλεγε δικαίως: «Ξέρω τώρα νὰ παρατηρῶ τὰ σύννεφα, πού περνοῦν. Ξέρω καὶ νὰ μένω ἀκίνητος. Σχεδὸν ξέρω καὶ νὰ σιωπῶ».

ΑΠΕΘΑΝΕ ὁ Ῥοβέρτος Κῶχ πρὸ ὀλίγων ἡμερῶν εἰς τὸ Βάδεν-Βάδεν. Ὁ θάνατός του κρίνεται γενικῶς ὡς μία ἀπὸ τὰς μεγαλυτέρας ἀπολείας τῆς παγκοσμίου ἐπιστήμης. Ἐάν ἡ ἀποτυχία τοῦ ἀντιφθισικοῦ ὁρροῦ ἐσκίασε κατὰ τὴν δόξαν τοῦ μεγάλου ἐπιστήμονος, παρὰ μὲν ὅμως, κτῆμα παντοτεινὸν τῆς ἐπιστήμης αἱ πολλαπλαῖ βακτηριδιολογικαὶ ἐργασίαι του, τῶν ὁποίων τὴν σημασίαν δὲν δύναται κανεὶς νὰ παρίδῃ. Ὁ Ῥοβέρτος Κῶχ ἐγεννήθη τὸ 1843 καὶ ἤρχισε τὰς ἱατρικὰς του σπουδὰς εἰς τὴν Γετίγκην. Τὸ ἐπάγγελμά του μετέλθε κατὰ πρῶτον εἰς τὴν ἐπαρχίαν, ἐπιδόθεις μὲ πάθος εἰς τὰς ἐρεῦνας, αἱ ὁποῖαι ἐτελείωσαν μετὰ τὴν ζωὴν του. Ἐγκατεστημένος ἀκόμη εἰς τὸ Βολινσταϊν εἶδε τὴν φθμὴν τῶν ἐργασιῶν του ἐξαπλοῦναι μὲν εἰς ὅλον τὸν ἐπιστημονικὸν κόσμον. Μόνος καὶ μὲ πενιχρότατα μέσα εἶχεν ἀρχίσει τὰς ἀξιοσημειώτους βακτηριολογικὰς του ἐργασίας ἐπὶ τῆς σηπαιμίας καὶ τοῦ ἀνθρακός. Ἀπὸ τοῦ 1872, μέχρι τοῦ 1880 τὰς ἐξηκολούθησε, χωρὶς διακοπὴν, μετὰ τὴν χαρακτηριστικὴν του ἀφοσίωσιν. Τὸ 1880 ἐκλήθη ὡς ὑγειονομικὸς σύμβουλος εἰς τὸ Βερολίνον, ὅπου μετερρῦμισε ἐντελῶς τὰς μεθόδους τῶν ἀπολυμάνσεων καὶ κατὰ τὸ ἔτος 1881 ἔκαμε σπουδαιότατην σχετικὴν ἀνακοίνωσιν εἰς τὸ διεθνὲς Σύνεδρον τῆς Ἱατρικῆς. Ὁ μέγας Παστὴρ ἀφοῦ τὸν ἤκουσεν, εἶπε.

— Μὰς φέρει μεγάλας προσόδους.

Ἐπηκολούθησαν κατόπιν αἱ ἐργασίαι του ἐπὶ τοῦ

ἀντιφυματικοῦ ὁρροῦ καὶ τῆς ἀντιφυματίνης, ἡ ἀνακάλυψις τοῦ μικροβίου τῆς φυματώσεως καὶ τέλος τῆς χολέρας. Τεσσαρακοντούτης μόλις ἔλαβεν ὡς ἐνίσχυσιν ἀπὸ τὸ κράτος ἑκατὸν χιλιάδας μάρκα καὶ διωρσθὴ καθηγητὴς τῆς Ἱατρικῆς Σχολῆς τοῦ Βερολίνου. Ὁ Κῶχ, ἀπογοητευμένος ἀπὸ τὴν ἀποτυχίαν τῆς τουβερκουλῆς κατέληξεν εἰς τὴν ἐλπίδα ὅτι ἡ ἀνθρωπότης διὰ τῆς ὑγιεινῆς τῆς προφυλάξεως θὰ κατορθώσῃ νὰ παλλαγῇ ἀπὸ τὴν οὐλεθρίαν νόσον, ἡ ὁποία προλαμβάνεται εὐκολώτερα παρ' ὅσον θεραπεύεται.

ΛΕΠΤΟΜΕΡΕΙΑΙ τῶν σκοπευτικῶν ἀγώνων «Ἐλευθερία» ὅπου θὰ γίνωνται πλησίον τῶν Πατρῶν τὰς 27 Ἰουνίου 1910. Τὰ «Ἐλευθερία» λέγει ἡ ἐγκύκλιος τοῦ Ὑπουργείου τῆς Παιδείας ἡ σταλείσα εἰς τοὺς ἐπιθεωρητὰς τῶν Δημοτικῶν Σχολείων, «δὲν εἶναι ἀγώνισμα προσωρισμένον διὰ τοὺς ὀλίγους φιλάθλους, τοὺς περὶ τὰ ὅπλα ἀσχολουμένους, ἀλλ' εἶναι ἀγῶνες ἐθνικοὶ, ἀγῶνες λαϊκοὶ σκοποῦντες νὰ παρασκευάσωσιν ὡς πλείστους ἀξιόους σκοπευτὰς καὶ συνεπῶς νὰ καταρτίσωσι πυκνὰς φάλαγγας ὑπερασπιστῶν τῆς πατρίδος ἐν ὧρα κινδύνου».

Εἰς τὰ «Ἐλευθερία» μετέχουσι μόνον Ἕλληνες, κατ' ἀνάγκην ὅριον 30 ἐτῶν συμπληρωμένων. Ὅπλον τὸ ἐν χρήσει στρατιωτικὸν τουφέκι. Οἱ ἐφετεῖνοι ἀγῶνες ἀντὶ ὅπλου Μάνλιχερ, θὰ γείνων μετὰ Γκρά. Τὸ ὑπουργεῖον τῶν Στρατιωτικῶν ἐχορήγησε περὶ τὰ 200.

Εἰς τὸν πρωταθλητὴν τῶν «Ἐλευθερίων» ἀπονέμεται ἑπαθλὸν χρηματικὸν δραχμῶν 10,000, εἰς τὸν δευτερεύοντα δραχ. 2,000 καὶ εἰς τὸν τρίτετοντα δραχ. 1,000. Εἰς δὲ τὴν ἀριστεύουσαν σκοπευτικὴν ὁμάδα ἀπονέμεται ἑπαθλὸν χρηματικὸν δραχμῶν 5,000, εἰς τὴν δευτερεύουσαν ἐκ δραχ. 2,000 καὶ εἰς τὴν τρίτετοντα δραχ. 1,000.

Ἐπίσης θ' ἀπονειμηθῶν μετὰ τὰς εἰς τοὺς τρεῖς Ἐλευθέρους σκοπευτὰς καὶ τοὺς ἀποτελοῦντας τὰς τρεῖς σκοπευτικὰς ὁμάδας.

Κατ' ἔτος τὰ «Ἐλευθερία» θὰ τελοῦνται τὴν 25ην Μαρτίου εἰς μίαν πόλιν ἐλληνικὴν.

ΠΡΟΤΟΜΗ ΤΟΥ ΣΟΛΩΜΟΥ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

Τῇ πρωτοβουλίᾳ τῶν «Παναθηναίων»

— ἀδεία τοῦ Ὑπουργείου —

Ἐκ προηγουμένων εἰσφορῶν. . . Δρ. 2,572.65

Χρήστος Κουντούρης, Βάρνα. . . 50

Ἄλκ. Σπανοδάκης, Αἰδίν. Μικραλίας. . . 10.

Δρ. 2,587.65

Τὸ ἀπαιτούμενον ὀλίγον ποσὸν εἶναι 3,500 περίπου. Ὑπολείπονται περὶ τὰς 900. Καὶ τὸ ὑπενθυμίζομεν εἰς ὅλους. Ὅλοι ἔξωσαν καὶ ζοῦν μετὰ τοὺς στίχους τοῦ ὑμνητοῦ τῆς Ἐλευθερίας.

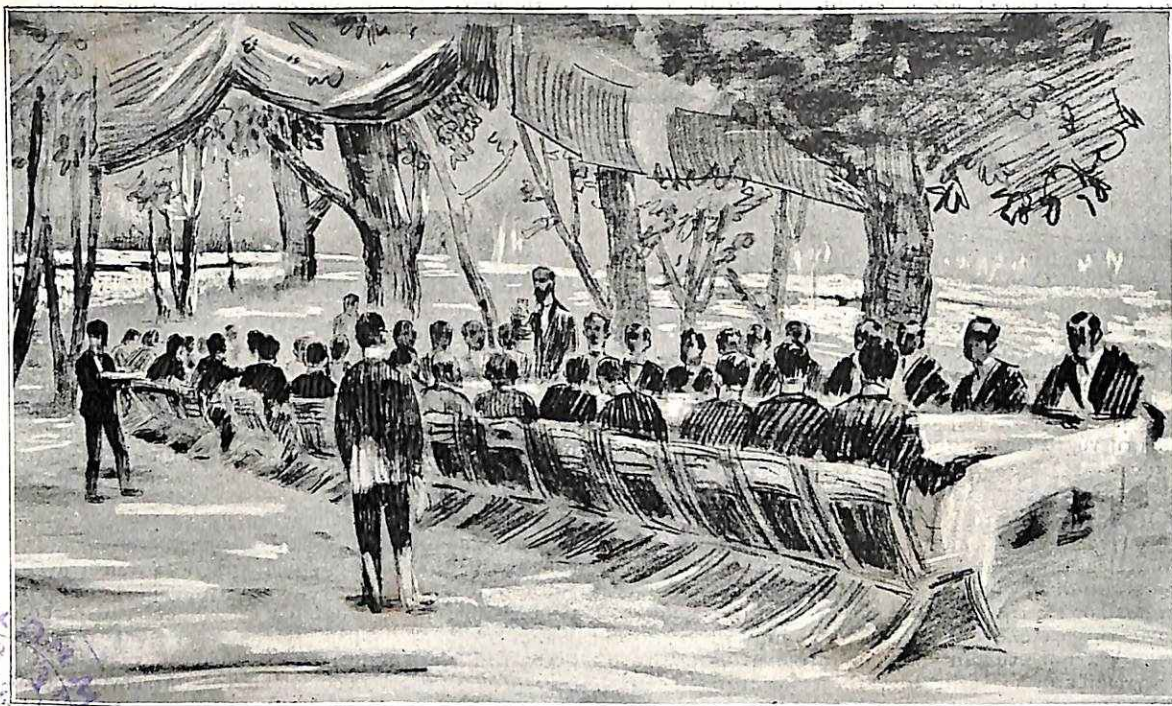
Αἱ εἰσφοραὶ στέλλονται εἰς τὰ γραφεῖα τῶν «Παναθηναίων», ὁδὸς Ἀριστοτέλους 35.

ΟΛΙΓΟΣΤΙΧΑ

Κατὰ τοὺς θερινοὺς μῆνας Ἰούνιον, Ἰούλιον, Αὐγουστον, Σεπτέμβριον τὰ «Παναθηναία» ἐκδίδονται εἰς τὸ τέλος μόνον τοῦ μηνὸς εἰς τεύχη διπλά.

Σημ. Εἰδικαὶ βιβλιοκρισίαι δημοσιεύονται διὰ τὰ βιβλία, τῶν ὁποίων δύο ἀντίτυπα στέλλονται εἰς τὰ γραφεῖα μας. Τῶν ἄλλων ἀπλῶς, ἀγγέλλεται ἡ ἐκδοσις.

Ἡ «Ἀθηναϊκὴ Μανδολινα» ἐπιστρέφασα ἀπὸ τὴν Ἰταλίαν, ἔδωκεν εἰς τὸ Δημ. θεάτρον Ἀθηνῶν δύο

Τὸ γεῦμα τοῦ Συνδέσμου Ἑλλήνων Καλλιτεχνῶν. — Σκίτσο Γ. ΡΟΪΛΟΥ

συναυλίας μετ' τὸ βραβευμένον πρόγραμμα. Ἡ ἐκτέλεσις τελεία. Ἡ Μανδολινάτα ἐχειροκροτήθη ἐνθουσιωδῶς. Ὁ κ. Λάβδας, ἀξίζει θερμότητα συγχαρητήρια.

Χέρι ἀσεβὲς πρὸς τὴν τέχνην, ἔχυσε ἐπάνω εἰς τὸν «Ξυλοθραύστην» τοῦ Φιλιππότη κόκκινον χρώμα. Ὁ Δῆμος προσπαθεῖ μετὰ διάφορα μέσα νὰ διορθώσῃ τὸ κακόν.

Οἱ Ἀθηναῖοι καλλιτέχναι παρητήθησαν ἀπὸ τὴν *Καλλιτεχνικὴν Ἑταιρείαν* καὶ ἐσύστησαν τὸν «Σύνδεσμον Ἑλλήνων Καλλιτεχνῶν». Πρόεδρος ἐξελέγη ὁ κ. Γ. Ἰακωβίδης, ἀντιπρόεδρος ὁ κ. Γ. Ροῖλος, γενικὸς γραμματεὺς ὁ κ. Ἄλ. Φιλαδελφεύς, εἰδικὸς γραμματεὺς ὁ κ. Κ. Γρηγοῦρας καὶ ταμίας ὁ κ. Β. Ἰωαννίδης. Ἡ Ἀθηναϊκὴ κοινωνία παρακολουθεῖ μετὰ ἀγάπην τὸ ἔργον τῶν.

Ὁ Σύνδεσμος Ἑλλήνων Καλλιτεχνῶν περιλαμβάνων ὅλα τὰ στοιχεῖα τῆς καλλιτεχνικῆς ζωῆς ἐν Ἑλλάδι ἐκτὸς ἐνὸς νομίζω, πὺν πρέπει νὰ προσέλθῃ καὶ αὐτός, δὴ βαθίῃ ἐμπρὸς μετὰ σύμπνοίαν πρὸς τὸν ὑψηλὸν του σκοπόν.

Ὁ Σύνδεσμος ἔδωκε προχθὲς Κυριακὴν τὴν πρῶτην ἑορτὴν του μετὰ ὁραῖον ἐξοχικὸν γεῦμα εἰς τὴν Κηφισίαν. Χορὸς τῶν νέων καλλιτεχνῶν μας ἐτραγούνησε μετὰ συνοδείαν κιθάρας. Τὸ τραγοῦδι τοῦ νέου γλύπτου κ. Τόμπρου γλυκύντατον ἐνθουσίασε ὅλους. Ἐπειτα ἐχόρευσαν καὶ τὸν συρτόν. Ὁ κ. Ζάχος, ὃχι μόνον σοβαρὸς καλλιτέχνης ἀλλὰ καὶ λεβέντης κορυφαῖος τοῦ χοροῦ.

Ἡ ἐπιτροπὴ διὰ τὴν ἐκθεσιν τῆς Ρώμης, ἥ ὁποία εἶχεν ἐκλεγῇ ὑπὸ τῆς Ἑλλ. Καλλιτεχνικῆς Ἑταιρείας

παρητήθη καὶ ἐξελέγη νέα ἐκ τῶν κ. Ἰακωβίδη, Ζάχου, Γερασιώτη, Ροῖλου, Σώχου.

Ἐντὸς τῆς ἐρχομένης ἐβδομάδος δίδεται εἰς τὸ «Βαριετὲ» τὸ τρίπρακτον δράμα τοῦ συνεργάτου μας κ. Χρ. Θ. Δαραλέξη «Ἰόνη».

Εἰς τὸ παρισινὸν θέατρον τῶν Τεχνῶν ἐπαίχθη «Ἡ Νέα Τουρκία» δράμα τοῦ φίλου ποιητοῦ κ. Ε. Ἀθανασιάδου ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τὸν Γάλλον συγγραφέα Ἀλφρέδον Ποναζά. Τὸ ἔργον ἔκαμε βαθεῖαν ἐντύπωσιν.

ΝΕΑΙ ΕΚΔΟΣΕΙΣ

Δόγμα τῆς ψυχῆς καὶ τῆς ἀγάπης, Ἑμερσον, μετὰφρασίς Θ. Χ. Φλωρᾶ. Τυπογρ. ἀδελφῶν Γεωργίου Κωνσταντινουπόλεως φρ. 12.

Τὸ Σκενοφυλάκιον καὶ ἡ Βιβλιοθήκη τῆς Πάμου κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ 13ου αἰῶνος, Ch. Diehl μετὰφρασίς Σταύρου Τηλιάκου. Ἀθήναι, τυπογραφεῖον Α. Δελιγιάννη.

Ἑμμετρα καὶ Πεζά, Τυμφορητοῦ. Κωνσταντινουπόλεως τυπ. Κορομηλά, σελ. 272 γράσια 15.

Ἡ φιλοσοφία τοῦ Πλάτωνος εἰς σύστημα, ἐρμηνευσμένη ὑπὸ Ἰωάννου Ὀλυμπίου δ. φ. τέως γυμνασιάρχου Μιτυλήνης. Τόμος Α'. Μιτυλήνη, τυπ. Μ. Νικολαΐδου, σελ. 624, φρ. 12. Διὰ τοὺς συνδρομητὰς τῶν «Παναθηναίων» φρ. 10.

Mafarka le Futuriste par F. T. Marinetti, Roman Africain. Paris E. Sansot a C^o f. 3.50.